

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Joanos Daukševič,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

Grupės ieškinys civiliniame procese

Vadovas: doc. dr. Rimantas Simaitis

Recenzentas: lekt. dr. Aurimas Brazdeikis

Vilnius

2017

TURINYS

IŽANGA	3
1. GRUPĖS IEŠKINIO SAMPRATA	6
1.1. Grupės ieškinio sąvoka.....	6
1.2. Opt-in ir Opt-out sistemos	7
1.3. Klasikinis grupės ieškinys – JAV.....	11
1.4. Bendrininkavimas civiliniame procese. Santykis su grupės ieškinio institutu.....	12
2. GRUPĖS IEŠKINYS LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINĖJE SISTEMOJE	16
2.1. Grupės ieškinio instituto įteisinimas Lietuvos teisinėje sistemoje.....	16
2.2. Opt-out – galimybės Lietuvoje?	18
2.3. Civilinės bylos iškėlimas.....	24
2.3.1. Aplinkybių tapatumas ir panašumas	25
2.3.2. Tinkamas grupės atstovas	33
2.4. Pogrupiai – ar pritaikoma Lietuvoje?.....	43
2.5. Individualaus pobūdžio turtiniai reikalavimai ir žala.....	48
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI ĮSTATYMŲ LEIDĖJUI.....	56
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	58
SANTRAUKA	65
SUMMARY	66

IŽANGA

Nagrinėjamos temos aktualumas. Grupės ieškinio padėties civiliniame procese tema yra aktuali Lietuvos teisės teorijai ir praktikai.

Grupės ieškinio institutas Lietuvoje įsigaliojo prieš du metus. Per šį laikotarpį nebuvo pradėta nagrinėti iš esmės nei vieno grupės ieškinio, bet buvo keli bandymai pareikšti grupės ieškinį, tačiau nei pirmos, nei antros instancijos teismai tokių ieškinių nepriėmė, viena iš priežasčių – grupės nurodytos aplinkybės nėra panašios ar tapačios visai grupei. Pagal dabartinį reglamentavimą Lietuvoje, grupės ieškiniui neatitikus bendrųjų ir specialiųjų reikalavimų, teismas rezoliucija atsisako priimti grupės ieškinį. Šalis tokį atsisakymą gali skųsti atskiruoju skundu apeliacinės instancijos teismui, kuris yra paskutinės instancijos teismas. Deja, bet Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, kuris formuoja teismų praktiką bei teisės aiškinimo taisykles, išaiškinimai dėl to, kas, pavyzdžiui, gali būti laikoma panašiomis ar tapačiomis faktinėmis aplinkybėmis, nėra galimi.

Europos Komisija 2013 m. išleido rekomendaciją dėl Sąjungos teisės aktuose įtvirtintų teisių pažeidimo atvejais taikytinų valstybių narių įpareigojamųjų ir kompensacinių kolektyvinio teisių gynimo mechanizmų bendrųjų principų¹ (toliau – *EK Rekomendacija*) valstybėms narėms, kurioje buvo apibrėžti bendrieji kolektyvinio teisių gynimo principai, o valstybės narės buvo įpareigosotos per du metus nuo šios rekomendacijos išleidimo, imtis reikiamų priemonių bei įgyvendinti rekomendacijos principus. Dalis valstybių narių dar iki šios Rekomendacijos išleidimo, jau turėjo reglamentavusios grupės ieškinio institutą, tačiau tokio instituto reglamentavimas visur skyrėsi. Priėmus Rekomendacijas, Valstybės narės turėjo įgyvendinti šiuos bendruosius principus, tačiau šios Rekomendacijos nepakeitė jau valstybėje narėje esamos teisės tradicijos bei per susiformavusios praktikos. Atsižvelgiant į tai, siekiant patobulinti grupės ieškinio institutą bei taip užtikrinti maksimalią galimybę asmenims apginti savo pažeistas teises (teisės į teisminę gynybą principo įgyvendinimą), būtina išsiaiškinti, kaip atitinkamos normos yra taikomos ir aiškinamos kitų valstybių teisėje ir teismų praktikoje.

Darbo tikslas ir uždaviniai. Pagrindinis šio rašto darbo tikslas yra įvertinti grupės ieškinio instituto nuostatas, atlikti šiame darbe nurodytų probleminių klausimų analizę. Siekiant šio darbo tikslo įgyvendinimo, tyrimui keliami tokie uždaviniai: (1) Išanalizuoti grupės ieškinio sampratą ir prigimtį; (2) Išanalizuoti ir įvertinti Lietuvoje taikomo grupės ieškinio modelio pagrindines

¹ 2013 m. birželio 13 d. Europos Komisijos rekomendacija Nr. 2013/396/ES dėl Sąjungos teisės aktuose įtvirtintų teisių pažeidimo atvejais taikytinų valstybių narių įpareigojamųjų ir kompensacinių kolektyvinio teisių gynimo mechanizmų bendrųjų principų. 2013 L 201/60. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-01-15]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0396&from=EN>>.

problemas, atsižvelgiant į kitų valstybių grupės ieškinio teisinį reguliavimą; (3) suformuluoti konkrečius grupės ieškinio instituto problemų sprendimo būdus.

Darbo objektas: Darbo pavadinimas nurodo, kad šiame darbe bus aptariamas grupės ieškiny civiliniame procese. Darbe nebus nagrinėjamos visos grupės ieškinio instituto nuostatos, siekiant išvengti bendros ir ne detalios analizės. Dėl šios priežasties, šiame darbe didžiausias dėmesys bus skiriamas, autorės nuomone, didžiausiems probleminiams klausimams, t. y. išstojimo sistemos taikymo Lietuvoje klausimui, teismui suteiktos teisės vertinti aplinkybių panašumą ir (ar) tapatumą, grupės ieškinio tikslumą, grupės atstovo tinkamumą, ieškinio priėmimo stadijoje, galimybės pareikšti individualaus pobūdžio turtinius reikalavimus bei pogrupių reglamentavimo galimumą.

Tyrimo metodai. Šiame darbe plačiausiai bus naudojamos lyginamoju metodu, kurio pagalba, bus lyginami Lietuvos Respublikoje ir kitų valstybių grupės ieškinio teisinis reguliavimas bei teismų praktika. Kadangi klasikinis grupės ieškiny, laikoma, kad yra kilęs iš Jungtinių Amerikos Valstijų, o jo pakraipos atsirado ir taikomos Kanadoje, Australijoje, Portugalijoje, Nyderlanduose, Danijoje, dėl šios priežasties būtina analizuoti šių valstybių teisės aktus bei autorių darbus susijusius su šių valstybių grupės ieškinio institutu. Europos Komisija Rekomendacijose rekomenduojama taikyti kitokį modelį negu Jungtinėse Amerikos Valstijose, t. y. *opt-in* modelį. Šis modelis yra taikomas Lenkijoje, Jungtinėje Karalystėje, Italijoje o taip pat priimant Lietuvoje grupės ieškinio institutą, buvo remtasi Švedijos, ir Norvegijos patirtimi priimant grupės ieškinį, todėl atitinkamai bus remiamasi ir vertinama lyginamoju metodu ir šių valstybių teisės aktais, teismų praktiką bei autorių darbais susijusiais su šių valstybių grupės ieškinių. Kartu bus taikomas loginis ir sisteminis metodas, siekiant suprasti tikrąją įstatymo leidėjo valią, priimant atitinkamas teisės normas.

Darbo originalumas. Grupės ieškinio tematika nėra labai populiari tarp Lietuvos mokslininkų. Tokią išvadą galiu padaryti, atsižvelgiant į tai, kad daugiausiai dėmesio šio instituto nagrinėjimui skyrė dr. Egidijus Krivka, taip pat kai kurie kiti teisės mokslininkai kaip Prof. V. Nekrošius ir prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius, habil. prof. dr. Valentinas Mikelėnas bei kiti. Pažymėtina, kad didžioji dauguma straipsnių, susijusių su grupės ieškinio institutu, buvo parašyti dar iki grupės ieškinio instituto įsigaliojimo Lietuvoje. Ir tik keli moksliniai straipsniai buvo skirti šio instituto aptarimui po grupės ieškinio įsigaliojimo. Šio magistro darbo originalumas pasireiškia būtent tuo, kad jame pateikiama nuodugni grupės ieškinio instituto problematikos analizė, tuo tarpu kitose Lietuvos autorių darbuose grupės ieškiny yra aptariamas koncentruotai, t. y. tam tikroje siauroje srityje.

Šaltiniai. Šiame darbe daugiausia buvo remtasi užsienio valstybių teisės aktais, kurie reglamentuoja grupės ieškinį, teismų praktika bei teisės doktrina. Taip pat buvo remiamasi Lietuvos teisės mokslininkų darbais, kuriais buvo analizuojami grupės ieškinio reglamentavimo Lietuvoje

perspektyvos, grupės ieškinio instituto reglamentavimo galimybės, atsižvelgiant į kitų valstybių patirtį, o taip pat ir esamo reglamentavimo problemas.

1. GRUPĖS IEŠKINIO SAMPRATA

1.1. Grupės ieškinio sąvoka

Šiais laikais, kai vyrauja masinė produkcija, reklamų įvairovė, ekonomikos nepriklausomumas, tarptautinis bendradarbiavimas ir transportavimas, nėra visiškai reti atvejai, kai dėl, pavyzdžiui, masinės produkcijos gamybos ar neteisėtų įmonės veiksmų tomis pačiomis aplinkybėmis nukenčia pakankamai didelis skaičius asmenų. Būna, kad dėl neteisėtų veiksmų padaryta žala įvertinama nedidele pinigų suma, dėl ko individualiai asmenys nesikreipia į teismą dėl per didelių teismo išlaidų ir streso, arba atitinkamos valstybės įstatyme nustatytos minimalios ieškinio sumos.

Pagal Europos Sąjungos Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio 1 dalį kiekvienas asmuo, kurio teisės ir laisvės, garantuojamos Sąjungos teisės, yra pažeistos, turi teisę į veiksmingą jų gynybą teisme.² Veiksminga gynyba gali priklausyti nuo įvairių veiksnių, kaip tam tikrų teisinių mechanizmų sukūrimo ir reglamentavimo. Būtent grupės ieškinio instituto sukūrimas Europos Sąjungos valstybių narių bet ir kitų pasaulio šalių teisinėje sistemoje garantuoja, kad teisės principo į teisminę gynybą įgyvendinimą. Kai asmuo, kurio teisės buvo pažeistos, tačiau dėl per mažos reikalavimo sumos jis negali kreiptis į teismą, jis kartu negali įgyvendinti savo teisės apginti savo pažeistas teises. Tačiau, jei tokių asmenų yra žymiai daugiau, t. y. nukentėjusių tokiomis pat aplinkybėmis (ar panašiomis³), jie gali susijungti į grupę ir taip efektyviau apginti savo pažeistas teises, o kartu pasidalinti kiliančią finansinę naštą, susijusia su bylinėjimosi išlaidomis⁴.

Grupės ieškiny s yra vieno ar kelių asmenų pareikštas ieškiny s daugelio bendrą interesą turinčių asmenų vardu, tokį ieškinį pareiškiant ir nagrinėjant pagal specifines taisykles⁵. Teisės doktrinoje grupės ieškiny s žinomas kaip „*Class action*“ *Opt-out* modelio valstybėse kaip Jungtinės Amerikos Valstijos, Kanada, Australija, „*Collective redress*“ ir „*Group action*“ – *Opt-in* modelį taikančiose valstybėse, pavyzdžiui, Europos Sąjungoje. Amerikietiškas „*Class action*“ doktrinoje yra apibūdinamas kaip ieškiny s, kuriame teismas leidžia vienam asmeniui ar mažai grupei atstovauti didelės grupės interesus, o tiksliau atstovaujama grupės interesus, kuriuos sieja panaši situacija ir kurios narių teisės yra arba gali būti pažeistos. Grupės nariai atskirai neturi galimybės asmeniškai ar

² Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. OJ 2012, Nr. C 326.

³ Priklauso nuo atitinkamos valstybės grupės ieškinio nustatyto reglamentavimo.

⁴ Bylinėjimosi išlaidų dydis gali priklausyti nuo to ar atitinkamoje valstybėje yra įtvirtintas principas, kad bylinėjimosi išlaidas padengia pralaimėjusi šalis (angl. *Loser-pays*). Lietuvoje kaip kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse toks principas taikomas, tačiau Jungtinėse Amerikos Valstijose taikomas priešingas principas, t. y. kiekviena šalis pasidengia savo bylinėjimosi išlaidas.

⁵ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 49 straipsnio pakeitimo ir Kodekso papildymo 261¹ straipsniu bei XXIV¹ skyriumi įstatymo projekto aiškinamasis raštas. [interaktyvus. Žiūrėta 2017-01-15]. Prieigą per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.429220>>.

per jų pasirinktą atstovą pareikšti ieškinį.⁶ Šis institutas taip pat yra apibūdinamas kaip mechanizmas, kuris skirtas užtikrinti kad neteisėtai verslo praktikai būtų užkirstas kelias arba išvis sustabdyta, kas reikštų, kad taip tokia praktika nepadarytų įtakos civiliniams ieškiniams ir (ar) kompensacijoms⁷. Tai reiškia, kad civiliniai ieškovai, kurie savo reikalavimus grindžia tapačiomis ar panašiomis aplinkybėmis, gali paduoti vieną bendrą ieškinį prieš tą patį atsakovą.

Grupės ieškinyje gali būti dviejų rūšių: dalyvavimo (angl. *opt-in*) ir atsisakymo (angl. *opt-out*). Dalyvavimo modelis reiškia, kad grupės ieškinio nariai į procesą įstoja dar net neprasidėjus bylos nagrinėjimui. Atsisakymo modelis pasižymi tuo, kad grupės atstovai pateikia grupės ieškinį visų grupės asmenų vardu. Šiuo atveju iš grupės nario nereikalaujama jokio veiksmo, kad jis būtų įtrauktas į grupę, tai daroma automatiškai. Tačiau, jei asmuo nenori dalyvauti grupėje, jis turi pareikšti norą būti pašalintam iš grupės.

1.2. *Opt-in* ir *Opt-out* sistemos

Opt-in sistema – tai dalyvavimo (įstojimo) sistema, kur patys grupės nariai turi pareikšti norą dalyvauti grupėje. Grupės nariai nėra automatiškai priskiriami į grupę, todėl yra ypač svarbu, kad norą dalyvauti grupėje pareikštų atitinkamas narių skaičius pagal tos valstybės įstatymus, kurioje grupės ieškinyje bus reiškiama. Kaip pavyzdys, pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 441³ str. 2 d. 1 p.⁸, vienas iš reikalavimų reiškiant grupės ieškinį, yra tas, kad grupę turi sudaryti bent dvidešimt fizinių ir juridinių asmenų, JAV, pagal Federalinę civilinio proceso 23 taisyklę⁹ (angl. *Rule 23 of the Federal rules of civil procedure*) (toliau – 23 taisyklė), nėra nustatytas tikslus grupės narių skaičius, tačiau yra numatyta, kad grupė turi būti tokia didelė, kad procesinis bendrininkavimas būtų nepraktiškas ir neefektyvus.

Ši sistema pasireiškia tuo, kad užtikrinamas sprendimo privalomumo principas tik byloje dalyvaujantiems asmenims, pagal Lietuvos įstatymus, tai atitiktų CPK 329 str. 2 d. 2 p.¹⁰ nuostata, kai teismas nenusprendžia dėl byloje nedalyvavusių asmenų teisių ir pareigų.

⁶ GARNER, B. A., *Black's Law Dictionary*, 9th Edition. West: USA, 2009 p. 312

⁷ HARSAGI V., VAN RHEE C.H. *Multi-party redress mechanism in Europe: squeaking mice?*, Intersentia Ltd: Cambridge, UK, 2014, p. 83.

⁸ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 49 straipsnio pakeitimo ir Kodekso papildymo 261¹ straipsniu bei XXIV¹ skyriumi įstatymo projekto aiškinamasis raštas. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-01-15]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.429220>>.

⁹ Jungtinių Amerikos Valstijų Federalinės civilinio proceso taisyklės, 23 taisyklė [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-01-07]. Prieiga per internetą: <https://www.law.cornell.edu/rules/frcp/rule_23>.

¹⁰ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002. Nr. 36-1340 (su pakeitimais ir papildymais).

ES Rekomendacijos 21 pastraipoje rekomenduojama taikyti *opt-in* modelį: „Šalis ieškovė turėtų būti sudaryta remiantis aiškiu fizinių ar juridinių asmenų, tvirtinančių, kad jie patyrė žalos, sutikimu (įstojimo principas)“.¹¹ Iš pirmo žvilgsnio, tokia rekomendacija gali kirstis su kai kurių valstybių narių, pavyzdžiui, Danijos, Nyderlandų ar Portugalijos grupės ieškinio reguliavimu, t. y. tų valstybių narių reguliavime taikomu *opt-out* modeliu, tačiau ES rekomendacijos 22 pastraipa taip pat numato, kad: „Šalies ieškovės nariui turi būti sudaryta galimybė pasitraukti iš grupės bet kuriuo metu iki galutinio sprendimo arba bylos išsprendimo kitu teisėtu būdu tomis pačiomis sąlygomis, kurios taikomos pasitraukiant individualius ieškinius pareiškusiems ieškovams, taip pat paliekant jam teisę pareikšti ieškinį kitu būdu, jei tai netrukdo tinkamai vykdyti teisingumą“¹², kas atitinka *opt-out* sistemos reikalavimą, kad į grupę automatiškai įtrauktas grupės narys, galėtų pareikšti norą pasitraukti iš grupės iki kol teismas nepriims sprendimo ar byla nepasibaigs pasirašius taikos sutartį.

Opt-out (išstojimo arba atsisakymo dalyvauti) sistemą taiko tokios valstybės kaip JAV, Danija, Nyderlandai ir Portugalija. Šis atsisakymo modelis pasireiškia tuo, kad asmenys, atitinkantis teismo nustatytus rūšinius kriterijus (požymius grupei) (angl. *Certification*), kurie atitinkamai yra nustatomi kiekvienai bylai, yra automatiškai įtraukiami į grupę. Jei grupės narys neišreiškia savo valios nedalyvauti grupėje, jis laikomas grupės nariu ir priimtas teismo sprendimas sukurs tokiam asmeniui atitinkamas teises ir pareigas. Asmens atsisakymas dalyvauti grupės ieškinyje ir būti grupės nariu turi būti išreikštas iki teismo sprendimo priėmimo ar taikos sutarties pasirašymo.

Kai kurios valstybės, kurios taiko *opt-out* modelį, nustato ar buvo nustatiusios tokį teisinį reguliavimą, kad pasitraukimo galimybės iš grupės ieškinio grupės dalyviai neturi arba tokia galimybė yra apribota. Pavyzdžiui, JAV iki 1966 m. pasitraukimo galimybės iš grupės nebuvo¹³.

JAV grupės ieškinio modelis su *opt-out* sistema yra laikomas klasikiniu grupės ieškinio modeliu. Europos Sąjungoje tik kelios valstybės narės turi grupės ieškinio institutą su išstojimo modeliu (Portugalija, Danija ir Nyderlandai). Kai kurie teisės mokslininkai, net išskiria ES valstybių narių išstojimo modelį į tam tikras kategorijas, kadangi šių valstybių narių grupės ieškinio reglamentavimas yra visiškai skirtingas.¹⁴

Portugalijos *opt-out* modelis ir pagrįstas atstovavimu (angl. *Representative opt-out model*). Tai yra pats seniausias tokio tipo modelis Europoje, kuris įsigaliojo 1995m. Šis modelis pasižymi tuo, kad

¹¹2013 m. birželio 13 d. Europos Komisijos rekomendacija Nr. 2013/396/ES dėl Sąjungos teisės aktuose įtvirtintų teisių pažeidimo atvejais taikytinų valstybių narių įpareigojamųjų ir kompensacinių kolektyvinio teisių gynimo mechanizmų bendrųjų principų. 2013 L 201/60. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-01-15]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0396&from=EN>>.

¹² Ibid.

¹³ HARSAGI V., VAN RHEE C.H. *Multi-party redress mechanism in Europe: squeaking mice?*, Intersentia Ltd: Cambridge, 2014, p. 85.

¹⁴ MULHERON, R. *The case for an opt-out class action for European Member states: a legal and empirical analysis*. *Columbian Journal of European Law*, 2009, p.421.

ne tik fiziniai asmenys turi teisę ginti savo teises, bet ir asociacijos ar fondai gali pareikšti grupės ieškinį, gindami grupės piliečių interesus, tiek kiek tai neprieštaruoja jų veiklos sričiai, t. y., pavyzdžiui, vartotojų teisių apsaugos tarnyba gali ginti tik vartotojų teises. Grupės ieškinys yra skirtas ginti tik sveikatos, aplinkos, gyvenimo kokybės, vartotojų apsaugos interesus, paslaugų, kultūros palikimo interesus ir viešąjį interesą.¹⁵ Atstovaujančios institucijos neprivalo turėti atstovavimo sutarties, o grupės nariai neprivalo būti įvardinti grupėje. Tačiau teismas privalo skirti laiko, kad asmuo, galėtų pasinaudoti teise išstoti iš grupės, jei nepageidauja joje būti. Informacija apie išstojimo galimybę teismas privalo pranešti per spaudos konferenciją. Pastebėtina, kad pagal Portugalijos įstatymus, teismas nenustato jokių rūšinių grupės požymių, tačiau teismas turi teisę netęsti bylos nagrinėjimo, jei mato, kad grupės ieškinys nėra tinkamas būdas spręsti kilusį ginčą.¹⁶

Danijos išstojimo modelį galima pavadinti dviejų dalių atstovavimo *opt-out* modeliu (angl. *Two-part representative opt-out model*). Grupės ieškinys Danijoje įsigaliojo 2008 m. sausio 1 d. Danijos teisė numato, kad grupės ieškiniui gali būti taikomas ne tik įstojimo modelis, bet ir tam tikrais atvejais išstojimo modelis. Įstojimo modelis turi būti taikomas kaip pirminis grupės sudarymo variantas, o išstojimo – kaip antrinis ir tik kai atitinka dvi sąlygas:

1. kai reikalavimo suma yra maža, dėl to nebūtų įmanoma tikėtinas, kad tokios sumos būtų prašoma įsireikalauti per individualų ieškinį;
2. *opt-in* modelis yra laikomas netinkamu būdu spręsti. Pažymėtina, kad inicijuoti grupės sudarymą *opt-out* modeliu gali tik Danijos vartotojų apsaugos ombudsmenas.¹⁷

Trečiasis išstojimo modelis, dar vadinamas Susitarimo *opt-out* modelius (angl. *Settlement only opt-out model*)¹⁸, yra įtvirtintas Nyderlandų teisėje (Nyderlandų civilinio kodekso 7:907-7:910 straipsniai¹⁹ bei Nyderlandų civilinio kodekso 3:305a-3:305c straipsniai²⁰). Šis išstojimo modelis yra pritaikytas vien tik susitarimas kai įvyksta masinės nelaimės. Nyderlandų teisė nurodo, kad tik Amsterdamo apeliacinis teismas turi teisę spręsti grupės ieškinio bylą. Vis dėlto, norint, kad teismas išspręstų bylą, šalys pateikdamos prašymą (angl. *Petition*) teismui, kartu privalo tame prašyme trumpai aprašyti priimtą susitarimą tarp šalių dėl žalos atlyginimo. Tai reiškia, kad šalys prieš kreipiantis į teismą, privalo būti jau susitarusios dėl žalos atlyginimo. Tokiame susitarime nėra privalu

¹⁵ Portugalijos Karalystės Grupės ieškinio įstatymas Nr. 83/95 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-01-14]. Prieiga per internetą: <http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=722&tabela=leis>.

¹⁶ MULHERON, R. *The case for an opt-out class action for European Member states: a legal and empirical analysis*. *Columbian Journal of European Law*, 2009, p.422.

¹⁷ *Ibid*, p. 423

¹⁸ *Ibid*, p.424-425.

¹⁹ Nyderlandų civilinis kodeksas, 7 Knyga, Nr. 1992-L-91671 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-01-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.dutchcivillaw.com/civilcodebook077.htm>>.

²⁰ Nyderlandų civilinis kodeksas, 3 Knyga, Nr. 1992-L-91671. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-01-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.dutchcivillaw.com/legislation/dcctitle331111.htm>>.

nurodyti, kad atsakinga šalis iš tikro yra atsakingą už padarytą žalą, tačiau privalu, kad tokiam susitarime tarp šalių (grupę atstovaujančios organizacijos ir atsakingos šalies) būtų nurodyta, kad atsakinga šalis atlygins žalą nukentėjusiems asmenims. Pabrėžtina, kad grupė privalo būti atstovaujama organizacijos. Susitarimas turi būti grindžiamas tuo, kad žala, už kurią atlygina atsakinga šalis, atsirado tapačiomis ar panašiomis aplinkybėmis. Teismui priėmus prašymą ir jį patvirtinus, susitarimas tarp šalių įsigalioja, t. y. sukuria teises ir pareigas. Pačiame susitarime turi būti numatytas apytikslis grupės narių skaičius, apibrėžta grupė, kuriai bus taikomas šis susitarimas, kompensacijos dydis, sąlygos, kurias atitikęs asmuo, galėtų gauti kompensaciją²¹ bei detalesnę informaciją, kam išstojimo (*opt-out*) pranešimas turėtų būti išsiųstas. Grupės narys gali išstoti (pasitraukti) iš grupės per tris mėnesius nuo susitarimo patvirtinimo, o asmenys, kurie nepareiškė noro išstoti iš grupės, turi vienerių metų terminą pareikšti savo reikalavimą į kompensaciją dėl žalos atlyginimo.

Europos Komisijos surengtos viešos konsultacijos dėl kolektyvinio teisių gynimo atskleidė, kad tam tikros valstybės narės mano, kad būtent tokia (*opt-out*) sistema gali sudaryti sąlygas piktnaudžiavimui, prieštarauti valstybių narių konstitucinėms normoms ar neatitikti tų valstybių narių teisės tradicijų. Tačiau kartu buvo išsakyta ir neigiama nuomonė dėl *opt-in* naudos, t. y. kad tokia sistema neužtikrina visų nukentėjusių asmenų apsaugos ir jų teisės kreiptis į teismą²², pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės vartotojų organizacija pareiškė ieškinį dėl kartelinio susitarimo futbolo marškinėlių kopijų pardavime. Šioje byloje buvo taikomas įstojimo principas, deja, norą dalyvauti grupėje pareiškė labai mažas skaičius asmenų. Žala galiausiai buvo atlyginta tik nedidelei daliai nukentėjusiųjų, o pasirašytas taikos susitarimas tarp šalių nepadengė visų vartotojų asociacijos patirtų bylinėjimosi išlaidų.²³ Kita vertus, *opt-out* neigiamas bruožas yra tas, kad teismas aiškiai neįvardina, kas yra grupės nariai, dėl to, ieškovams laimėjus bylą ir teismui priteisus žalos atlyginimą iš atsakovų, tam tikri grupės nariai gali išvis nežinoti apie tai, kad jie dalyvavo grupėje ir laimėjo bylą. Kaip matyti, nei viena sistema neužtikrina maksimalaus patyrusių žalą asmenų rato apsaugą. Autorės nuomone, nors kiekviena sistema ir turi neigiamų aspektų, tačiau būtent įstojimo sistema gali užtikrinti efektyviausią ir teisingiausią būdą įtraukti narius į grupę, nes taip kartu būtų užtikrintas aiškumas atsakovui, kadangi jis žinotų tikslų ieškovų skaičių.

²¹ Alternatyva teismo nustatytų rūšinių požymių atitiktens reikalavimui (angl. *certification*).

²²2013 m. birželio 11 d. Europos komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. *Europos horizontaliosios kolektyvinio teisių gynimo sistemos kūrimas*, COM(2013) 401 Final. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-01-15]. Prieiga per internetą: < <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013DC0401&from=EN>>.

²³ Jungtinė Karalystė. Competition Appeal Tribunal. 2007, Nr. 1078/7/9/07 *The Consumers Association v JJB Sports PLC* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-01-16] Prieiga per internetą: <<http://www.catribunal.org.uk/237-640/1078-7-9-07-The-Consumers-Association.html>>.

1.3. Klasikinis grupės ieškinys – JAV

Dabartinis JAV grupės ieškinio modelis buvo priimtas 1966 m., priimtas reguliavimas žinomas kaip 23 Federalinė civilinio proceso taisyklė²⁴. JAV visiems grupės ieškinio tipams, pavyzdžiui, aplinkos apsauga taikoma 23 taisyklė. Tačiau tam tikroms sritims yra skirtas specialus reguliavimas dėl pačių problemų svarbos ir būtinumo taikyti kitokias priemones.

Remiantis 23 (a) taisykle, tam, kad grupė galėtų pateikti grupės ieškinį, ji privalo atitikti šioje taisyklėje numatytus reikalavimus:

1. Grupė turi būti tokia didelė, kad procesinis bendrininkavimas būtų neįmanomas. Laikoma, kad grupei iš 35 žmonių yra pakanka paduoti grupės ieškinį, nors praktikoje dažniausiai būna tūkstantinės grupės;
2. Grupei turi būti būdingas tie patys fakto ar teisės klausimai;
3. Vienas ar du asmenys, kurie yra grupės nariai, gali pateikti ieškinį ar tapti atsakovais kaip grupės atstovas ar atstovai, jei jų reikalavimai ar atsiliepiamai yra tipiniai grupėje ir, jei;
4. Grupės atstovai teisingai ir adekvačiai saugos grupės interesus.

Šios keturios sąlygos dar vadinamos kaip „dydis, bendrumas, tipiškumas ir atstovavimo adekvatumas (angl. *numerosity, commonality, typicality, and adequacy of representation*). Taip pat taisyklė uždraudžia galimybę, kad vienu metu būtų ne tik ieškovų grupė, bet ir atsakovų.

Jei grupė atitinka 23(a) taisyklę, kitas žingsnis, grupės reikalavimas pagal 23 (b) taisyklę turi atitikti vieną iš 3 kategorijų.

Asmuo, kuris atitinka tipiškumo ir adekvatumo reikalavimas, gali veikti kaip grupės atstovas. Toks asmuo save išsikelia pats. Tam, kad grupės ieškinio procesas prasidėtų, grupės atstovas privalo pateikti ieškinį, kuriame nurodo, kad ieškinį teikia grupė, grupė atitinka 23 (a) taisyklę, o taip pat bent vieną 23 (b) taisyklės kategorijų. Ieškinyje turi matytis, kad pareiškėjas yra grupės narys, kurio reikalavimai yra tapatūs grupės reikalavimams.

Teismui gavus ieškinį, remiantis 23 (c) taisykle, teismas turi greitai, tačiau atsižvelgiant į kitas aplinkybes, priimti sprendimą ar toks ieškinys gali būti grupės ieškiniu ar ne. Jei teismas nusprendžia, kad gali būti byla sprendžiama grupės ieškiniu, grupė yra sertifikuota/pripažinta (angl. *Certificated*). Grupės pripažinimas yra viena iš svarbiausių stadijų, nes pripažinus grupę, byla tęsiama toliau, kitu atveju, nukentėję asmenys savo teises galėtų ginti tik individualaus ieškinio pagalba. Kaip jau buvo minėta, dažnu atveju individualaus asmens reikalavimas yra ganėtinai mažas tam, kad būtų galima reikšti reikalavimą, todėl nepripažinus grupės, nukentėję asmenys netenka galimybės apginti savo

²⁴ Jungtinių Amerikos Valstijų Federalinės civilinio proceso taisyklės, 23 taisyklė [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-01-07]. Prieiga per internetą: < https://www.law.cornell.edu/rules/frcp/rule_23>.

teises. Vėliau teismui išklauius abi šalis, teismas apibūdina grupę rūšiniais požymiais. Remiantis 23 (c)(3) taisykle, jei tam tikrų grupės narių interesai skiriasi nuo kitų, grupė gali būti suskirstyta į pogrupius, kurios turėtų savo atskyrus grupės atstovus.

Taisyklė 23 (b)(3) reikalauja, kad grupės nariai gautų pranešimus, kad grupės ieškinys, kuriame jie dalyvauja, buvo patvirtintas teismo. Nesant pranešimo apie priimtą sprendimą, būtų pažeista asmens teisė sužinoti apie teismo sprendimą, be to priimta teismo sprendimas sukuria teises ir pareigas bylos šalims. Taisyklė 23 (c)(2) reikalauja, kad grupė gautų geriausią pranešimą, kuris praktiškai yra įmanomas. Kai individualus grupės nariai gali būti identifikuoti be didesnių pastangų, jie turėtų gauti asmeninį pranešimą. Pranešime turi būti nurodyta, kad grupės nariai turi teisę pasinaudoti *opt-out* galimybe, jei nepasinaudos šia teise, kas reikš, kad jie lieka grupėje, tada turi teisę dalyvauti teismo posėdžiuose. Pasilikimas grupėje reikš, kad teismo sprendimas sukurs jiems teises ir pareigas, bei tai, kad jie neteks galimybę vėliau pareikšti individualaus ieškinio tapačiomis aplinkybėmis ir dėl to paties dalyko.

Šalims susitarus dėl taikos sutarties, remiantis 23 (e) taisykle, toks susitarimas gali negalioti be teismo pritarimo ir grupės informavimo. Kai šalys sutaria dėl taikos, jos savo susitarimą pristato teismui preliminariam teisėtumo ir adekvatumo svarstymui. Šalys pristato savo argumentus dėl tokio susitarimo teisėtumo. Jei teismas sutinka su taikos sutartimi, tada grupės nariai turi būti informuoti apie siūlomą priimti susitarimą. Šis pranešimas turi informuoti grupę, kad įvyks teismo posėdis dėl taikos sutarties teisėtumo ir teisingumo prieš teismui galutinai patvirtinant tokią taikos sutartį. Grupė taip pat turi būti informuota, kad gali dalyvauti teismo posėdyje ir išreikšti savo poziciją dėl siūlomos taikos sutarties. Tik po šio teismo posėdžio, taikos sutartis gali būti patvirtinta.

1.4. Bendrininkavimas civiliniame procese. Santykis su grupės ieškinio institutu

Civilinio proceso kodeksas, dar iki įsigaliojant įstatymo pakeitimui²⁵, kuriuo buvo įtrauktas grupės ieškinio institutas, CPK 43-44 straipsniuose²⁶ reglamentavo bendrininkavimo institutą. Šis institutas numato, kad procesinis bendrininkavimas gali būti privalomas ir neprivalomas.

Privalomas bendrininkavimas arba įstatymo numatytas – tai toks procesinis bendrininkavimas, kai bendrininkus sieja bendras materialusis teisinis santykis, t. y. įstatymas numato bendrininkams tas pačias teises ir pareigas. Esant įstatymo numatytoms teisėms ir pareigoms, bendrininkus su ginčo

²⁵ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 49, 80, 182 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 261¹ straipsniu bei XXIV¹ skyriumi įstatymas. *Teisės aktų registras*, 2014-03-13, Nr. XII-771.

²⁶ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002. Nr. 36-1340 (su pakeitimais ir papildymais).

dalyku sieja tas pats materialusis teisinis santykis. Tokie santykiai dažniausiai pasireiškia šeimos, daiktinių, prievolinių ir autoriaus teisinių santykių atveju.²⁷ „Dažniausiai įstatymais grindžiamas reikalavimas bus ir privalomas, t. y. ginčas iš esmės galimas tik jeigu visi ieškovai ir atsakovai yra bendrininkai. <...>Bylą nagrinėjantis teismas, nustatęs privalomą ieškovų bendrininkavimą, turētu informuoti kitus galimus bendraieškius apie galimybę prisidėti prie pareikšto ieškinio ir nustatyti tam tikslui atitinkamą terminą. Pagal dispozityvumo principą procese teismas neturi teisės savo iniciatyva įtraukti jų į procesą kaip bendrininkų.“²⁸

Neprivalomas bendrininkavimas arba fakultatyvusis bendrininkavimas pagal CPK 43 str. 1 d. 2 p. – tai kai ieškinio dalykas yra to paties pobūdžio reikalavimai ar įsipareigojimai pagrįsti ta pačia medžiaga fakto ar teisės klausimais, kai kiekvienas iš reikalavimų atskirai galėtų būti atskiro ieškinio dalykas. Iš esmės keli savarankiški vienuarūšiai reikalavimai, yra sujungiami dėl to, kad yra grindžiami ta pačia teisine ir faktine medžiaga. Atskiruose civiliniuose procesuose yra tas pats ieškovas ir keli skirtingi atsakovai, arba atvirkščiai – keli ieškovai ir tas pats atsakovas. Tokių kelių savarankiškų procesų sujungimas pagrįstas tuo, kad taip procesas bus koncentruotas ir ekonomiškėnis (CPK 7 str.), nes sujungiami reikalavimai grindžiami ta pačia faktine ir teisine medžiaga ir byla bus išspręsta taip pat.²⁹

CPK 44 straipsnis³⁰ reglamentuoja bendrininkų tarpusavio santykius, šios straipsnio 1 dalis numato, kad kiekvienas bendrininkas veikia savo vardu. Kas reiškia, kad vieno bendrininko atlikti procesiniai veiksmai ir to veiksmo pasekmės darys įtaką tik jam vienam asmeniškai, bet ne visai bendrininkų grupei. CPK 44 str. 3 d. numato 1 dalies išimtį – jei yra privalomas bendrininkavimas, tai bendrininkai laikomi vienu dariniu. Tai reiškia, kad nors bendrininkai veikia savo vardu (atskirai), tačiau kiekvieno bendrininko atliktas veiksmas turės įtakos kitiems bendrininkams, jei bendrininkams buvo tinkamai pranešta apie teismo posėdį, tačiau jie be svarbios priežasties neatvyko į jį. Teismas gali priimti sprendimą už akių, kai į teismo posėdį neatvyko bendrininkas, išskyrus atvejus, kai bendrininko atžvilgiu byla yra baigta, t. y. priimtas dalinis sprendimas. Kai procesinis bendrininkavimas yra privalomas, teismas negali priimti sprendimo už akių, jei yra bent vienas bendrininkas. Taip pat bendrininkai gali pavesti bylą nagrinėti vienam bendrininkui arba kitam jų bendrų sutarimu išrinktam atstovui.³¹

²⁷ LAUŽIKAS E., MIKELĖNAS V., NEKROŠIUS V. *Civilinio proceso teisė, I tomas*. Vilnius: Justitia, 2003, p.271.

²⁸ DRIUKŠAS A., JOKŪBAUSKAS Č., KOVEROVAS P., LAUŽIKAS, E., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio proceso komentaras. 1 Dalis. Bendrosios nuostatos*, Vilnius: Justitia, 2004, p. 166.

²⁹ *Ibid*, p. 167.

³⁰ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002. Nr. 36-1340 (su pakeitimais ir papildymais).

³¹ DRIUKŠAS A., JOKŪBAUSKAS Č., KOVEROVAS P., LAUŽIKAS, E., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio proceso komentaras. 1 Dalis. Bendrosios nuostatos*, Vilnius: Justitia, 2004, p. 167-168.

Kaip matyti, procesinis bendrininkavimas yra panašus į grupės ieškinio institutą, t. y. turi būti grupė asmenų, grupė turi atstovą, grupės narių (bendrininkų) ieškiniai grindžiami tapačiomis teisinėmis ir faktinėmis aplinkybėmis³², siekiama tų pačių tikslų, t. y. sujungti ieškinius, nes taip procesas būti koncentruotas, ekonomiškias, efektyvesnis. Todėl kyla klausimai, kaip koks skirtumas tarp šių institutų ir ar reikėjo reglamentuoti naują institutą, kai buvo galima patobulinti procesinio bendrininkavimo institutą.

Klasikinis civilinis proceso modelis yra pritaikytas spręsti individualius asmenų ginčus, t. y. vieno asmens konkrečius, aiškiai apibrėžtus asmenų ginčus. Procesinio bendrininkavimo institutas būtent ir yra išvystytas iš šio modelio. Tai pasireiškia tuo, kad net ir esant procesiniam bendrininkavimui, bendrininkai reiškia savo individualius ieškinius bei veikia savo vardu.

Kaip atsvara klasikiniam civilinio proceso modeliui (individualiems ginčams ir iš to kylančioms problemoms) buvo sukurtas grupės ieškinio institutas. Problemos, paskatinusios grupės ieškinio kūrimą, buvo šios:

1. Netikslus (nepilnas) suinteresuotų asmenų įvardinimas. Situacijose, kai asmenų, kurių teisės buvo pažeistos, ratas yra labai platus, sunku yra nurodyti visus patyrusius žalos asmenys kaip to reikalauja įstatymas. Grupės ieškinio atveju, nėra privalu įtraukti visus žala patyrusius asmenys į suformuotą/formuojamą grupę;
2. Suinteresuotų asmenų, kurių teisės buvo galimai pažeistos, nenoras įsitraukti į procesą. Toks nenoras gali kilti dėl to, kad reikalavimas atlyginti žalą yra labai mažas, dėl to neapsimoka asmeniui inicijuoti procesą, pasirinkimą neinicijuoti proceso gali lemti ir per didelės bylinėjimosi išlaidos, patiriamas stresas ar nenoras aktyviai dalyvauti procese. Grupės ieškinio institutas yra paremtas tuo, kad, visų pirma, kiekvienas grupės nario reikalavimas gali būti vos keli eurai³³. Antra, bylinėjimosi išlaidos yra pasidalinamos tarp šalių, t. y. proporcingai kiekvienas mokės tą pačią sumą, pavyzdžiui, Švedijoje yra siekiama suburti kuo didesnę grupę, t. y. šimtinę ar tūkstantinę, tam, kad grupė finansiškai galėtų padengti priešingos šalies bylinėjimosi išlaidas pralaimėjimo atveju.³⁴ Trečia, iš grupės nario nėra

³² Pažymėtina, kad pagal CPK 441¹ str. 2 d. numatyta, kad ieškinytis turi būti grindžiamas ne tik tapačiomis, bet ir panašiomis teisinėmis arba faktinėmis aplinkybėmis.

³³ 2017 m. sausio mėnesio pradžioje eismo situaciją Šiauliuose buvo sudėtinga. Dėl nevalytų ir užpustytų kelių, Šiaulių miesto gyventojai patyrė daug nepatogumų. Dėl šios priežasties buvo pradėta iniciatyva suburti neturtinę žalą patyrusius Šiaulių miesto gyventojus ir pareikšti grupės ieškinį Šiaulių miesto savivaldybei dėl kelių priežiūros funkcijų nevykdymo. Planuojama, kad neturtinės žalos dydis, kurio reikalaus grupė, grupės nariui bus simboliškas. VITKUS, R., ŠIUPARYS, G., *Po žiemiskų keiksmų – dar neregėtas ieškinytis*. Lietuvos rytas, 2017-01-11, [interaktyvus. Žiūrėta 2017-01-15]. Prieiga per internetą: < <http://lietuvsdiena.lrytas.lt/aktualijos/po-ziemisku-keiksmu-dar-neregetas-ieskinys.htm>>.

³⁴ Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. Taikomas mokslinis tyrimas: Grupės ieškinio reguliavimo analizė ir pasiūlymai dėl šio instituto tobulinimo, Vilnius, 2008, p. 3. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-01-11]. Prieiga per internetą: < http://www.tm.lt/dok/tyrimai/Moksl_tyrimas_grupes_ieskinys.pdf>.

reikalaujama jo aktyvaus dalyvavimo teismo procese. CPK 441³ str. 1 d. 3 p. ir 441⁴ str. numato, kad grupė privalo turėti grupės atstovą, kuris atstovauja grupės narių interesus, kartu su advokatu veda bylą bei pasirašo ieškinį. Iš kitų grupės narių jokių aktyvių veiksmų nėra reikalaujama, tik pareikšti norą dalyvauti grupėje. Paminėtina ir tai, kad Įstatymo leidėjai, teikdami Civilinio proceso kodekso pataisas, kuriomis siekė reglamentuoti grupės ieškinio institutą, aiškinamajame projekto rašte³⁵ atskyrė procesinio bendrininkavimo ir grupės ieškinio institutus per bendrininko/grupės nario aktyvumą įgyvendinant savo procesines teises, grupės atstovo turėjimą.

3. Esant dideliame skaičiui ieškovų su tapačiais reikalavimais ir faktinėmis aplinkybėmis, individualaus pobūdžio ginčo teiseną gali sutrikdyti operatyvų bylų nagrinėjimą, kas reikštų, kad bylos būtų sprendžiamos keletą metų, ko pasekmė būtų, kad kitos bylos (netapačios ir panašios teisės ir fakto klausimais) taip pat būtų sprendžiamos žymiai ilgiau. Grupės ieškinyje tokioje situacijoje padaro procesą operatyvesnį, efektyvesnį, ekonomiškesnį. Jei teismas priimtų grupės ieškinį nagrinėti, pati byla savaime būtų jau sudėtinga, tačiau pats teismo užimtumas nebūtų toks didelis, kad visų bylų nagrinėjimas užsitęstų po kelis metus;
4. Vienodos teismų praktikos bei sprendimų tapačiose bylose nebuvimas. Tai reiškia, kad susiduriame su problema, kad tapačiose bylose, teismai galėtų priimti visiškai skirtingus sprendimus ir taip sukurti nevienodą teismų praktiką.

Taigi nors šie institutai ir yra panašūs ir abiem institutais siekiama apginti grupės interesus, tačiau, būdai ir priemonės, kuriomis siekiamas tikslas, yra skirtingi. Šalys turėtų įsivertinti kokio vaidmens jos siekia bylinėjimosi procese: ar aktyvaus, ar pasyvesnio, ir tik įvertinusios visus variantus, jos turėtų pasirinkti joms tinkamą procesinį teisių gynimo būdą. Laikytina, kad grupės ieškinyje yra alternatyva procesiniam bendrininkavimui.

³⁵ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 49 straipsnio pakeitimo ir Kodekso papildymo 261¹ straipsniu bei XXIV¹ skyriumi įstatymo projekto aiškinamasis raštas. [interaktyvus. Žiūrėta 2017-01-15]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.429220>>.

2. GRUPĖS IEŠKINYS LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINĖJE SISTEMOJE

2002 metais priėmus CPK³⁶, grupės ieškinys, kaip galimybė ginti pažeistas teises, buvo numatytas. Pirminėje CPK 49 str. 5 d.³⁷ redakcijoje buvo numatyta, kad prokuroras gali pareikšti grupės ieškinį ginant viešąjį interesą. Tačiau Civilinio proceso kodeksas daugiau jokios sąvokos, instituto aiškinimo, o taip pat detalesnio reglamentavimo nepateikė. 2015 m. sausio 1 d. įsigaliojus CPK pakeitimams³⁸, Lietuvoje grupės ieškinio institutas buvo detaliam ir aiškiam reglamentuotas. Šiame skyriuje būtent ir bus nagrinėjamos, autorės nuomone, pagrindinės problemos susijusios su dabartiniu grupės ieškinio instituto reglamentavimu, kurias galima išvelgti praėjus dviem metams po grupės ieškinio instituto įsigaliojimo.

2.1. Grupės ieškinio instituto įteisinimas Lietuvos teisinėje sistemoje

Iki 2015 m., nesant detaliam grupės ieškinio instituto reglamentavimui, Lietuvos teisinėje sistemoje susidarė teisės spraga, kadangi buvo numatyta lakoniška instituto sąvoka, kuri nebuvo reglamentuota. Vertėtų paminėti, kad Lietuvoje buvo mėginta pareikšti grupės ieškinį, pagal tuomet dar galiojusią CPK redakcija su lakonišku grupės ieškinio instituto reglamentavimu, t. y. buvo bandoma pareikšti ieškinį pagal CPK 49 str.. Lietuvos apeliacinis teismas 2009 m. birželio 2 d. priėmė nutartį, kurioje konstatavo, kad nepaisant to, kad pareiškėjai neturi teisės reikšti grupės ieškinį, nes tokia teisė suteikta tik prokurorui, taisyti grupės ieškinį praktikoje realiai nėra galimybės, kadangi teisės aktuose nėra nustatyta, koks ieškinys gali būti pripažįstamas grupės ieškiniu, kokie subjektai turi teisę pareikšti grupės ieškinį, kokie reikalavimai keliami tokio ieškinio turiniui, kokia tvarka grupės ieškinyje pareiškiamas ir nagrinėjamas, kokie tokio veiksmo procesiniai padariniai ir reikšmė bei kokia sprendimo, priimto išnagrinėjus grupės ieškinį, teisinė galia³⁹.

Viena iš priežasčių, kuri minima pakeitimo įstatymo aiškinamajame rašte yra ta, kad vis labiau daugėja situacijų, kai didelės grupės asmenų kreipiasi į teismus su reikalavimais, kurie yra vienarūšiai teisės ir fakto atžvilgiu. Tokių reikalavimų nesujungimas didina teismo darbo apkrovą.⁴⁰

³⁶ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002. Nr. 36-1340.

³⁷ *Ibid.*

³⁸ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 49 straipsnio pakeitimo ir Kodekso papildymo 261¹ straipsniu bei XXIV¹ skyriumi įstatymo projekto aiškinamasis raštas. [interaktyvus. Žiūrėta 2017-01-15]. Prieigą per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.429220>>.

³⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2009 m. birželio 2 d. nutartis civilinėje byloje V. J. v. Lietuvos Respublika, Nr. 2-492/2009.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 49 straipsnio pakeitimo ir Kodekso papildymo 261¹ straipsniu bei XXIV¹ skyriumi įstatymo projekto aiškinamasis raštas. [interaktyvus. Žiūrėta 2017-01-15]. Prieigą per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.429220>>.

Grupės ieškinio instituto pagalba buvo siekiama labiau užtikrinti teisę į teisminę gynybą, o taip siekiama apginti silpnesnės šalies interesus, kaip vartotojų teisių apsauga, darbuotojai, asmenys nukentėję dėl konkurencijos teisės pažeidimų⁴¹. Aiškinamajame rašte nurodoma, kad tokiu būdu procesas taptų pigesnis visoms šalims, valstybei, grupei, kuri tarpusavyje pasidalina advokato teisinės pagalbos išlaidas, ir atsakovui, kuriam nereikėtų mokėti už advokato teisinę pagalbą kiekviename atskirame procese, pareiziuojant, jog iš esamos grupės didžioji dalis grupės būtų reiškusi individualius ieškinius, jei nebūtų grupės ieškinio instituto. Kitas tikslas, kurio buvo siekiama, yra sutrumpinti civilinių bylų nagrinėjimo proceso laiką. Kaip teisingai pastebima Aiškinamajame rašte⁴², nors realiai pareiškus grupės ieškinį procesas netaptų trumpesnis negu pareiškus individualų ieškinį, tačiau reikia atsižvelgti į tai, kad jei visi grupės nariai būtų pareiškę individualius ieškinius, būtų padidėjusi teismo apkrova, kuri ne tik prailgintų pareiškusių narių civilinio proceso eigą, bet ir kitų teisme nagrinėjamų bylų nagrinėjimo procesą. Taigi grupės ieškinio nagrinėjimas nebūtų ilgesnis nei bendras visų individualių ginčo teisenos proceso terminas, o taip pat nebūtų vilkinamos ir kitos teisme nagrinėjamos bylos. Tarp paminėtų tikslų, yra ir vienodos teismų praktikos formavimas, kuris kartu turi užtikrinti visuomenės pasitikėjimą teismų sistema, sustiprinti teisinį saugumą bei teisėtus lūkesčius.

Lietuvos Respublikos teisingumo ministras, įgyvendindamas Penkioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. gruodžio 9 d. nutarimu Nr. XI-52, ketvirtosios dalies V skyriaus 117 punktą⁴³ ir vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. liepos 19 d. nutarimo Nr. 885 „Dėl grupės ieškinio koncepcijos patvirtinimo“ 2 punktu, priėmė 2011 m. rugpjūčio 19 d. įsakymą Nr. 1R-202 „Dėl darbo grupės sudarymo“, kuriuo sudarė darbo grupę su Grupės ieškinio koncepcijos įgyvendinimu susijusiems teisės aktų projektams parengti. Po vykusių diskusijų dėl tinkamo grupės ieškinio reglamentavimo, 2015-01-01 įsigaliojo CPK pakeitimai⁴⁴, kuriais buvo reglamentuotas grupės ieškinyje Lietuvoje.

⁴¹ Autorės nuomone, pareiškus grupės ieškinį, grupė neturėtų būti laikoma silpnesne šalimi, kadangi tokioje situacijoje, grupė kaip tik yra stipresnė šalis. Grupė pasidalina finansinę naštą tarpusavy, kas leidžia pasirašyti teisinių paslaugų sutartį ir geresnių (ir dažnu atveju brangesnių) advokatu ar advokatais. Teismui priėmus nagrinėti grupės ieškinį, o atsakovui pralaimėjus bylą, atsakovas turės sumokėti didelę nemažą sumą žalos atlyginimo grupės nariams bei atlyginti bylinėjimosi išlaidas.

⁴² Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 49 straipsnio pakeitimo ir Kodekso papildymo 261¹ straipsniu bei XXIV¹ skyriumi įstatymo projekto aiškinamasis raštas. [interaktyvus. Žiūrėta 2017-01-15]. Prieigą per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.429220>>.

⁴³ Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos. *Valstybės žinios*, 2009, Nr. 33-1268.

⁴⁴ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 49, 80, 182 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 261¹ straipsniu bei XXIV¹ skyriumi įstatymas. *Teisės aktų registras*, 2014-03-13, Nr. XII-771.

2.2. *Opt-out* – galimybės Lietuvoje?

Opt-in ar *Opt-out* modelio pasirinkimas yra vienas iš svarbiausių sprendimų, siekiant reglamentuoti grupės ieškinį valstybėje. Anksčiau buvo aptartos kiekvienos sistemos bruožai, bei labiau įsigilinta į *Opt-out* pasirinkusių valstybių grupės ieškinio reguliavimą šiuo klausimu. Kaip jau buvo minėta anksčiau, autorės nuomone, *opt-out* modelio - kaip pagrindinio - taikyti negalima, tačiau, kas jei galima būtų taikyti mišrų modelį? Paminėtina, kad Lietuvos teisės mokslininkai, rengdami „Grupės ieškinio taikomąjį mokslinį tyrimą, pasiūlė taikyti *opt-in* modelį, tačiau praėjus 5 metams apžvelgti esamą situaciją ir apsispręsti dėl kitų sistemų (*opt-out* ir mišrios sistemos) taikymo Lietuvoje.⁴⁵ Europos Komisija siūlė netaikyti *opt-out*, remdamasi JAV susiklosčiusia grupės ieškinio praktika, tačiau *opt-out* taiko ne vien tik JAV, be jau aptartų valstybių (Danija, Portugalija, Nyderlandai), *opt-out* taiko Kanada, Australija⁴⁶. Būtent pastarųjų valstybių grupės ieškinio reguliavimas nėra minimas teisės mokslininkų kaip netinkamas, sudarantis sąlygas piktnaudžiauti grupės ieškiniu, todėl reikėtų persvarstyti ar tikrai JAV *optout* situacija gali pasikartoti Lietuvoje.

Paminėtina, kad baimė dėl *opt-out* taikymo kilo matant situaciją JAV, kai grupės ieškinį gali pareikšti bet koks asmuo – tiek viešasis, tiek privatus. Privatūs asmenys dažnai piktnaudžiavo grupės ieškiniu, t. y. pasinaudodavo galimybe gauti išmokas bei advokato atlygį.⁴⁷ Be to paminėtina ir tai, kad grupės sertifikavimas pakankamai dažnai būna ilgas ir brangus procesas, pavyzdžiui, būta atveju, kai vien tik sertifikavimo procesas grupei kainavo 400 000 USD.⁴⁸

Taigi yra keliamas klausimas ar yra įmanoma Lietuvoje koku nors būdu inkorporuoti *opt-out* sistemą ar jos elementus?

Europoje tik kelios valstybės taiko mišrų būdą – Danija ir Norvegija. Primintina, kad Danijoje *opt-out* taikomas tik kai vartotojų ombudsmenas pareiškia ieškinį gindamas vartotojų interesus ir teismas sutinka taikyti tokį modelį. Norvegijoje modelio pasirinkimas priklauso nuo teismo, t. y. tik nuo jo sprendimo priklausys ar bus galima taikyti išstojimo modelį. Dažniausiai yra taikomas *opt-in* modelis ir tik tam tikrais atvejais – *opt-out*, t. y. atvejais, kai individualūs reikalavimai per maži, kad būtų reiškiamas individualus ieškiny.⁴⁹ Tačiau kitaip negu Danijoje, *opt-out* modelio taikymo gali prašyti privatus asmuo, kuris veikia grupės vardu (taikoma JAV ir Nyderlanduose susitarimų *opt-out*

⁴⁵ Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. Taikomas mokslinis tyrimas: Grupės ieškinio reguliavimo analizė ir pasiūlymai dėl šio instituto tobulinimo, Vilnius, 2008, p. 55. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-01-11]. Prieiga per internetą: < http://www.tm.lt/dok/tyrimai/Moksl_tyrimas_grupes_ieskinys.pdf>.

⁴⁶ Šių valstybių grupės ieškinio reguliavimas toliau dar bus analizuojamas.

⁴⁷ DAUJOTAS, R., *Grupės ieškiny Lietuvoje – praktinės įgyvendinimo problemos*, Teisė, 2016, p. 38.

⁴⁸ Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. Taikomas mokslinis tyrimas: Grupės ieškinio reguliavimo analizė ir pasiūlymai dėl šio instituto tobulinimo, Vilnius, 2008, p. 3. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-01-11]. Prieiga per internetą: < http://www.tm.lt/dok/tyrimai/Moksl_tyrimas_grupes_ieskinys.pdf>.

⁴⁹ NEBAUER, R., *Nordic class action institute*. NFT, 2006, p. 342.

modeliuose). Teismui nusprendus, kad grupės procesas yra tinkamiausias būdas spręsti reikalavimus, kai jie yra maži. Tokiu atveju visi potencialūs grupės nariai priklausys grupei be registracijos, t. y. nereiks išreikšti noro dalyvauti grupėje. Dalyvavimas grupėje nėra privalomas, todėl grupės nariai turi galimybę atsisakyti būti grupės nariais.⁵⁰

Yra išsakyta nuomonė, kad Europoje stipriausias ir veiksmingiausias *opt-out* modelis yra Nyderlanduose. Būtent šioje valstybėje susitarimai tarp šalių siekia 35 000 000 EUR *Des* byloje, 1 000 000 000 EUR *Dexia* byloje, 352 600 000 USD *Royal Dutch Shell* byloje, tai reiškia, kad pagal šį modelį Nyderlanduose nukentėjusių asmenų (ieškovų) patirta žala yra kompensuojama didele pinigų suma.⁵¹ Iš kitos pusės didelių sumų priteisimas nebūtinai turi reikšti vien tik tai, kad tai yra *opt-out* sistemos nuopelnas, t. y. tokių sumų priteisimą gali lemti susiklosčiusi praktika dėl grupės ieškinio tarp šalių, numanomas grupės dydis, numanoma padaryta žala bei tai, kad pats grupės ieškinyje nėra nagrinėjamas įprasta teismo tvarka. Norvegijos reguliavimas yra vertinamas kaip labiausiai tinkamas būdas apginti vartotojus su mažais reikalavimais.

Opt-out Europoje šalininkai teigia, kad Europos Komisijos padarytos išvados dėl *opt-out* modelio yra paviršutiniškos ir net klaidingos. Toliau bus pateikti keli pavyzdžiai, kurie yra įvardinti kaip klaidingi⁵²:

1. Teigiama, kad *opt-out* modelio bylinėjimosi išlaidos būtų žymiai didesnės negu *opt-in*. Tačiau situacija yra visiškai kitokia, kadangi bylinėjimosi išlaidos yra tapačios arba net mažesnės negu *opt-in*. Kaip pavyzdys pateikiama Norvegijos situacija, t. y. kad *opt-out* bylose teismui tenka išlaidos dėl grupės narių registravimo⁵³ tiek *opt-in*, tiek *opt-out*. Nyderlanduose grupės administratoriui/atstovui tenka išlaidos susijusios su išstojusių iš grupės asmenų registravimu. Registro palaikymas yra finansuojamas privačiai, t. y. teismas neprisiima šių išlaidų. Jei grupės nariai lieka grupėje, t. y. nepasinaudoja *opt-out*, jie privalo save identifikuoti, jei siekia gauti priteistina kompensaciją, išskyrus atvejus kai atitinkami grupės nariai gali būti identifikuoti iš atsakovo pateiktų duomenų. Teismas priteistą kompensaciją paskirtis tik tiems nariams, kurie atitinka susiarime nustatytus grupės požymius. Bet kokiu atveju, tiek *opt-in*, tiek *opt-out* atveju grupės nariai turi būti aktyvus ir identifikuoti save kaip atitinkančius nustatytus grupės požymius. Įstatymai numato, kad

⁵⁰ GAUDET Jr., R., *Lessons learned from swedish, danish, dutch, and norwegian class action*. Comments on the White Paper on Damages Actions for Breach of the EC Antitrust Rules COM(2008) 165 Final, 2008, p. 32-33 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-04-03]. Prieiga per internetą:

<http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/white_paper_comments/гаudet_en.pdf>.

⁵¹ *Ibid*, p. 49.

⁵² *Ibid*, p. 49-52.

⁵³ Registravimas suprantamas kaip grupės narių sąrašo sudarymas

Švedijoje teismas privalo pats išlaikyti ir apmokėti išlaidas už grupės narių, kurie pareiškė norą dalyvauti grupės ieškinyje, registrą. Švedijos Grupės proceso įstatymo (angl. *Group Proceedings Act*)⁵⁴ 14 str. numato, kad grupės narys, kuris nepateikia teismui rašytinio pranešimo per nustatytą laikotarpį apie norą dalyvauti grupėje, yra pašalinami iš grupės. Švedijos teismai dažnai renka informaciją apie individualius asmenys, kurie siekia prisijungti prie grupės ieškinio. Toks pastovus informacijos rinkimas bei laikymas reikalauja didelių išlaidų, kai *opt-out* atveju informacija apie grupės narį yra renkama tada, kai jis pareiškia norą gauti žalos atlyginimą.

2. Teigiama, kad *opt-out* sertifikacija yra brangesnė negu *opt-in* atveju. Norvegijoje, kaip jau buv minėta, teismas priimdamas ieškinį nusprendžia koks modelis – *opt-in* ar *opt-out* – bus taikomas. Tai reiškia, kad išlaidos yra tapačios tiek vienu, tiek kitu atveju. Panaši situacija yra ir Nyderlanduose, kai Amsterdamo apeliacinis teismas turi nuspręsti ar patvirtinti siūlomą *opt-out* susitarimą. Toks pat sprendimas yra būtinas Švedijoje ar Danijoje kai yra prašoma patvirtinti *opt-in* ieškinį. Rašto darbo autorės nuomone, sutiktina su šiuo teiginiu, kadangi bet koku atveju išlaidos priklauso ne vien tik nuo taikomo modelio, tačiau kartu atitinkamoje valstybėje nustatytų įkainių, grupės narių skaičiaus bei kitų aplinkybių.
3. Teigiama, kad advokato pagalbos atlygis nėra reguliuojamas *opt-out*, kitaip negu esant *opt-in* sistemai. Europos Sąjungos valstybių narių įstatymai turi reguliuoti advokato atlygį. Atlygis turi būti protingas. Danijoje yra draudžiama advokatui gauti neprotingai didelį atlygį už suteiktas paslaugas. Norvegijoje advokatams yra draudžiama nustatyti atlygį procentais nuo laimėtos sumos, nepaisant to ar taikomas *opt-in* ar *opt-out*.

Viena iš *opt-out* keliamų grėsmių, kuri aiškiai matyti JAV, yra advokato atlyginimas. „JAV grupės ieškinys yra laikomas advokatų pasipelnymo šaltiniu. Advokatų paslaugos apmokamos pagal bendrą sėkmė mokesčio sistemą. Tai tam tikra *quota litis* sistema, kai advokatai galintys patys būti ieškovais yra suinteresuoti ieškinio rezultatais. Tokia sistema daugumoje ES valstybių narių yra draudžiama įstatymais arba Advokatų profesinės etikos principais ir todėl nėra priimtina ES valstybėse narėse.“⁵⁵ „Europos Sąjungos advokatų profesinės etikos kodekso 3.3.1. punktas imperatyviai nurodo, jog advokatas neturi teisės sudaryti *pactum de quota litis*. Šiame teisės akte prie tokių susitarimų nepriskiriami atvejai, kai advokato honoraras, nors ir nustatytas proporcingai jo nagrinėto klausimo vertei, tačiau

⁵⁴ Švedijos Grupės proceso įstatymas, 2002 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-20]. Prieigą per internetą: <<http://www.government.se/government-policy/judicial-system/group-proceedings-act>>.

⁵⁵ Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. Taikomasis mokslinis tyrimas: Grupės ieškinio reguliavimo analizė ir pasiūlymai dėl šio instituto tobulinimo, Vilnius, 2008, p. 3. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-01-11]. Prieiga per internetą: <http://www.tm.lt/dok/tyrimai/Moksl_tyrimas_grupes_ieskinys.pdf>.

nustatytas remiantis oficialiai patvirtintais įkainiais arba kontroliuojant kompetentingai institucijai, kuriai advokatas yra pavaldus (3.3.3.p.). Vadinasi, jeigu atlyginimas už atstovavimą bylos procese nustatomas procentais nuo ginčo sumos, tačiau jis nėra siejamas su bylos baigtimi – tokiu atveju jis nėra laikomas sąlyginiu susitarimu“.⁵⁶ Būtent tokie susitarimai yra ganėtinai paplitę Europoje.⁵⁷ Sprendžiant ar taikyti *opt-out* modelį buvo keliamas klausimas ar pasikartos Amerikos situacija dėl advokatų pasipelnymo iš grupės ieškinių.⁵⁸ Kaip matyti, leistinas sėkmės mokesčio taikymas Europoje yra galimas bei taikomas. Kolkas nėra prieita prie išvados, kad Europos valstybėse, kuriose taikomas *opt-out*, būtų pastebėti atvejai, kai advokatai pasinaudoja grupės ieškiniu siekdami pasipelninti. Kadangi grupės ieškinys Europoje nėra senas reiškinys palyginus su JAV, todėl spręsti, kad advokato siekis pasipelninti nepasikartos Europoje, būtų dar per anksti, tačiau galima teigti, kad prognozės yra geros.

Iš kelių aptartų teiginių matyti, kad Europoje nepalankiai vertinamas JAV *opt-out* modelis nedaro tokios žalos, kaip buvo tikimasi, bet priešingai – efektyviai gina nukentėjusių asmenų interesus. Europoje esančios valstybės dalinai ar visiškai pasirinkusios taikyti *opt-out* modelį rodo gerą pavyzdį, kad būtent šis modelis gali būti suvaldytas ir nepadaryti tiek daug žalos, kai buvo ir yra daroma JAV.

Tiek *opt-out*, tiek *opt-in* šalininkai turi stiprius argumentus, kodėl tam tikras modelis turėtų būti taikomas, tačiau visos diskusijos yra tarsi įrėmintos į nelanksčios dichotomijos rėmus, t. y., pati grupė, kuri kiekvienu atveju yra skirtinga, laikoma kaip puikiai atitinka bet kokį modelį. Tačiau realybė yra kiek kitokia, kiekviena grupė reikalauja skirtingų sąlygų. Štai, pavyzdžiui, viena grupė nukentėjusių dėl nekokybiškų oro pagalvių ir tas oro pagalves gaminančios įmonės akcininkai, kurių akcijų vertė krito po viešo paskelbimo apie nekokybiškas oro pagalves. Byloje dėl padarytos žalos sveikatai, preziumuokime, kad patirti sužalojimai tarp nukentėjusių ženkliai varijuoja. Kompensacijų dydžiai taip pat sieks dideles sumas. Nukentėję asmenys norėtų pareikšti ieškinį skirtinguose miestuose. Tokiai grupei labiausiai tiktų *opt-in* modelis. Tie, kurie norės dalyvauti grupės ieškinyje, tikėtina tą padarys, išreiškę norą tapti grupės nariais. Tokia grupė tikėtina susidarytų iš mažo kiekio asmenų, atsižvelgiant į Lietuvos įstatymus, grupę galėtų sudaryti 20-25 nariai, o be to ją būtų galima

⁵⁶ MONTVYDIENĖ, I., *Pacta de quotis, kaip alternatyva valstybės garantuojamai teisei pagalbai užtikrinti civilinėse bylose*. Jurisprudencija, Nr. 7(109), 2008, p.86.

⁵⁷ HODGE, C., *The reform of class and representative actions in European legal systems. A new framework for collective redress in Europe*. Oxford: Hurt Publishing, 2008, p. 152.

⁵⁸ 2013 m. birželio 13 d. Europos Komisijos rekomendacija Nr. 2013/396/ES dėl Sąjungos teisės aktuose įtvirtintų teisių pažeidimo atvejais taikytinų valstybių narių įpareigojamųjų ir kompensacinių kolektyvinio teisių gynimo mechanizmų bendrųjų principų. 2013 L 201/60. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-01-15]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0396&from=EN>>.

laikyti stipria, t. y. turinčią gerą faktinį bei teisinį pagrindą tiek bendrai grupės nariu, tiek kiekvieno atskirai. Tokioje grupėje nedalyvautų asmenys, kurie yra nežinomi bei kurių reikalavimai būtų silpni ar pritempti. Pažymėtina, kad tokioje situacijoje atsakovui nereikėtų jaudintis dėl nežinomo kiekio grupės narių.

Kitame pateiktame grupės pavyzdyje, t. y. akcininkų grupėje, preziumuojame, kad grupė reiškia skirtingo dydžio piniginius reikalavimus. Mažieji akcininkai galėtų tikėtinas tik nedidelės sumos skirtos patirtai žalai atlyginti, kai didieji akcininkai turėtų visas galimybes gauti ženkliai didesnes sumas. Grupės ieškinio pareikšimo vieta bei individualaus pobūdžio bylinėjimosi aplinkybės akcininkams nėra itin svarbios. Tokiai grupei tiktų *opt-out* modelio grupės ieškinys, kadangi pats grupės ieškinys laiko grupėje smulkiuosius akcininkus, nereikalaujant jokių veiksmų iš jų, kai didieji akcininkai gali būti aktyvūs, jei nori pasitraukti iš grupės ir bylinėtis individualia ginčo teise.

Šie pateikti pavyzdžiai parodo, kad taikomas tik vienas *opt-in* ar *opt-out* modelis tiks vieniems grupės ieškiniams, tačiau netiks kitiems.

Šio rašto darbo autorės nuomone, atsižvelgus į šiuos bei anksčiau išsakytus teiginius, geriausias ir priimtinausias būdas spręsti grupės ieškinį, jei tektų rinktis tarp *opt-in* ar *opt-out*, būtų *opt-in* modelis. Tačiau šiais laikais nebūtina vadovauti kraštutinumais ir galima pasirinkti tarpinį variantą – rinktis mišrų modelį, kai taikomas arba *opt-in*, arba *opt-out*.

Taigi sprendimas šiai aptartai problemai yrataikyti lanksčią sistemą ir, atitinkamai, bylai išrinkti tinkamą modelį. Tačiau kas turi priimti sprendimą dėl taikytino modelio ir ar apskritai reikia kažkam suteikti teisę spręsti dėl taikytino modelio, kai tai galima nustatyti įstatymu? Kai kurios valstybės, pavyzdžiui, Norvegija, Naujoji Zelandija, suteikia teismui teisę parinkti tinkamiausią modelį, tačiau tokios teisės suteikimas teismui turi neigiamų aspektų. Teisėjai gali pasirinkti modelį vertindami pagal savo patirtį su atitinkamu grupės ieškinio modeliu. Kitas dalykas neaiškumas dėl teisėjo pasirinkimo galėtų sudaryti galimybes *forum shopping*, o taip pat keisti pirminę advokato pasirinktą bylos vedimo strategiją.⁵⁹Lietuvos teisės mokslininkai, aptardami mišrią sistemą, nurodė, kad tokios sistemos trūkumas yra tas, kad nėra aišku, kur yra riba tarp *opt-in* ir *opt-out* taikymo⁶⁰

Tačiau yra kitos valstybės, kurios yra pasirinkusios, kad *opt-out* bus taikomas tik tam tikrai sričiai, pavyzdžiui, vartotojų teisių apsauga. Dr. Rimantas Daujotas taip pat siūlo taikyti mišrų modelį, t. y. pagal bendrą taisyklę taikyti *opt-in* modelį ir išimtiniais atvejais *opt-out*. Išimtiniai atvejai šiuo atveju būtų situacijos, kai grupės ieškinį vartotojų vardu reiškia paskirti viešosios teisės

⁵⁹ DODSON, S., *An opt-in option for class actions*, Michigan Law Review, 2016, p. 189.

⁶⁰ Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. Taikomas mokslinis tyrimas: Grupės ieškinio reguliavimo analizė ir pasiūlymai dėl šio instituto tobulinimo, Vilnius, 2008, p. 34. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-01-11]. Prieiga per internetą: < http://www.tm.lt/dok/tyrimai/Moksl_tyrimas_grupes_ieskinys.pdf>.

subjektai, o pačiame grupės ieškinyje yra identifikuotas bent vienas grupės narys. Pažymėtina, kad tokie viešieji subjektai, kurie turi turėtų teisę reikšti grupės ieškinį, taikant išstojimo modelį, turi būti konkrečiai įvardinti arba tokia jų teisė turi būti numatyta viešojo subjekto veiklą reglamentuojančiame įstatyme.⁶¹

Vartotojai dažniausiai yra laikomi silpnesniąja šalimi. Jų interesų apsaugai yra skiriamas didesnis dėmesys. Būna situacijų, kai asmenų teisės yra pažeistos, tačiau jie nesikreipia į teismą, tiksliau neįstoja į grupę *opt-in* būdu dėl socialinių ar psichologinių aplinkybių, pavyzdžiui, kai kurie potencialūs grupės nariai neįstoja į grupę nes nesijaučia galintis įsitraukti į teisminį procesą, nemąsto, kad bendravimas su advokatu yra norimas ar įmanomas, o taip pat kartais suabejoja ir teisminės sistemos efektyvumu ir jos sugebėjimu priimti teisėtą ir nešališką sprendimą, todėl dėl šių priežasčių atsiriboja nuo teismo proceso. Nenorą pareikšti ieškinį gali lemti kalbos ar kultūros barjeras, asmuo gali jaustis antagonistiskai kitų grupės nariu atžvilgiu, taip pat gali jausti gėdą, baimę ir t.t. Kiti faktoriai lemiantis nenorą dalyvauti grupėje gali būti susiję ir su pačiu atsakovu, t. y. grupės narys gali bijoti keršto ar kitokio atsako iš atsakovo, gali išlikti lojalūs atsakovui ir dėl šios priežasties nereikšti ieškinių, ir aišku atsakovas gali individualiai pasiūlyti asmeniui susitaikyti ir taip užbaigti ginčą.⁶² Kaip žinia, priimant grupės ieškinį Lietuvoje, buvo teigiama, kad viena iš pagrindinių jo paskirčių yra padėti apginti vartotojų teises.⁶³

Pažymėtina, kad dauguma valstybių yra nustatiusios, kad grupės ieškinyje gali būti pareikštas tik nurodytose teisės srityse, dažniausiai besikartojanti sritis tarp valstybių reguliavimų yra vartotojų teisių apsauga. Todėl atsižvelgiant į tai kas buvo išdėstyta, o tiksliau, kad vartotojai yra laikomi silpnesniąja šalimi, kurių apsaugai buvo sukurtas šis grupės ieškinių institutas, kurie gali dėl apartų priežasčių nedalyvauti grupės ieškinyje, siūlytina numatyti, kad kai bylos dalykas yra vartotojų teisės apsaugos klausimai, būtų taikomas *opt-out* modelis. Numatyti, kad grupės ieškinį, reiškiamą *opt-out* modeliu, galėtų pareikšti tik vartotojų interesus ginantys viešieji subjektai, įstatyme tiksliai įvardijant tokius viešuosius subjektus ar subjektą. Kadangi vienas iš *opt-out* sistemos bruožu yra tas, kad nustatius atsakovo atsakomybę, jis privalo sumokėti kompensaciją į atitinkamą fondą, iš kurio vėliau proporcingai grupės požymius atitinkantiems asmenims yra išmokamos kompensacijos. Kompensacijos bus išmokamos tik tuo momentu, kai bus nustatyti visi grupės nariai, kurie identifikavo save. Toks procesas gali užtrukti, todėl siūlytina nustatyti 1 mėn. terminą, per kurį

⁶¹ DAUJOTAS, R., *Grupės ieškinyje Lietuvoje – praktinės įgyvendinimo problemos*, Teisė, 2016, p. 38.

⁶² MULHERON, R. *The case for an opt-out class action for European Member states: a legal and empirical analysis*. *Columbian Journal of European Law*, 2009, p.430-431.

⁶³ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 49 straipsnio pakeitimo ir Kodekso papildymo 261¹ straipsniu bei XXIV¹ skyriumi įstatymo projekto aiškinamasis raštas. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-01-15]. Prieigą per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.429220>>.

asmenys, gali kreiptis į teismą, prašydami juos identifikuoti kaip grupės narius. 1 mėn. termino pakankamumas yra grindžiamas tuo, kad teismui priėmus sprendimą dėl grupės ieškinio, žiniasklaida, dėl to, kad grupės ieškiniai būtų vienetiniai atvejai, turėtų apie tai pranešti visuomenei. Laikytina, kad tai turėtų būti pakankamas būdas informuoti visuomenę, todėl 1 mėn. terminas apsisprendimui ar asmuo nori būti identifikuotas grupės nariu yra pakankamas.

Taip pat sutiktina su R. Daujoto pasiūlymais ir siūlytina, kad atstovaujančiųjų institucijų, t. y. viešosios teisės subjektų, teikiamiems ieškiniams turi būti taikoma griežta procedūrinė kontrolė.⁶⁴ Manytina, kad įstatyme numatytas viešosios teisės subjektas, teikdamas teismui grupės ieškinį, turi nurodyti bent 3 grupės narius, kurių faktinės aplinkybės yra tapačios ar panašios.

Taigi atsakymas į klausimą ar *opt-out* modelis Lietuvoje yra įmanomas būtų teigiamas. Autorės nuomone, *opt-out* modelis gali atnešti naudos asmenims, kurių teisės buvo pažeistos, o ypač vartotojams. Numatant, kad grupės ieškinys *opt-out* modeliu gali būti pareikštas tik įstatymo numatyto viešosios teisės subjekto, reikš, kad tokiu būdu eliminuojamos JAV iškilusios piktnaudžiavimo grupės ieškiniu problemos.

2.3. Civilinės bylos iškėlimas

Civilinė byla inicijuojama asmens pareiškimu, išskyrus atvejus, kai asmuo yra neveiksnius ir teismas pats sprendžia dėl tokio asmens globos/rūpybos. Pareiškimas – tai gali būti ieškinys, prašymas dėl teismo įsakymo išdavimo ir kiti būdai numatyti CPK. Šiame rašto darbe dėmesys yra orientuojamas į ieškinį.

Ieškinys yra svarbus tuo, kad tai yra procesinė priemonė šaliai inicijuoti civilinį procesą. Ieškiniui preliminariai yra apibrėžiamas būsimos bylos nagrinėjimo dalykas. Ieškinys taip pat yra informavimo priemonė, kuri atskleidžia ne tik kad prieš asmenį yra iškelta byla, bet ir nurodo dėl ko byla yra iškelta.

Tam, kad teismas priimtu ieškinį ir iškeltą civilinę bylą, besikreipiantis asmuo, t. y. ieškovas turi atitikti ieškinio pareiškimo sąlygas ir prielaidas, numatytas įstatyme, kas reiškia, kad be CPK 137 str. 2 d. numatytų sąlygų, grupės ieškinys turi atitikti ir CPK 441³ str. numatytas sąlygas ir prielaidas. Pats ieškinys turi atitikti procesiniam dokumentui numatytus reikalavimus CPK 135 str. bei CPK 441³ str. 3 d.

Grupės ieškiniui pareikšti prielaidos yra tokios:

⁶⁴ DAUJOTAS, R., *Grupės ieškinys Lietuvoje – praktinės įgyvendinimo problemos*, Teisė, 2016, p. 38.

1. pareikštas ieškinys dėl ginčo, atitinkančio CPK 441¹ str. 2 d. numatytas aplinkybes⁶⁵;
2. grupės ieškinys yra tikslingesnis, efektyvesnis ir tinkamesnis būdas išspręsti konkretų ginčą negi individualūs ieškiniai;
3. buvo laikytasi CPK 441² str. numatytos išankstinio ginčų sprendimo ne teisme tvarkos;
4. grupė turi tinkama atstovą.

CPK numatytos papildomos sąlygos reiškiant grupės ieškiniui yra dvi, t. y. grupę turi sudaryti bent dvidešimt fizinių ir juridinių asmenų, savo valią būti grupėje išriekusiems raštu, bei tai, kad grupė privalo turėti grupės advokatą.

Kaip žinia, visas sąlygas ir prielaidas išnagrinėja teisėjas sprenddamas ieškinio priėmimo klausimą. Pagal dabartinį įstatyminių reguliavimą, teisėjas privalo savo vidiniu įsitikinimu įvertinti:

1. Ar ieškinyje nurodytos faktinės aplinkybės yra tapačios ar panašios. Ar į grupę susijungusių asmenų pažeistos materialinės teisės ar įstatymų saugomi interesai yra tapatūs ar panašūs;
2. Ar grupė turi tinkamą atstovą;
3. Ar grupės ieškinys yra tikslingesnis, efektyvesnis ir tinkamesnis būdas spręsti ginčą negu individualus ieškinys?

Nors teisėjai nagrinėdami bylas privalo būti nešališki ir visas aplinkybes vertinti pagal savo vidinį įsitikinimą, tačiau ar yra tikslinga tokią didelę pareigą sukurti teisėjui ieškinio priėmimo stadijoje, kai pareiškus individualų ieškinį, teisėjas neprivalo vertinti sąlygų ar prielaidų pagal savo vidinį įsitikinimą. Atsižvelgiant į tai, toliau bus nagrinėjami faktinių aplinkybių tapatumo ir panašumo bei atstovo tinkamumo klausimai.

2.3.1. Aplinkybių tapatumas ir panašumas

Kaip jau buvo minėta, vienas iš keliamų probleminių klausimų yra aplinkybių tapatumo ir panašumo vertinimas. Pagal CPK 441¹ str. 2 d. ir CPK 441³ str. 1 d. 1 p. grupės ieškinys gali būti pareikštas, jei grupę sieja tapačios ir panašios faktinės aplinkybės. Nagrinėti kas yra tapačios faktinės aplinkybės nereikia, nes tai yra savaime aišku, tačiau klausimas kyla dėl sąvokos „panašios faktinės aplinkybės“ aiškinimo, t. y. kas turėtų būti laikoma panašiu ir iki kokio laipsnio panašumas gali varijuoti, kol tos aplinkybės bus skirtingos.

Reikėtų pradėti nuo to, kad nuo 2015 m. sausio 1 d. Lietuvoje buvo keli nesėkmingi bandymai pareikšti grupės ieškinį. Byloje *Ukmergės r. savivaldybė v. UAB „Energijos taupymo centras“*, UAB

⁶⁵ CPK 441¹ str. 2 d. numato, kad ieškinys turi būti grindžiamas tapačiomis arba panašiomis faktinėmis aplinkybėmis. Ir grupės ieškiniu siekiama tuo pačiu teisinės gynybos būdu apginti į grupę susijungusių asmenų tapačias ar panašaus pobūdžio materialines teises ar įstatymų saugomus interesus.

„Miesto energija“ viena iš priežasčių nepriimti ieškinio buvo ta, kad ieškinys nėra grindžiamas tapačiomis ir panašiomis aplinkybėmis. Ieškovai (Ukmergės r. savivaldybė bei asmenys gaunantys šiluminę energiją iš atsakovų) teigė, kad atsakovai neteisėtai praturtėjo. Teismas pasakė, kad ieškovų nurodytos aplinkybės, o tiksliau materialiniai teisiniai santykiai, nėra tapatūs ar panašūs, t. y. Ukmergės r. savivaldybę su atsakovais sieja šilumos ūkio modernizavimo sutartis, o grupės narius su UAB „Miesto energija“ sieja šilumos energijos pirkimo-pardavimo teisiniai santykiai.⁶⁶

Kitoje byloje *Investuotojų asociacija v. UAB „Deloitte Lietuva“ ir BAB „Ūkio bankas“* grupės ieškinys nebuvo priimtas, nurodant, kad viena iš priežasčių – neatitikimas CPK 441³ str. 1 d. 1 p. Ieškinyje buvo nurodyta, kad bankas klaidingai ir / arba melagingai parengė finansines ataskaitas už 2011 metus, šių finansinių dokumentų auditą netinkamai atliko atsakovė UAB „Deloitte Lietuva“; ieškovai, remdamiesi viešai paskelbta informacija, kuri rodė akivaizdžiai geresnę nei reali banko finansinę būklę bei veiklos perspektyvas, buvo suklaidinti ir priėmė neteisingus investicinius sprendimus, susijusius su banko akcijomis bei dėl to patyrė nuostolių. Pirmos instancijos teismas nurodė, kad, atsižvelgiant į tai, kad grupės nariai įsigijo akcijas skirtingais laikotarpiais (vieni iki audito išvados paskelbimo, kiti prieš pat BAB „Ūkio bankas“ veiklos apribojimą), investavimo patirtis, amžius bei investavimo būdas, negalima teigti, kad ieškovų pateiktos faktinės aplinkybės yra tapačios ar panašios. Pirmos instancijos teismas taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad šioje byloje, jei ji būtų priimta, būtų vertinamos priežastys nulėmusios investuoti į banko akcijas, bei tai ar atsakovės UAB „Deloitte Lietuva“ pateikta audito išvada padarė įtaką sprendimo priėmimui. „Dėl to, teismo nuomone, ieškovų patirtis, jų gebėjimas analizuoti, remtis finansinėmis ataskaitomis ar / ir audito išvadomis, reikšmingi siekiant įvertinti priežastinį ryšį tarp reikalaujamos žalos (CK 6.249 straipsnis) ir tariamų neteisėtų veiksmų (CK 6.246 straipsnis), taip pat yra labai skirtingas (CK 6.247 straipsnis). Remdamasis pirmiau nurodytomis aplinkybėmis teismas sprendė, kad atskiriems ieškovams egzistuoja skirtingos faktinės, o kartu ir teisinės aplinkybės, išimtinai individualiai susijusios su kiekvienu ieškovu ir itin svarbios vertinant tikrąsias priežastis, nulėmusias ieškovų sprendimus dėl atsakovo akcijų įsigijimo ir / ar laikymo.“⁶⁷

Lietuvos apeliacinis teismas šioje byloje pritarė pirmos instancijos teismo nuomonei bei kartu pažymėjo, jog „<...> byloje sprendžiant dėl civilinės atsakomybės sąlygų egzistavimo bus svarbios individualios aplinkybės. Nors tokios faktinės aplinkybės formalioju požiūriu gali būti traktuojamos kaip atitinkančios bendrumo kriterijų, tačiau jų vidiniai turinio skirtumai, susiję su civilinės

⁶⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. liepos 10 d. nutartis civilinėje byloje *Ukmergės rajono savivaldybė v. UAB „Energijos taupymo centras“, UAB „Miesto energija“, Nr. E2-816-157/2015*

⁶⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2016 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje *Investuotojų asociacija v. UAB „Deloitte Lietuva“, BAB „Ūkio bankas“, Nr. E2-158-186/2016.*

atsakomybės sąlygų diferencijavimu, teikia pagrindą išvadai (turininguoju aspektu), kad tokio ginčo sprendimas pagal grupės ieškinio taisyklės neatitiktą CPK 441³ straipsnio 1 dalies 2 punkte įtvirtintų procesinių prielaidų⁶⁸⁶⁹.

Pirmos instancijos teismas nutarė, kad tiek faktinės, tiek teisinės aplinkybės yra skirtingos, o Lietuvos apeliacinis teismas šioje byloje pripažino, kad faktinės aplinkybės gali būti pripažintos formalioju požiūriu turinčios bendrumą, t. y. yra panašios, tačiau, jei byla būtų nagrinėjama toliau, tai tektų vertinti ir individualias aplinkybes, o tai nebūtų tikslinga, efektyvu ir tinkama. Individualios aplinkybės šiuo atveju yra grupės narių investavimo patirtis, būdas, grupės narių amžius, akcijų įsigijimo laikas. Autorės nuomone, sutiktina su teismo nuomone, kad akcijų įsigijimo laikotarpis yra reikšmingas faktas sprendžiant atsakomybės klausimą, t. y. ar banko akcijos buvo įgytos prieš UAB „Deloitte“ pateiktą audito išvadą apie BAB „Ūkio bankas“ ar po. Jei atsakymas būtų, kad banko akcijos buvo įgytos prieš audito išvados pavišimą, tai, autorės nuomone, sudarytų pakankamą pagrindą abejoti dėl atsakovo atsakomybės egzistavimo pagal nurodytas aplinkybes atitinkamų ieškovo atžvilgiu, kadangi audito išvada, kuri neegzistavo, negalėjo padaryti įtakos, apsisprendžiant dėl akcijų pirkimo. Visos kitos faktinės aplinkybės, autorės nuomone, yra tapačios arba panašios.

Švedijos Grupės proceso įstatymo (angl. *Group Proceedings Act*)⁷⁰ 8 str. 1 d. taip pat numato, kad grupės ieškinys gali būti pareikštas, jei grupės narių nurodytos faktinės aplinkybės yra tapačios ar panašios. Sprendžiant kaip griežtai taikyti šį reikalavimą, yra atsižvelgiama į tai, ar grupės ieškinys yra vienintelis būdamas pasiekti teisingumą. Byloje *Aer Olympics* kompensacijos keleiviams dėl lėktuvo bilietų į skirtingas vietas buvo pripažintos pakankamai panašios, nepaisant to, kad tie lėktuvų bilietai buvo įsigyti skirtingais būdais, skirtingose vietose ir skirtingomis kainomis.⁷¹ Kaip matyti, Švedijoje buvo nuspręsta priimti grupės ieškinį, nors faktinės aplinkybės nebuvo tapačios ar panašios. Pažymėtina, kad pagal Švedijos Teisminio proceso kodekso (angl. *The Swedish Code of Judicial*

⁶⁸ *Ibid.*

⁶⁹ Teismas pasisakymas, kad grupės ieškinys neatitinka CPK 441³ straipsnio 1 dalies 2 punkte numatytų prielaidų, t. y. kad grupės ieškinys nėra tikslingesnis, efektyvesnis ir tinkamesnis būda spręsti grupės ieškinį, bus aptariamasis kitame skyriuje. Žiūrėti 2.2.2.

⁷⁰ Švedijos Grupės proceso įstatymas, 2002 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-20]. Prieigą per internetą: <<http://www.government.se/government-policy/judicial-system/group-proceedings-act>>.

⁷¹ AZELIUS, K., MAANIIDI, M., *The International Comparative Legal Guide to: Class & Group Actions 2014 6th edition. Sweden.* Global legal group [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-22] Prieigą per internetą: <<http://www.vinge.se/Global/Publikationer/Artiklar/ICLG%20CA14%20Chapter-26%20Sweden.pdf>>.

Procedure)⁷², jei šalis sieja tas pats ieškinio pagrindas, tai teismas, turėdamas diskrecijos teisę, gali sujungti ieškovus į vieną grupę, jei tai padės išnagrinėti pateiktus reikalavimus⁷³.

*Kraftkommission*⁷⁴ byloje ieškinyms buvo pareikštas elektrą vartotojams tiekiančiai bendrovei, nurodant, kad bendrovė sulaužė susitarimą, t. y. elektra vartotojams buvo tiekiamą didesnėmis kainomis, nei buvo numatyta. Ieškovas (vartotojų ombudsmenas) grupės vardu reikalavo teismo priimti atskirą sprendimą, kuriuo būtų nustatyta atsakovo atsakomybė atlyginti žalą, ir galutiniu sprendimu nurodyti atsakovui kompensuoti grupės narių patirtus nuostolius, t. y. permokėtą sumą. Individualių reikalavimų sumos svyravo nuo 1000 SEK iki 10 000 SEK. Teismas pripažino, kad nors, siekiant apskaičiuoti patirtą žalą, aplinkybės grupės nariams buvo individualios, tačiau tokie skirtumai nėra tiek reikšmingi, kad lemtų netinkamumą ginčą spręsti grupės ieškinio būdu.⁷⁵ Šioje byloje teismas priėmė tarpinį sprendimą, kuriame buvo nuspręsta dėl atsakovo kaltės ir galutinį sprendimą, kuriuo teismas priteisė grupės nariams kompensacijas apskaičiuotas individualiai kiekvienam.

Tuo tarpu Australijos įstatymai numato, o tiksliau, Federalinio Australijos teismo įstatymo (angl. *Federal Court of Australia Act 1976*) 33c straipsnis⁷⁶ ir Viktorijos Aukščiausiojo teismo įstatymo (angl. *Supreme Court Act 1986 (Vic)*) 33c straipsnis⁷⁷, Naujojo Pietų Velso Civilinio proceso įstatymo (angl. *Civil Procedure Act 2005 (NSW)*) 157 straipsnis⁷⁸ numato, kad faktinės aplinkybės turi būti tapačios, panašios arba susijusios. Ieškovai turi detalizuoti savo reikalavimų prigimtį.⁷⁹ O taip pat vienas iš reikalavimų ieškiniui yra ir bent vieno bendro grupei teisės ar fakto klausimo egzistavimas. Kaip matyti, Australijoje yra numatyta papildoma alternatyva sprendžiant aplinkybių bendrumo klausimą, t. y. ieškovų grupės ieškinio faktinės aplinkybės gali būti ir susijusios. Tačiau Australijos teisinė sistema pasižymi tuo, kad grupės ieškinio byloje, nėra jokios sertifikacijos, tam, kad teismas galėtų nuspręsti ar faktinės aplinkybės yra tapačios, panašios ar susijusios ir galėtų leisti

⁷² Švedijos Teismo proceso kodeksas, 1942 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-22]. Prieiga per internetą: <http://www.government.se/contentassets/a1be9e99a5c64d1bb93a96ce5d517e9c/the-swedish-code-of-judicial-procedure-ds-1998_65.pdf>.

⁷³ AZELIUS, K., MAANIIDI, M., *The International Comparative Legal Guide to: Class & Group Actions 2014 6th edition. Sweden*. Global legal group [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-22] Prieiga per internetą: <<http://www.vinge.se/Global/Publikationer/Artiklar/ICLG%20CA14%20Chapter-26%20Sweden.pdf>>.

⁷⁴ Švedijos Aukščiausiojo teismo, 2011, Nr. O 185-06, *National Board for Consumer Disputes v. Kraftkommission*.

⁷⁵ KARLGODT, P. G., *World class actions – a guide to group and representative actions around the world*. Oxford: Oxford University Press, 2012, p. 207-208.

⁷⁶ Australijos Federalinio teismo įstatymas, 1976 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-20]. Prieiga per internetą: <http://www.austlii.edu.au/au/legis/cth/consol_act/fcoaa1976249/>.

⁷⁷ Viktorijos (Australija) Aukščiausiojo teismo įstatymas, 1986 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-20]. Prieiga per internetą: <http://www.austlii.edu.au/au/legis/vic/consol_act/sca1986183/>

⁷⁸ Naujojo Pietų Velso (Australija) Civilinio proceso įstatymas, 2005 [interaktyvus]. [Žiūrėta: 2017-02-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislation.nsw.gov.au/#/view/act/2005/28>>.

⁷⁹ Australija. Viktorijos Aukščiausiojo teismo grupės ieškinio taisyklės (Practice Note SC GEN 10 Conduct of Group Proceedings (Class Actions)), 2017, p. 2.

pradėti grupės ieškinio procesą. Teismas įvertina tik tai, ar toks būdas atitiks teisingumo principo reikalavimą.

Kanados⁸⁰ Grupės proceso įstatymas (angl. *Group Proceedings Act*)⁸¹ numato kiek kitokias grupės ieškinio pareiškimo sąlygas, t. y. pagal Grupės proceso įstatymo 5 str. 1 d., tam, kad grupės ieškinys galėtų būti pareikštas, turi būti nurodyta grupės ieškinio padavimo priežastis, t. y. nurodyta ar yra pažeista sutartis, ar pažeidė nustatytas pareigas (angl. *cause of action*), taip pat turi būti įvardinti bendri grupės keliami ginčo klausimai (angl. *common issues*) bei kiti reikalavimai. Grupės atstovas, teikdamas grupės ieškinį, turi įrodyti, kad yra vienas ar daugiau bendrų keliamų ginčo klausimų. Bendras ginčo klausimas šiuo atveju yra teisės ar fakto klausimas, kuris yra bendras, tačiau nebūtinai turi būti identiškas visiems grupės nariams. Grupės atstovas privalo, nuroydamas ginčo klausimus, parodyti, kad yra faktinis pagrindas juos kelti, bei tai, kad identifikuotą grupę sieja ryšys su keliamu klausimu. Kanados teismų praktikoje yra pažymėta, kad, tam, kad pateiktas ieškinys būtų pripažintas grupės ieškiniu, turi būti nurodyta ieškinio padavimo priežastis, kuri yra bendra identifikuojamai grupei. Iš grupės kyla bendri ginčo klausimai, kurie gali būti išspręsti sąžiningu, efektyviu ir suvaldomu būdu, siekiant tęsti procesą ir pasiekti teisingumo, teisminės ekonomijos ir modifikuoti pažeidusio įstatymus asmens elgesį⁸². Tokie reikalavimai grupės ieškinio priėmimui yra laikomi nereikliais, t. y. lengvai atitinkančiais.⁸³

Kanados Grupės proceso įstatymas, o tiksliau, 5 str. 2 d.⁸⁴ numato, kad grupė gali būti padalinta į subgrupes. Byloje *Anderson v. Wilson* buvo pareikštas grupės ieškinys dėl ligoninės pareigų nevykdymo, t. y. ligoninė neužtikrino, kad darbuotojai naudotų pirštines ligonių apžiūros metu. Teismas pasakė, kad vertinant iškeltus bendrus ginčo klausimus, svarbu yra suprasti, kad ginčo klausimai neturi kvalifikuoti atsakomybės, jie turi būti tik teisės ar fakto klausimais, kurie padės bylinėjimosi procesui judėti į priekį. Reikalauti, kad kiekvienas ginčo klausimas būtų apibrėžiantis atsakomybę kiekvienam ieškovui ir kiekvienam atsakovui, padarytų grupės procesą su daugiau negu vienu atsakovu faktiškai neįmanomu. Šioje byloje nurodytas ginčo klausimai dėl ligoniniai iškeltų

⁸⁰ Kanada yra padalinta į provincijas, kurios turi savas teisėkūros sistemas. Šiame rašto darbe bus vadovaujama Ontarijo provincijos grupės ieškinio reguliavimu, kadangi būtent šis reguliavimas tapo pavyzdiniu kitų provincijų grupės ieškinio modeliu kuriant atitinkamų provincijų reguliavimus. Tačiau pažymėtina, kad, pavyzdžiui, grupės ieškinio priėmimo sąlygos, kurios yra aptarinėjamos šiame rašto darbe, yra vienodos Britų Kolumbijos provincijoje ir nežymiai skiriasi Kvebeko provincijoje.

⁸¹ Kanados (Ontarijo) Grupės proceso įstatymas, 1992 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-20]. Prieigą per internetą: <<https://www.canlii.org/en/on/laws/stat/so-1992-c-6/latest/so-1992-c-6.html>>.

⁸² Kanada. Ontarijo Aukščiausiasis Teisingumo Teismas. 2008. Nr. 05-CV-287428CP. *Sauer v. Canada (AG)*. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-20]. Prieigą per internetą: <<http://www.canlii.org/en/on/onsc/doc/2008/2008canlii43774/2008canlii43774.pdf>>.

⁸³ WATSON, G. D. Class actions: the canadian experience. *Duke Journal of Comparative & International Law*, 2001, t.11, p. 273.

⁸⁴ Kanados (Ontarijo) Grupės proceso įstatymas, 1992 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-20]. Prieigą per internetą: <<https://www.canlii.org/en/on/laws/stat/so-1992-c-6/latest/so-1992-c-6.html>>.

standartų ir ar tų standartų buvo laikomasi, yra pakankamas pagrindas tęsti pradėtą civilinį procesą. Grupės narių dalyvavimas nėra privalomas aiškinantis iškeltas problemas, nors vėlesnį jų įrodymai turės įtaką sprendžiant ar buvo laikomasi numatytų standartų, kaip pirštinių naudojimas, kiekvieno asmens atžvilgiu atskirai. Atskiriant šią vieną problemą, grupės procesas yra tinkamiausias būdas visoms proceso šalims. Teismas taip pat pažymi, kad iškelti bendri ginčo klausimai neužkrėstų asmenų atžvilgiu turėtų būti apriboti atsakomybės ir žalos nustatymo ribose, o užkrėstų asmenų – turėtų būti apriboti iki klausimo ar atsakovo pažeidė infekcijų kontrolės standartų praktiką. Tačiau tokie teiginiai neturėtų būti suprasti, kaip teigiantis, kad tokiu atveju grupė negali atitikti grupės ieškinio priėmimo sąlygų. Kaip teismo buvo minėta anksčiau, šioje byloje ieškovams gali tekti liudyti ar jų apžiūros metu buvo naudojamos pirštinės, kaip pavyzdys nustatant bendras aplinkybes. Pirštinių naudojimo klausimo atsakymas, teismo nuomone, gali būti sprendžiamas „mini procesu“ be prejudicijos atsakovo atžvilgiu. Kitu atveju, tokie prejudiciniai faktai taptų *prima facie* ir atsakovas, norėdamas paneigti juos, privalėtų tai padaryti nustatydamas kitus prejudicinius faktus. Teismas nustatė, kad būtent šioje byloje yra atskiras pogrupis, t. y. asmenys, kurie nebuvo užkrėsti, kuri turi būti išskirta, bet teismo procesas bus bendras.⁸⁵

Kaip matyti, Kanados teisė tiesiogiai nenumato faktinių aplinkybių tapatumo ar panašumo buvimo reikalavimo, tačiau reikalavime nurodyti bendrus grupei ginčo klausimus privalo būti pagrįstas faktinėmis aplinkybėmis bei, kad grupę sieja ryšys su keliamais ginčo klausimais. Taigi faktinės aplinkybės netiesiogiai turi būti panašios, tam, kad atsirastų bendrų keliamų ginčo klausimų. Be to pažymėtina, kad kai visa grupė negali kelti visų tų pačių klausimų, bet dalis jų vis tiek yra bendri, teismas grupę padalino į pogrupius, taip užtikrindamas ekonomijos, efektyvumo principus. Būtent šio byloje matyti, kad faktas ar buvo naudojamos pirštinės apžiūros metu, gali būti traktuojamas kaip individualios aplinkybės padėsiančios nustatyti ar kiekvieno grupės nario atveju buvo pažeistos jų teisės ar ne, t. y. ar atsakovei atsiranda atsakomybė. Teismas šiuo atveju netraktavo pirštinių naudojimo klausimo sprendimo kaip aplinkybę, dėl kurios nebūtų galima spręsti dėl atsakomybės, nes ji būtų pernelyg individuali.

Jungtinės Karalystės Civilinio proceso taisyklės (angl. *Civil Procedure Rules*)^{86,87} 19B poskyris reguliuoja Grupės bylinėjimosi įsakymą (angl. *Group Litigation Order*) (toliau – *GLO*). Pagal šį modelį grupės ieškiniui priimti, yra privalu nurodyti bendrus grupės ginčo klausimus, t. y. teisės ar

⁸⁵ Kanada. Ontarijo apeliacinis teismas. 1999. Nr. 44 O.R. (3d) 673. *Anderson v. Wilson*. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-20] Prieigą per: <<https://www.canlii.org/en/on/onca/doc/1999/1999canlii3753/1999canlii3753.html>>.

⁸⁶ Jungtinės Karalystės Civilinio proceso taisyklės, 1998 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-21]. Prieigą per internetą: <<https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules>>.

⁸⁷ Jungtinės Karalystės Civilinio proceso taisyklės numato keturis grupės atstovavimo modelius. Šiame darbe Jungtinės Karalystės grupės ieškiniu bus laikomas Grupės bylinėjimosi įsakymas, kadangi būtent šiame modelyje yra taikomas *opt-in* modelis bei tai, kad tai yra dažniausiai naudojamas modelis Jungtinėje Karalystėje.

fakto klausimus, kurie yra tapatūs arba artimai susiję.⁸⁸ Byloje *Tew ir kiti v. BoS (Shared Appreciation Mortgages) No 1 ir kitus* buvo teikiamas grupės ieškinytis dėl dviejų bankų sąžiningumo, įkeičiant nekilnojamąjį turtą vartotojų atžvilgiu. Problema, su kuria susidūrė ieškovai, buvo ta, kad pagal taikomą reglamentavimą, t. y. vartotojų teisių apsaugos reglamentavimą, teismas privalo reikalauti daugiau faktinių aplinkybių, įskaitant aplinkybes susijusias su skolininkais, tam, kad galėtų nuspręsti dėl banko nustatytų sąlygų sąžiningumo. Ieškovai siekė, kad būtų taikomas GLO, t. y. teismas pats nustatytų nesąžiningumą be individualių faktinių aplinkybių svarstymo, bet remdamasis banko sutarčių sąlygomis, jų galimomis pasekmėmis bei tuo momentu egzistuojančiomis pasekmėmis piniginiu aspektu. Galiausiai ieškovų argumentas buvo tas, kad bankams mokami pinigai buvo tokie dideli, kad sąlygos negalėjo būti savaimė sąžiningos, nepaisant to, kiek patyrę ar gerai informuoti galėjo būti individualūs ieškovai. Taigi ieškovai pasiūlė teismui priimti *prima facie* išvadą (tarpinį sprendimą) dėl bankų nesąžiningumo, remiantis bendromis aplinkybėmis, ir tik tada, jau esant individualiam procesui, svarstyti ar individualios aplinkybės galėtų pakeisti teismo priimtą bankų nesąžiningumo faktą⁸⁹

Teismas pastebėjo, kad pateiktame ieškinyje ieškovai nurodė tik bendrus ginčo klausimus, nenurodant individualių faktinių aplinkybių. Nors Jungtinės Karalystės Civilinio proceso taisyklės numato, kad turi būti nurodytos bendri ginčo klausimai, o apie individualias faktines aplinkybes nėra užsimenama, bet tai nereiškia, kad jų neprivalu pateikti. Ieškovai savo argumentus grindžia vien tik sutartimis su bankais, tačiau, sprendžiant bylą, labai tikėtina, kad bankai įrodinėtų, kad individualūs ieškovai suprato sąlygas, t. y. remtųsi individualiomis aplinkybėmis. Teismas šioje byloje netaikė GLO modelio, tačiau pritaikė kitą modelį – bandomąją bylą.⁹⁰ Bandomoji byla yra vienas iš Jungtinėje Karalystėje egzistuojančių būdų spręsti grupės ginčus.

Kita byla, kur teismas Jungtinėje Karalystėje nagrinėjo grupės klausimų tapatumą ir panašumą, yra *Hobson ir kiti v. Ashton Morton Slack Solicitors ir kitus*. Šioje byloje angliakasiai (dar dirbantys ir buvę darbuotojai) bandė pasinaudoti GLO modeliu, tačiau teismas atmetė jų pareiškimą. Pagal susitarimus, kurie buvo pasirašyti ne tik tiesiogiai su darbuotojų sąjunga, bet kartu ir per 5 sąjungos atstovus (taip pat yra atsakovai šioje byloje), ieškovai sutiko sumokėti darbuotojų sąjungai proporcingą dalį išieškotos sumos kitose bylose. Vienintelis ieškovus jungiantis dalykas grupės ieškinyje buvo tas, kad visi ieškovai dirba arba dirbo angliakasiais. Individualūs ieškovų susitarimai

⁸⁸ KOCMANEK J., *Class action – a way to go?*. Common Law Review, 2009, t. 11, p. 38.

⁸⁹ Jungtinė Karalystė. Anglijos ir Velso Aukščiausiojo teismo Kanclerio skyrius. 2010. Nr. CH/2009/PTA/0603. *Tew & Ors v BoS (Shared Appreciation Mortgages) No 1 Plc & Ors* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-21]. Prieigą per internetą: <<http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Ch/2010/203.html>>.

⁹⁰ *Ibid.*

su darbuotojų sąjunga buvo skirtingi, t. y. turinio ir sudarymo aplinkybių prasme, o sąjungos atsakomybės klausimas priklausytų nuo faktų kiekvienoje atskiroje byloje.⁹¹

Kaip matyti, Jungtinės Karalystės teismai vertindami keliamų ginčo klausimų tapatumą ar panašumą, t. y. kad jie yra susiję, vertina ir individualias faktines aplinkybes, iš kurių turi matytis, kad keliami klausimai yra pagrįsti. *Hobson ir kiti v. Ashton Morton Slack Solicitors ir kitus*⁹² byloje ieškovus nesiejo jokie panašūs teisės ar fakto klausimai, t. y. visos sudarytos sutartys buvo sudarytos skirtingais pagrindais. *Tew ir kiti v. BoS (Shared Appreciation Mortgages) No 1 ir kitus*⁹³ byloje ieškovai nenurodė individualių faktinių aplinkybių, kas nulėmė, kad bandymas taikyti GLO modelį buvo nesėkmingas. Tačiau, jei iš pateiktų aplinkybių būtų galima susidaryti įspūdį, kad bankai veikė nesąžiningai siūlydami atitinkamas sutartis su atitinkamomis sąlygomis, teismas būtų pradėjęs GLO procesą.

Apibendrinus išanalizuotų užsienio valstybių ir Lietuvos teisinį reguliavimą dėl tapačių ar panašių faktinių aplinkybių, galima daryti išvadą, kad valstybės yra pasirinkusios skirtingus būdus reguliuoti šį klausimą. Jungtinė Karalystė bei Kanada pasirinko išvis nekelti bendro reikalavimo, kad grupę sietų tapachios ar panašios faktinės aplinkybės, šios valstybės yra numachiūsios keliamų ginčo interesų bendrumo reikalavimą. Švedija, o kartu ir Lietuva, kuri rėmėsi Švedijos modelių, taikė faktų tapatumo ir panašumo reikalavimą, kai Australija be faktų tapatumo ir panašumo numatė, kad faktai/aplinkybės gali būti ir susijusios, tačiau netaiko sertifikacijos.

Šio skyriaus pradžioje buvo keliamas klausimas kaip reikėtų vertinti tapatumo ir panašumo reikalavimą. Švedijoje, jei aplinkybės skiriasi, bet grupės narių ieškinių pagrindai yra tapatūs, tai neatitikimas reikalavimui dėl tapačių ar panašių faktų, neturės esminės reikšmės priimant grupės ieškinį, kadangi tokiu būdu yra užtikrinamas teisingumas šalims. Manytina, kad užtikrinamas ne tik teisingumas, bet ir kiti principai, kaip ekonomijos, efektyvumo. Kanadoje nėra numatytas faktų tapatumo reikalavimas, tačiau tapatūs ar panašūs faktai yra būtini, siekiant pagrįsti ieškovų ryšį su keliamais ginčo klausimais.

Vertinant Lietuvos situacija, pasakytina, kad grupės ieškinio reglamentavimas šiuo klausimu yra toks pat kaip ir kitose valstybėse. Sprendžiant dėl priėmimo šiuo klausimu, yra svarbus teismo vaidmuo ir jo suvokimas, kas yra tapatu ir panašu. Pagal Lietuvos teismų kuriamą praktiką grupės ieškinio priėmimo stadijoje dėl tapačių ar panašių faktinių aplinkybių, pasakytina, kad teismas atlieka

⁹¹ Jungtinė Karalystė. Anglijos ir Velso Aukščiausiojo teismo Karalienės suolo skyrius. 2006, Nr. IHQ06X0240. *Hobson & Others v Ashton Morton Slack Solicitors and Others* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/QB/2006/1134.html>>.

⁹² *Ibid.*

⁹³ Jungtinė Karalystė. Anglijos ir Velso Aukščiausiojo teismo Kanclerio skyrius. 2010, Nr. CH/2009/PTA/0603. *Tew & Ors v BoS (Shared Appreciation Mortgages) No 1 Plc & Ors* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Ch/2010/203.html>>.

griežtą vertinimą, net ir sakydamas, kad formaliai aplinkybės ir panašios, tačiau galutiniame rezultate priimdamas sprendimą nepriimti grupės ieškinio. Iš užsienio valstybių teismų praktikos matyti, kad Švedijoje faktų tapatumas ir panašumas yra vertinamas ne taip griežtai, pavyzdžiui, *Aer Olympics* byloje, o taip pat ir Kanadoje – byla dėl ligoninės pareigos užtikrinti, kad apžiūra būtų vykdoma su pirštinėmis. Tai rodo, kad teismas nustato kriterijų pagal kurį matysis kada faktinės aplinkybės laikomos tapačiomis ar panašiomis. Pagal dabar formuojama teismų praktiką, tikėtina, kad ateityje reiškiant grupės ieškinį, teismai vadovausis jau priimtomis teismo nutartimis, tad, pavyzdžiui, grupės ieškinio bylos dėl atsakovo atsakomybės, gali būti nepriimtoms, kadangi atsakomybės vertinimas priklauso nuo individualaus pobūdžio aplinkybių. Taigi, autorės nuomone, Lietuvos teismai turėtų nusistatyti vidinius kriterijus kada faktinės aplinkybės bus laikomos tapačiomis ar panašiomis ir tai leis išspręsti kilusį ginčą grupės ieškiniu, kitu atveju, pavyzdžiui, atsakovo atsakomybės klausimai bus sprendžiami, tik esant visiškai identiškoms aplinkybėms.

2.3.2. Tinkamas grupės atstovas

Tinkamas grupės atstovas, pagal CPK 441³ str. 1 d. 4 p. yra viena iš būtinų prielaidų, tam, kad teismas galėtų priimti grupės ieškinį. Aiškinamajame rašte nurodyta, kad grupės atstovas turėtų būti suprantamas kaip grupės vedlys⁹⁴. Šiame skyriuje bus nagrinėjamas grupės atstovo, kaip grupės nario, tinkamumo klausimas, nenagrinėjant grupės atstovo kaip asociacijos.

Grupės atstovo tinkamumo vertinimo kriterijai yra įvardinti CPK 441⁷ str. 1 d., t .y. teismas, sprenddamas grupės atstovo tinkamumo klausimą, įvertina atstovo:

1. Sąžiningumą;
2. Reputaciją;
3. Kompetenciją atstovauti grupę;
4. Patirtį kitose bylose dėl grupės ieškinio, jeigu grupės atstovas ją turi;
5. Procesinį elgesį nagrinėjant tokias bylas;
6. Interesų konflikto su grupės nariais nebuvimo faktą.

CPK 441⁴ str. 1 d. taip pat numato, kad grupės atstovas turi būti grupės nariu, t. y byloje reiškiantis reikalavimą bei suinteresuotas bylos baigtimi.

Grupės atstovas įvertintas teigiamai, atsakant į visus šiuos klausimus, gali būti pripažintas tinkamu grupės atstovu. Paminėtina, kad aiškinamajame projekto rašte be visų anksčiau minėtų

⁹⁴ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 49 straipsnio pakeitimo ir Kodekso papildymo 261¹ straipsniu bei XXIV¹ skyriumi įstatymo projekto aiškinamasis raštas. [interaktyvus. Žiūrėta 2017-01-15]. Prieigą per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.429220>>.

vertinimo kriterijų, buvo įvardinta ir atstovo finansinių galimybių vertinimas⁹⁵, tačiau toks vertinimo kriterijus nebuvo įtrauktas į galutinį CPK pakeitimo įstatymą.

Kaip matyti tinkamo atstovo sąvoka, yra aiškiai apibrėžta net šešiais vertinimo kriterijais. Kyla klausimas, ar tai yra neperteklinis vertinimas, tuo labiau sprendžiant klausimą dėl grupės ieškinio priėmimo? Šiuo metu, kai dar nėra priimtų ir teismo išspręstų bylų, grupės atstovas bus vertinamas tik pagal keturis vertinimo kriterijus: sąžiningumą, reputaciją, kompetenciją atstovauti grupę ir interesų konflikto nebuvimą.

Sąžiningumas. Sąžiningumo kriterijus yra gana logiškas sprendimas vertinant grupės atstovo tinkamumą, atsižvelgiant į grupės atstovo pareigas numatytas CPK 441⁴ str. 5 d. Iš kitos pusės, kaip reikėtų suprasti sąžiningumą, kuris būtinas grupės atstovui? Civilinio kodekso (toliau – CK) 1.5 str.⁹⁶ numato tris kertinius civilinių santykių principus, iš kurių vienas yra sąžiningumas. „Sąžiningumas – tai vertybinis žmogaus elgesio matas, nustatomas pagal du kriterijus – objektyvųjį ir subjektyvųjį. Sąžiningumas objektyviuoju požiūriu yra toks žmogaus elgesys, kuris atitinka protingumo ir teisingumo principų reikalavimus. Taigi sąžiningas yra toks asmuo, kuris veikia rūpestingai, teisingai, t. y. taip, kaip adekvačioje situacijoje elgtųsi *bonus pater familias*. <...> Subjektyviuoju požiūriu sąžiningumas nusako asmens psichikos būklę konkrečioje situacijoje. Jis nustatomas, analizuojant atsakymą į klausimą, ar asmuo galėjo ką nors žinoti, daryti ar nedaryti, atsižvelgiant į jo amžių, išsimokslinimą, išprusimą, gyvenimo patirtį, faktines bylos aplinkybes ir t.t. Kitaip tariant subjektyvus sąžiningumas yra faktinis sąžiningumas.“⁹⁷

Dabartinės lietuvių kalbos žodynas⁹⁸ žodį „sąžiningas“ aiškina, kaip žmogų, kuris viską daro pagal sąžinę. Sąžinė yra aiškinama, kaip dorovinio atsakingumo už savo poelgius jautimas, jų vertės įsisąmoninimas.

Tikėtina, kad teismas vertindamas atstovo atsakingumą būtent remsis CK 1.5 str. numatytu sąžiningumo principo aiškinimu. Tokia išvada darytina, atsižvelgus į tai, kad teismai nagrinėdami bylas būtent sąžiningumą ir aiškina pagal civilinės teisės doktriną. Be to Dabartinės lietuvių kalbos žodyno išaiškinimas, leidžia daryti išvadą, kad kiekvienas asmuo gali jausti skirtingą dorovinio atsakingumo už savo poelgius jausmą, t. y. vienu asmenų atsakingumo jausmas ženkliai skiriasi nuo kitų, jei vienam asmeniui, pavyzdžiui, negrąžinti vieną eurą skolos yra jau nesąžiningas elgesys, tai

⁹⁵ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 49 straipsnio pakeitimo ir Kodekso papildymo 261¹ straipsniu bei XXIV¹ skyriumi įstatymo projekto aiškinamasis raštas. [interaktyvus. Žiūrėta 2017-01-15]. Prieigą per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.429220>>.

⁹⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000. Nr. 74-2262 (su pakeitimais ir papildymais).

⁹⁷ BAKANAS A., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2001, p. 77

⁹⁸ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-25]. Prieigą per internetą: <<http://lkiis.lki.lt/dabartinis>>.

kitam asmeniui, vieno euro gražinimas gali būti mažareikšmis dalykas, į kurį jis nekreips dėmesio. Ir jei asmuo, darydamas tam tikrus dalykus, mano, kad jis elgiasi tinkamai, nes jo sąžinė toleruoja toki elgesį, tai pagal Dabartinės lietuvių kalbos žodyno išaiškinimą, toks asmuo bus sąžiningas. Toks sąžiningumo aiškinimas teismui sukeltų problemų vertinant asmenį, kadangi nebūtų asmens su kuriuo būtų galima lyginti grupės atstovą. CK numatyto sąžiningumo aiškinimo atveju, teismas galėtų asmens elgesį vertinti pagal *bonus patern familias* standartą.

Tačiau, jei teismas taikytų būtent CK numatyto sąžiningumo principo aiškinimą, tai prieštarautų pačiai doktrinai. CK numato asmens sąžiningumo prezumpciją, išskyrus atvejus, kai atitinkami straipsniai nurodo, kad prezumpcija nėra taikoma. Tam, kad asmuo būtų pripažintas nesąžiningu, kita šalis pateikia įrodymus ir bando užginčyti sąžiningumą. Šioje situacijoje, t. y. vertinant atsakovo sąžiningumą, šalis, galinti pateikti argumentus, kodėl grupės atstovas yra nesąžiningas, yra atsakovas. CPK 441⁷ str. 2 d. numato, kad teismas, prieš priimdamas nutartį dėl grupės ieškinio priėmimo, turi išsiųsti atsakovui grupės ieškinio kopiją ir jam pranešti, kad atsakovas gali pareikšti savo nuomonę dėl grupės ieškinio priėmimo klausimų per 7 dienas nuo šio dokumento įteikimo dienos. Tai reiškia, kad atsakovas gali teoriškai nurodyti faktus, kurie galėtų paneigti atstovo tinkamumą ir tokiu atveju, teismas galėtų visapusiškai įvertinti ir pateikti savo sprendimą dėl atstovo tinkamumo. Deja, tačiau, autorės nuomone, net ir atsakovo duomenų apie atstovo tinkamumą pateikimas, nepadės teismui visapusiškai įvertinti grupės atstovo sąžiningumo bei kitų kriterijų. Tikėtina, kad dažniausiai atstovas nepažinos asmeniškai atstovo, tam, kad galėtų tiksliai nurodyti ar atstovas yra sąžiningas, turi gerą reputaciją ir t.t. Būtent tokie faktai gali būti nežinomi atsakovui. Atsakovas gali pateikti tik bendrus ir nekonkrečius faktus, kurie jam yra žinomi iš jį su atsakovu siejančių teisinių santykių, jei išvis tokie teisiniai santykiai egzistuoja. Todėl darytina išvada, kad net atsakovo nuomonės apie atstovo tinkamumą pateikimas, nepadės praktiškai įvertinti teismui visapusiškai atstovo tinkamumo klausimo.

Pažymėtina, kad CK 1.5 str. numatyto principo taikymas materialinėje teisėje reiškia, kad turi būti vertinamas asmens elgesys dėl jau įvykusio elgesio, kuris susijęs su ieškinio dalyku. Dauguma atveju, sąžiningumas yra vienas iš ieškinio klausimų, kurie yra nagrinėjami bylos nagrinėjimo metu. Grupės ieškinio situacijoje, vertinant atstovo tinkamumą, nėra aišku kokie asmens padaryti veiksmai turėtų būti vertinami per sąžiningumo prizmę. Net, jei, hipotetiškai manant, kad teismas žino, kokius faktus⁹⁹ reiktų vertinti pagal sąžiningumą, bet kas tada turi pateikti teismui informaciją apie galimai nesąžiningą atstovo elgesį, kas pateiks nešališką informaciją? Pats atstovas gali teigti, kad jis yra

⁹⁹ Turima omenyje bendrus/abstrakčius faktus, tačiau ne konkrečius ir tiksliai atitinkamo asmens gyvenimo aplinkybes, t. y. faktas turėtų būti suprashtas, kaip tam tikros srities faktai, pavyzdžiui, sutartinis sąžiningumas, sąžiningumas atliekant darbo funkcijas.

sąžiningas ir nepateikti daugiau jokios jam netinkančios informacijos, o atsakovas gali neturėti informacijos apie grupės atstovo nesąžiningumą.

Taigi, kaip matyti, yra daug neatsakytų klausimų susijusių su sąžiningumo vertinimo kriterijumi. Autorės nuomone, nesant aiškaus šio kriterijaus supratimui ir aiškinimui, šis kriterijus neturėtų būti taikomas.

Reputacija. Reputacija yra suprantama kaip viešoji nuomonė apie tam tikro asmens gerąsias bei blogąsias savybes. Tokia nuomonė sudaroma, atsižvelgiant į atitinkamo asmens viešus poelgius. Kaip ir anksčiau aptartame klausime, kyla klausimas kokių aspektų turėtų būti vertinama asmens reputacija? Nėra aišku kiek tokia informacija turi būti dalykinė ar asmeninė bei kokių laipsniu turi būti susijusi su tinkamumu būti grupės atstovu. Galima bandyti teigti, kad reputacija turėtų būti susijusi su asmens sugebėjimu vykdyti savo pareigas, kas turėtų įtakos sprendžiant ar atstovas tikrai galės tinkamai įvykdyti CPK 441⁴ str. 5 d, numatytas pareigas.

Nagrinėjant grupės ieškinio instituto reglamentavimą, reikia pažymėti, kad CPK 441³ str. 3 d. 6 p. nurodyta, kad teikiant grupės ieškinį yra privaloma pateikti įrodymus, kurie pagrįstų grupės atstovo tinkamumą.

Kitas klausimas yra iš kokių duomenų, o taip pat, kas turėtų pateikti tokius duomenis, kad teismas galėtų susidaryti nešališką nuomonę apie atstovo reputaciją ir ne tik? Paties straipsnio konstrukcija leidžia atstovui pateikti informaciją, kuri jam yra naudinga ir leidžia teismui susidaryti nuomonę, kad atstovas yra tinkamas. Tačiau tokiu būdu yra prarandama pati tokio vertinimo esmė, t. y. atstovo tinkamumas vertinamas formaliai. Formalumas arba, kitaip tariant, paviršutiniškumas atsiranda būtent todėl, kad teismas vertina tik labai subjektyvią, t. y. paties atstovo atrinktą ir jam tinkančią, informaciją, kurios būtent tokios ir reikalauja įstatymas.

Kaip jau buvo minėta ir analizuota, atsakovas gali pateikti argumentus dėl grupės atstovo netinkamumo, tačiau tikėtina, kad atsakovo nesies glaudūs ryšiai su grupės atstovu, tam, kad atsakovas galėtų pateikti realius įrodymus pagrindžiančius grupės atstovo netinkamumą.

Tiek individualaus ginčo, tiek grupės ieškinio priėmimo stadijoje, teismas turi įvertinti ar pateiktas ieškinys atitinka CPK nuostatas dėl bendrų ir specialių reikalavimų procesinio dokumento formai ir turiniui. Jei yra neatitikimų, teismas taiko ieškinio trūkumų šalinimo institutą ir ieškovas turi galimybę ištaisyti esamus trūkumus. Trūkumai – tai tam tikrų duomenų nepateikimas, kai to reikalauja CPK, pavyzdžiui, įrodymai, informaciją apie sumokėtą žyminį mokestį. Vilniaus apygardos teismas yra pasakęs, kad „Ieškinio pareiškimo, kurio turinys ir forma akivaizdžiai neatitinka įstatymų reikalavimų, priėmimas netaikant procesinių dokumentų trūkumų šalinimo instituto, neužtikrintų bylos nagrinėjimo operatyvumo, priešingai – procesą padarytų labiau komplikuoatą ir užtęstų bylos nagrinėjimo trukmę. Tai, kad pirmosios instancijos teismas tinkamai

įvykdė savo procesines pareigas ieškinio priėmimo stadijoje, siekdamas jau ieškinio priėmimo metu pašalinti kliūtis sklandžiam bylos nagrinėjimo procesui, negali būti vertinama kaip teismo šališkumas ar teismo aktyvumo pareigos neįgyvendinimas.¹⁰⁰ Šioje nutartyje teismas pasakė, kad teismas turi būti aktyvus vertindamas ar pateiktas ieškinys atitinka CPK reikalavimus ir turi teisę taikyti ieškinio trūkumų šalinimo institutą, prašydamas, kad ieškovas pridėtų įrodymų, kurie pagrindžia ieškinio reikalavimą. Teismas šiuo atveju prašė papildomų įrodymų, kuriuos ieškovas privalėjo, kaip tai numato CPK, pateikti kartu su ieškiniu. Taigi iš šios bylos matyti, kad teismo aktyvumas pasireiškia tik prašymu ištaisyti ieškinio trūkumus, pavyzdžiui, pateikti ne pridėtus įrodymus, sumokėti žyminį mokestį arba pateikti žyminio mokesčio sumokėjimą paliudijantį mokėjimo kvitą.

Ar pats teismas turi būti ant tiek aktyvus ir kreiptis, pavyzdžiui, į atstovo darbovietę, tam, kad būtų gautas nešališkas atsiliepimas apie atstovą, ar teismas turėtų kreiptis į kitus asmenis prašydamas jų nešališkų rekomendacijų apie atstovą? Grupės atstovo tinkamumo klausimas yra sprendžiamas būtent ieškinio priėmimo stadijoje, kai, autorės nuomone, pagrindinis dėmesys turėtų būti skiriamas būtent ieškinio faktiniam pagrindui ir sprendimui ar yra tikslinga tokį ginčą spręsti grupės ieškinio pagalba. Jeigu įstatymo leidėjo valia buvo, kad teismas imtųsi aktyvesnio vaidmens ir pats kreiptųsi dėl visapusiškų ir nešališkų įrodymų pateikimo, tai tokiu atveju atstovo tinkamumo klausimo sprendimas reikalautų pakankamai daug teismo dėmesio. Tačiau teismo aktyvumas pasireiškia tik ieškinio trūkumų šalinimo instituto pagalba, t. y. pasiūlant ieškovui atlikti visus CPK numatytus reikalavimus, siekiant pareikšti ieškinį. Autorės nuomone, CPK numatytas reikalavimas grupės atstovas kartu su grupės ieškiniu turi pateikti ir jo tinkamumą, kaip atstovo, pagrindžiančius dokumentus. Būtent tokius duomenis turi teismas įvertinti ir pasakyti ar atstovas yra sąžiningas, turi gerą reputaciją bei kitus faktus. Vertinimas gali būti objektyvus, kai yra visapusiški faktai, bet ne vienašališki.

Kompetencija atstovauti grupę. Trečias aspektas vertinant atstovo tinkamumo klausimą yra atstovo kompetencija atstovauti grupę. Tai reiškia, kad atstovas turi turėti sugebėjimų įvykdyti jam CPK 441⁴ str. numatytas pareigas:

1. veikti atsižvelgiant į grupės interesus;
2. priimti grupės narių atstovui pateiktus įrodymus ir paaiškinimus ir, atsižvelgiant į jų reikšmę bylai ir bylos nagrinėjimo stadiją, pateikti juos bylą nagrinėjančiam teismui;

¹⁰⁰ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjos 2014 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje R.K. v. S.K., Nr. 2S-2001-823/2014

3. atsižvelgiant į bylos nagrinėjimo stadiją, pateikti teismui visą informaciją apie su grupės ieškinio byla susijusius individualaus pobūdžio turtinius grupės narių reikalavimus (jeigu jie reiškiami), kurią jam atskleidė grupės nariai;
4. bendradarbiauti su grupės advokatu ir teikti jam visą turimą su bylos nagrinėjimu susijusią informaciją;
5. informuoti grupės narius apie bylos nagrinėjimo eigą ir byloje atliekamus procesinius veiksmus ir įtraukti grupės narius priimant sprendimus, turinčius esminės įtakos grupės ieškinio bylos nagrinėjimui;
6. sudaryti grupės nariams galimybes susipažinti su duomenimis apie bylinėjimosi išlaidas;
7. atlikti kitas CPK numatytas pareigas.

Pažymėtina, kad pagal CPK 441³ str. 2 d. 2 p. grupė privalo turėti advokatą. Autorės nuomone, grupės atstovo 2, 3 ir 5 pareigos glaudžiai siejasi su advokato atliekama veikla, nes būtent advokatas suorganizuos bylos vedimą strategiją, įvertins ar tam tikri faktai yra naudingi grupės ieškiniui, ar gautus naujus faktus reikia teikti teismui, teiks prašymus dėl naujų įrodymų prijungimo ir t.t. Todėl tokie atstovo veiksmai gali dubliuotis su advokato atliekamais veiksmais, taip sukeliant nesusikordinavimą tarpusavyje bei netinkamą bylos vedimą. Manytina, kad, atstovui atliekant būtent tokius veiksmus, kurie yra susiję su advokato funkcijomis, reikalauti kompetencijos yra netikslinga – perduoti gautus įrodymus bei dokumentus advokatu, kas atitinka ketvirtąją pareigą. Advokatas, savo ruožtu, gavęs iš grupės atstovo naujus duomenis, gali juos įvertinti ir nuspręsti ar tikslingą yra juos teikti teismui. Tokiam grupės atstovo elgesiui specifinių žinių, o tuo labiau kompetencijos, nereikia. Kitu atveju, jei vis dėlto nebūtų sąlygos dėl privalomo advokato buvimo, grupės atstovas vykdydamas šias pareigas, turėtų turėti tam tikrą kompetenciją teisės srityje, tam, kad galėtų numanyti apie tam tikrų įrodymų svarbą ir jų įtaką tiek bylos nagrinėjimui, tiek pačios grupės interesams. Tik tokiu atveju, būtų galima reikalauti iš atstovo kompetencijos. Aptariant likusias pareigas (interesų atstovavimas ir duomenų pateikimas), pažymėtina, kad šioms pareigoms atlikti taip pat nėra reikalaujama turėti specifinių sugebėjimų, užtenka atitikimo *bonus patern familias* standartui.

Interesų konflikto nebuvimas su grupės nariais. Šis vertinimo aspektas laikytinas teigiamu, kadangi, siekiant atstovauti bet kokią grupę, atstovas privalo veikti grupės interesais, veikti išskirtinai jų naudai¹⁰¹. Esant interesų konfliktui, atstovas galėtų būti šališkesnis. Advokatų etikos

¹⁰¹ MILIAUSKAS, P., *Interesų konfliktas: sąvoka ir galimi sprendimo būdai*. Teisė, 2010, p. 96.

kodekso 10 str. 19 d.¹⁰² taip pat numato, kad, esant interesų konfliktui su klientu, advokatas privalo atsisakyti kliento, pavedimo ar kitaip vienašališkai nutraukti advokato ir kliento santykius. Taigi šis reikalavimas yra būtinas.

Kaip matyti, esami vertinimo kriterijai, nustatant atstovo tinkamumą, kelia praktinių taikymo klausimų, kaip, pavyzdžiui, kiek vertinimo kriterijai turi būti susiję su asmeniniu gyvenimu, ar išvis turėtų būti susiję. Paminėtina ir tai, kad praktiškai žvelgiant į teismo vaidmenį vertinant tinkamumą, gali daryti išvadą, kad toks vertinimas bus formalus ir paviršutiniškas, kadangi teismui bus suteikta tik šališka, vienpusė informacija, kuri neleis teismui atlikti visapusiško vertinimo.

Atkreiptinas dėmesys, kad pagal CPK 441⁴ str. 6 d. 1 p. tuo atveju, kai pats grupės atstovas kreipiasi į teismą su prašymu nelaikyti jo grupės atstovu bei pateikia kito asmens kandidatūrą, grupės atstovas turi teismui pateikti:

1. Siūlomo grupės nario sutikimas tapti grupės atstovu;
2. Įrodymai, kurie pagrindžia, kad daugiau negu pusė grupės narių, t. y. 50 proc. +1, sutinka su siūlomo asmens kaip grupės atstovo kandidatūra.

Tai yra visi dokumentai, kurie turi būti pateikti teismui, siekiant pripažinti naują grupės atstavą. Šiame straipsnyje nėra kalbama apie tai, kad naujas grupės atstovas turi atitikti tinkamumo reikalavimo vertinimo sąlygas. Toks reguliavimas gali reikšti, kad yra padaryta teisės spraga arba kad įstatymo leidėjas nusprendė, kad kitam grupės atstovui tinkamumo kriterijai nėra taikomi ir svarbūs.

Lenkijos įstatymo dėl reikalavimų nagrinėjimo grupės ieškinio būdu (lenk. *Ustawa o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym*) 4 str.¹⁰³ numato, kad reikalavimus bei kitus procesinius atlieka grupės atstovas. Vienintelis keliamas reikalavimas grupės atstovui yra būti grupės nariu. Daugiau jokių papildomų reikalavimų nėra numatyta.

Švedija taiko dar kitus reikalavimus grupės atstovui nei Lietuvoje ir Lenkijoje. Švedijos grupės proceso įstatymo 8 str. 5 d. numato, kad atstovas bus laikomas tinkamu, atsižvelgiant į šiuos kriterijus:

1. atstovo suinteresuotumas byla;
2. atstovas turi finansines galimybes pareikšti grupės ieškinį;
3. kitos bendros bylos aplinkybės¹⁰⁴.

Štai, pavyzdžiui, *Linus Broberg and Henrik Skepland v. Aftonbladet Nya Medier AB* byloje teismas atsisakė priimti grupės ieškinį, nes atstovas neturėjo pakankamų finansinių galimybių

¹⁰² Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas dėl Lietuvos advokatų etikos kodekso skelbimo. *TAR*, 2016, Nr. 10280.

¹⁰³ Lenkijos įstatymas dėl reikalavimų nagrinėjimo grupės ieškinio būdu, 2009 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-03-01]. Prieiga per internetą: <<http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU20100070044&type=1>>.

¹⁰⁴ Švedijos Grupės proceso įstatymas, 2002 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-03-01]. Prieiga per internetą: <<http://www.government.se/government-policy/judicial-system/group-proceedings-act>>.

atstovauti grupę tokiam procese, o taip pat didžioji dalis reikalavimų galėtų būti kuo puikiau pareikšti individualia ginčo teisenos tvarka.¹⁰⁵ Pažymėtina, kad grupės ieškinio aiškinamajame rašte¹⁰⁶ buvo paminėta grupės atstovo finansinių galimybių vertinimo sąlyga, nors tokia sąlyga nebuvo minima nei grupės ieškinio taikomajame moksliniame tyrime¹⁰⁷, nei grupės ieškinio koncepcijoje¹⁰⁸. Autorės nuomone, tai yra teisingas žingsnis nereglamentuoti grupės atstovo finansinių galimybių turėjimo sąlygos, nes, kaip jau buvo minėta, vienas iš pagrindinių grupės ieškinio teigiamų aspektų yra tas, kad grupės ieškinyje leidžia asmenims pareikšti grupės ieškinį, kai, pavyzdžiui, dėl finansinių galimybių neturėjimo, jie negalėtų pareikšti individualaus ieškinio. Grupės ieškinyje suteikia galimybę asmenims pasidalinti bylinėjimosi išlaidas tarpusavy, taip palengvinant jiems bylinėjimosi našta. Todėl reikalavimas, kad atstovas turėtų finansines galimybes, yra netikslus.

Grupės ieškinyje Norvegijoje yra grindžiamas *opt-in* modeliu. Norvegijos ginčų įstatymo (angl. *Norway Disputes Act*) 35 skyrius¹⁰⁹ reglamentuoja būtent grupės ieškinį. Pagal šio įstatymo 35-2 str. 1 d. d p., viena iš sąlygų tam, kad grupės ieškinyje būtų priimtas, yra atstovo atitikimas 35-9 straipsniui. Norvegijos ginčų įstatymo 35-9 straipsnis numato:

1. Grupės atstovas gins grupės teises ir pareigas. Grupės atstovas užtikrins, kad grupės nariai bus tinkamai informuoti apie ieškinio eigą, o ypač procesiniams veiksams ir sprendimams, kurie gali turėti grupės narių reikalavimams;
2. Bet koks asmuo, kuris gali pareikšti grupės ieškinį pagal 35-3 str. 1 d. ir kuris savo noru gali būti grupės atstovu;
3. Grupės atstovas bus paskirtas teismo. Grupės atstovas privalo ginti grupės narių interesus tinkamu/patenkinamu būdu ir atsižvelgti į grupės atsakomybę dėl bylinėjimosi išlaidai kitai šaliai. Jei būtina, teismas gali pakeisti grupės atstovą nauju atstovu;
4. Grupė teisiškai bus atstovaujama advokato.¹¹⁰ Tam tikrais atvejais teismas gali taikyti išimtį šiai sąlygai.

¹⁰⁵ Švedija. Stokholmo apygardos teismas, 2005, Nr. T 17333-04 (ir T 10992-04), *Linus Broberg and Henrik Skeppland v. Aftonbladet Nya Medier AB*. Žiūrėta per: HAMMARSKIOLD AND CO, *Answers to questionnaire regarding collective redress mechanism in Sweden*, 2016 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-03-07] Prieigą per: <<https://www.law.ox.ac.uk/sites/files/oxlaw/sweden.docx>>.

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 49 straipsnio pakeitimo ir Kodekso papildymo 261¹ straipsniu bei XXIV¹ skyriumi įstatymo projekto aiškinamasis raštas. [interaktyvus. Žiūrėta 2017-03-07]. Prieigą per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.429220>>.

¹⁰⁷ Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. Taikomas mokslinis tyrimas: Grupės ieškinio reguliavimo analizė ir pasiūlymai dėl šio instituto tobulinimo, Vilnius, 2008, p. 3. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-03-06]. Prieigą per internetą: <http://www.tm.lt/dok/tyrimai/Moksl_tyrimas_grupes_ieskinys.pdf>.

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl grupės ieškinio koncepcijos. *TAR*, 2011, Nr.885.

¹⁰⁹ Norvegijos ginčų įstatymas, 2005 [interaktyvus]. [Žiūrėta 201-03-07]. Prieigą per internetą: <http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=372075>.

¹¹⁰ Grupę teisme atstovauja grupės narys bei advokatas.

Norvegijos ginčų įstatymas nenumato atitinkamų kriterijų pagal ką bus vertinamas grupės atstovas, tačiau numato pareigas, kurias privalo vykdyti. Kaip minima pranešime apie grupės ieškinio ir kitokių grupės atstovavimo modelių Norvegijos teismuose, Teisingumo ministerija pabrėžė, kad informacija apie bylą yra svarbi ir adekvati, nes tik tokiu būdu grupės nariai turės tinkamą galimybę apsvarstyti pasitraukti iš grupės. Teisingumo ministerija atkreipia dėmesį:

1. Į informaciją apie bylos aplinkybes būtinumą, kurios gali turėti įtaką grupės narių reikalavimams;
2. Grupės atstovas privalo užtikrinti, kad grupės nariams būtų suteikta galimybė įvertinti taikos sutarties pasekmes iki sutarties pasirašymo. Tokiu būdu suteikiant grupės nariam galimybę pasitraukti iš grupės, jei jie nenori, kad sutartis turėtų teisinių pasekmių būtent jiems. Toks reikalavimas yra ypač svarbus, kai taikomas *opt-in* modelis.¹¹¹

Ontarijaus grupės proceso įstatymo 5 str. 1 d. e. p. numato, kad grupės atstovas:

1. Atstovaus grupę adekvačiai ir sąžiningai;
2. Yra paruošęs proceso planą, kuriuo nustatomas darbinis metodas tęsti procesą grupės nariu vardu bei informuoti grupės narius proceso klausimais;
3. Neturi interesų konflikto su grupės nariais.¹¹²

Proceso planas svarbus dviem aspektais: padeda teismui nuspręsti ar grupės procesas yra iš tikro tinkamas būdas spręsti ginčą ir kartu padeda teismui nuspręsti ar bylinėjimasis savaime yra suvaldomas tokioje formoje. Suvaldomumas turi būti suprastas bendrąja prasme, bet ne vieno proceso aspektu. Geras proceso planas padės ieškovui, kaip grupės atstovui, paremti sertifikacijos argumentus, o taip pat pademonstruos teismui, kad grupės atstovas ir pati grupė turi aiškų ir pagrįstą suvokimą ginčo klausimų ir planą juos išdėstyti. Kitu atveju, silpnas ir nepakankamai paruoštas planas parodys teismui, kad ieškovas negali atitikti sertifikacijos reikalavimų, kas lems ieškinio nepriėmimą.¹¹³

Abstraktus pasiūlymas nebus pripažintas proceso planu, tačiau planas, kuris yra juodraštinio varianto ir ateity gali ir tikėtina, kad kis, vėliau proceso metu bus peržvelgtas iš naujo. Proceso planas, kaip jau buvo minėta, turi būti išbaigtas, jame turi matytis aiškūs faktai, kurie siejasi su iškeltais ginčo klausimais, planuojami procesiniai veiksmai. Tinkamo plano parengimas kartu reiškia, kad yra

¹¹¹ BERNT-HAMRE, C., Class Actions, Group Litigation & Other Forms of Collective Litigation in the Norwegian Courts. *Pranešimas paruoštas Stanfordo-Oxfordo konferencijai tema „Globalisation of class action“*, 2007, p. 14 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-03-07]. Prieigą per internetą: <<http://globalclassactions.stanford.edu/content/class-actions-group-litigation-other-forms-collective-litigation-norwegian-courts>>.

¹¹² Kanados (Ontarijo) Grupės proceso įstatymas, 1992 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-03-07]. Prieigą per internetą: <<https://www.canlii.org/en/on/laws/stat/so-1992-c-6/latest/so-1992-c-6.html>>.

¹¹³ McCHARTY TERAULT LLC, *Defending class action in Canada*. Second edition, CCH Canadian Limited, Ontario: 2007, p. 173-174.

laikomasi pagrindinių principų, t. y. kad grupės ieškinys bus išspręstas efektyviu, sąžiningu ir suvaldomu būdu.¹¹⁴

Bellaire v. Independent Order of Foresters byloje teismas nurodė devynis privalomus elementus, kuriuos proceso planas turi apimti:

1. Veiksmai, kurių bus imtasi, siekiant identifikuoti būtinus liudytojus, juos surasti, bei surinkti iš jų reikiamus įrodymus;
2. Susijusių dokumentų rinkinys, kuris buvo gautas iš grupės narių ir kitų susijusių asmenų;
3. Dokumentų keitimosi ir naudojimo tvarka tarp bylos šalių;
4. Vykstantis informacijos dalijimasis su grupės nariai;
5. Mechanizmas atsakymams į grupės paklausimus;
6. Ar įmanoma surasti individualius grupės narius ir jei taip, tai koks bus taikomas procesas ieškant;
7. Ar bus reikalingi ekspertai ir jei bus, tai koku būdu jie bus parinkti/identifikuoti ir kaip bus užtikrintas jų dalyvavimas;
8. Jei individualūs grupės narių klausimai išlieka po bendrų grupės klausimų išsprendimo, koks yra siūlomas planas spręsti individualius klausimus;
9. Planas, kaip žalos atlyginimo ir (ar) kitų reikalavimų dydžiai bus nustatomi po bendrų klausimų išsprendimo.¹¹⁵

Vis dėlto ne visi teismai taikė šiuos teismo numatytus reikalavimus, pavyzdžiui, ši byla tam tikrą laiką nebuvo cituojama Britanijos Kolumbijoje. Ontarijo apeliacinis teismas byloje *Could v. Canada (Attorney General)* nesutiko su *Bellaire* byloje teismo išsakytomis proceso plano klausimais ir pavadino jas neadekvačiomis. Tačiau šioje byloje teismas pasakė, kad proceso planas dar nėra išbaigtas ir jam yra būtini pataisymai. Tačiau svarbiausia proceso plano dalis buvo ta, kad teismo nuomone, planas neparodė pateikto grupės ieškinio silpnųjų vietų, dėl kurių būtų galima teigti, kad grupės ieškinio procesas yra netinkamas būdas spręsti ginčą.¹¹⁶

Kanadoje grupės atstovas nėra tikrinamas dėl jo sąžiningumo, tačiau sąžiningumas bus vertinamas pagal jam nustatytas pareigas. Iš kitos pusės, vien tas faktas, kad grupės atstovui privalu paruošti proceso planą, kuris, kaip matyti, turi būti ganėtinai profesionaliai paruoštas, reiškia, kad grupės atstovas turi turėti tam tikrą bendrą supratimą apie bylos vedimą. Nereikia atmesti to, kad

¹¹⁴ *Ibid.* p. 194.

¹¹⁵ Kanada. Ontarijo teismas, 2004, Nr.2242, *Bellaire v. Independent Order of Foresters*. Žiūrėta per McCHARTY TERAULT LLC, *Defending class action in Canada*. Second edition, CCH Canadian Limited: Ontario, 2007

¹¹⁶ Kanada. Ontarijo apeliacinis teismas, 2004, Nr. C40771. *Cloud v. Canada (Attorney General)*. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-03-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.canlii.org/en/on/onca/doc/2004/2004canlii45444/2004canlii45444.html>>.

tikėtina, kad tokie proceso planai dažniausiai yra parengiami kartu su advokatais, kas savaime turėtų padaryti proceso planą žymiai profesionaliau.

Grupės atstovas užima ganėtinai svarbią vietą grupės ieškinyje, juk per jį yra vedama byla ir būtent jis informuoja grupės narius apie proceso eigą, atsakovo norą taikiai susitarti. Todėl įstatymo leidėjo suformuoti tinkamumo vertinimo kriterijai yra suprantami. Palyginus kitų valstybių grupės atstovo tinkamumo reikalavimus, matyti, kad tokių reikalavimų arba nėra, arba jie yra minimalūs. Šio darbo autorė yra linkusi manyti, kad CPK grupės ieškinio reglamentavime reikėtų atsisakyti numatytų vertinimo sąlygų ir palikti tik interesų konflikto su grupės nariais nebuvimo sąlygą. CPK 441⁴ str. numatytos grupės atstovo pareigos suponuoja atitinkamą grupės atstovo elgesį. Jei matysis, kad atstovas yra nesąžiningas ir netinkamai atlieka savo pareigas, grupė turi teisę jį pakeisti nauju grupės atstovu kaip tai numato CPK 441⁴ str. 6 d. 2 p. Kaip jau buvo minėta anksčiau, didžiąją dalį savo pareigų grupės atstovas atliks kartu su advokatu, kuris užtikrins, kad procesas vyktų sklandžiai ir profesionaliai, kas kartu paliudija, kad numatyti vertinimo kriterijai yra pertekliniai. Be to, pažymėtina, šiais technologijų plėtros laikais, tikėtina, kad grupės informavimas ir bendravimas gali vykti elektriniais būdais, pavyzdžiui, el. laiškai (o kartu ir grupės sukūrimas), debesų sistema, prie tokių bendravimo būdų gali būti pridėtas ir advokatas, kuris užtikrintų, kad visi procesiniai dokumentai yra pasiekiami grupės nariams.

2.4. Pogrupiai – ar pritaikoma Lietuvoje?

Anksčiau šiame darbe nagrinėtose temose buvo paminėtas tam tikras apibrėžtos grupės padalinimas į atskiras mažesnes grupes – pogrupius. Toks reiškinys, kai grupės yra suskirstomas į mažesnius pogrupius, kai pogrupius vienija bendri tai grupei teisės ar ginčo klausimai, faktinės situacijos, tačiau tie bendri faktai nėra bendri visai grupės ieškinio grupei, nėra retas. Europoje pogrupius galima išvysti Jungtinėje Karalystėje, o tiksliau Anglijoje ir Velse, Švedijoje, ne Europoje – Australijoje. Kitose valstybėse, pavyzdžiui, Italijoje, nėra jokios galimybės taikyti pogrupius vien dėl pačio grupės ieškinio modelio esmės, t. y. kad pažeistos teisės turi būti homogeniškos (bendros kilmės) neleis padalinti grupės į atitinkamus pogrupius.¹¹⁷

Portugalijoje ir Ispanijoje teisės aktai *expressis verbis* nenustato ar teismai turi teisę ar ne suskirstyti grupę į pogrupius. Ispanijoje, pastebėtina, kad praktiškai grupės yra padalinami į pogrupius ganėtinai dažnai. Toks skirstymas į pogrupius yra grindžiamas vartotojų apsaugos

¹¹⁷ FALLA, E., *The role of the Court in collective redress litigation: comparative report*, Grupe Larcier: Briuselis, 2014, p.183.

būtinumu kai yra kompensuojama patirta žala ar nuostoliai, t. y. turi būti užtikrinta, kad kompensacija vartotojams bus priteista efektyviu teismo sprendimu. Tačiau praktikoje nėra šnekama apie tai, kad tokie pogrupiai bylos nagrinėjimo stadijoje turi turėti savo atstovą.¹¹⁸

Lenkijoje taip pat yra numatyta pogrupių sudarymo galimybė. Kaip numato Lenkijos įstatymas dėl reikalavimų nagrinėjimo grupės ieškinio būdu, tam tikrais atvejais grupės gali būti viduje suskirstytos į pogrupius.¹¹⁹ Pagal Lenkijos įstatymo dėl reikalavimų nagrinėjimo grupės ieškinio būdu 6 str. 1 d. 2 ir 3 p., grupei reiškiant piniginius reikalavimus, gali būti sudaryti pogrupiai.¹²⁰ Lenkijos įstatymo dėl reikalavimų nagrinėjimo grupės ieškinio būdu 2 str. 2 d. numato, kad pogrupį turi sudaryti bent du asmenys.¹²¹ Gali pasirodyti, kad minimali dviejų asmenų riba per maža, nes, pavyzdžiui, situacijoje, kai grupę sudaro 500 žmonių, maksimaliai gali būti sudaryti 250 pogrupiai, kas yra pakankamai daug. Tačiau iš kitos pusės žiūrint, jei bent dviejų asmenų reikalavimai, nors ir yra panašūs, bet tam tikra prasme skiriasi nuo likusios grupės, juos atskirti būtų tikslinga. Pažymėtina, kad Lenkijos įstatymas dėl reikalavimų nagrinėjimo grupės ieškinio būdu nenumato sąlygos, kad pogrupis turi turėti savo atstovą. Pogrupio buvimas yra grindžiamas tuo, kad esant pakankamai didelei grupei, gali būti sunku rasti visus grupės narius vienijančius faktus, kurie padėtų vertinant piniginio reikalavimo dydį, dėl šios priežasties, asmenų suskirstymas į pogrupius, padės dar labiau apjungti grupes pagal juos vienijančius faktus.¹²²

Švedijoje, siekiant įveikti iškilusius sunkumus bylos valdyme, Švedijos grupės proceso įstatymo 20 straipsnis¹²³ suteikia galimybę teismui sukurti pogrupius ir priimti subsprendimus, kurie yra žinomi kaip tarpiniai sprendimai skirti spręsti tam tikros grupės narių dalies klausimams. Teismas gali sukurti pogrupius tik matant, kad toks būdas padės vykdyti tinkamą procesą. Pabrėžtina, kad tik jei tai yra tinkama byla pogrupiams, teismas turi paskirti asmenį, kuris kartu su atstovu arba vietoj grupės atstovo tęs grupės ieškinį pogrupio vardu dėl tam tikro specifinio ginčo klausimo, kuris yra būdingas tik atitinkamai atstovaujamiems pogrupio nariams. Teismas turi suteikti šalims bei grupės nariams galimybę išreikšti savo nuomonę šiuo klausimu, iki kol bus priimtas teismo sprendimas suformuoti tokį pogrupį ar pogrupius.¹²⁴

¹¹⁸ *Ibid.* p. 184.

¹¹⁹ Lenkijos įstatymas dėl reikalavimų nagrinėjimo grupės ieškinio būdu, 2009 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-03-01]. Prieiga per internetą: <<http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU20100070044&type=1>>.

¹²⁰ *Ibid.*

¹²¹ *Ibid.*

¹²² GAJDY, A., MAJCHROWSKI, J. M., Państwo i Społeczeństwo 2009/3, Oficyna Wydawnicza AFM, 2003, p. 10.

¹²³ Švedijos Grupės proceso įstatymas, 2002 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-03-01]. Prieiga per internetą: <<http://www.government.se/government-policy/judicial-system/group-proceedings-act>>.

¹²⁴ FALLA, E., *The role of the Court in collective redress litigation: comparative report*, Grupe Larcier, Briuselis:2014, p.186.

Byloje *Pär Wihlborg v The Swedish State through the Chancellor of Justice*, žinomoje kaip *Wine import case*¹²⁵, buvo pareikštas privatus grupės ieškinys, t. y. privačių asmenų. Grupės atstovas reikalavo atsakovo, Švedijos, atlyginti grupės atstovo bei grupės narių, kurie privačiai importavo alkoholinius gėrimus, įskaitant vyną, iš kitų Europos Sąjungos valstybių narių per internetą, patirtus nuostolius bei žalą. Privataus importo Europos Sąjungoje asociacija buvo sukurta su tikslu dalyvauti teismuose, ginti atstovaujama narių interesus, padengti bylinėjimosi išlaidas, deja, tačiau ši asociacija neveikė kaip grupės atstovas. Apie 400 grupės narių buvo šios asociacijos nariais. Didžioji dalis prekių, t. y. alkoholinių gėrimų, buvo konfiskuoti Švedijos muitinės dėl kontrabandos, t. y. importas pažeidė Švedijos alkoholio ir mokesčių įstatymą. Dalis prekių buvo sunaikinti muitinės. Byla buvo sustabdyta kurį laiką apygardos teisme, kadangi buvo kreiptasi dėl prejudicinio sprendimo į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą (toliau – *ESTT*) iškeliant klausimą dėl teisės privačiai importuoti alkoholinius gėrimus Europos Sąjungoje. *ESTT* nustatė, kad toks importo draudimas pažeidžia Europos Sąjungos teisę. Pastebėtina, kad net po tokio *ESTT* išaiškinimo, Švedijos apygardos teismas priėmė sprendimą Švedijos naudai. Švedijos apygardos teismas, prieš priimdamas galutinį sprendimą, suskirstė grupės narius į tris pogrupius:

1. Pogrupio nariai, kurie atgavo importuotą alkoholį, kuris jų teigimų prarado vertę;
2. Pogrupio nariai, kurie atsisakė priimti atgal alkoholinius gėrimus, grindžiant tuo, kad pasibaigė jų suvartojimo laikas;
3. Pogrupio nariai, kurie neturėjo galimybės atgauti alkoholinius, nes gėrimai buvo sunaikinti Švedijos muitinės.¹²⁶

Šioje byloje kaip tik matosi, kad visi grupės atstovai kreipėsi dėl to, kad Švedijos muitinė sulaukė jų importuotus alkoholinius gėrimus, tačiau kitos aplinkybės, svarbios vertinant šiuo atveju žalą, buvo skirtingos, todėl teismas priėmė sprendimą padalinti grupę į pogrupius.

Kita valstybė, kur įmanomas grupių padalinimas į pogrupius ir , pažymėtina, taikomas *opt-out* modelis, yra Australija. Australijos Federalinio teismo įstatymas 33Q – 33R straipsniai leidžia tiek pogrupių, tiek individualius klausimus išspręsti grupės ieškinio būdu, kas, pavyzdžiui, Lietuvoje nebūtų įmanoma.¹²⁷ Tai reiškia, kad Australijos teismai iš esmės atsisakė netęsti ieškinių tuo

¹²⁵ Švedija. Naeka apygardos teismas, 2007, Nr. T 1286, *Pär Wihlborg v The Swedish State through the Chancellor of Justice* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-03-20]. Prieiga per internetą: <http://globalclassactions.stanford.edu/sites/default/files/documents/Sweden_Update_paper_Nov%20-08.pdf>.

¹²⁶ LINDBLOM, H., *Global class actions. National report: Group litigation in Sweden, update paper sections 2.5 and 3*. Global class action exchange, 2008 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-03-20]. Prieiga per internetą: <http://globalclassactions.stanford.edu/sites/default/files/documents/Sweden_Update_paper_Nov%20-08.pdf>.

¹²⁷ Australijos Federalinio teismo įstatymas, 1976 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-02-20]. Prieiga per internetą: <http://www.austlii.edu.au/au/legis/cth/consol_act/fcoa1976249/>.

pagrindu, kad grupės narių reikalavimai nebuvo tipiški visiems grupės nariams.¹²⁸ Būtent toks būdas yra ypač naudingas vaistų ir sveikatos bylose, t. y. tokios bylos, kur sužalojimai/sveikatos sutrikdymai iš prigimties yra individualūs ir kiekvienam pasireiškia savotišku būdu, todėl Australijoje tokiems ieškiniams nėra kliūčių būti pareikštiems kaip grupės.¹²⁹

Pagal Australijos Federalinio teismo įstatymo 33ZJ straipsnį teismui išnagrinėjus bylą ir priėmus sprendimą grupės naudai, teismas gali *inter alia*, priteisti žalos atlyginimą pačiai grupei, o taip pat pogrupiams bei individualiam asmeniui.¹³⁰

Australijoje buvo keliamas klausimas dėl grupės ieškinio galimumo, kai ieškinys teikiamas ne vienam atsakovui, bet keliems. Klausimas buvo ar visi grupės nariai privalo turėti reikalavimus visiems atsakovams arba, kitaip pasakius, ar gali būti pareikštas grupės ieškinys, kai ne visi grupės nariai reiškia reikalavimus viena ar daugiau iš atsakovų? *Philip Morris (Australia) Ltd v Nixon* byloje teismas suformulavo taisyklę, kad grupės ieškinys negali būti pareikštas, nebent kiekvienas grupės atstovas ir kiekvienas grupės narys turi individualius reikalavimus kiekvienam atsakovui.¹³¹ Visai kitas sprendimas buvo priimtas po poros metų *Bray v F Hoffmann-La Roche Ltd* byloje.¹³² Šioje byloje 2 teisėjai, iš esamos trijų teisėjų kolegijos, atmetė nuomonę, kad Australijos Federalinio įstatymo 33C straipsnis reikalauja to, kad procese, kuriame yra daugiau negu vienas atsakovas, kiekvienas grupės narys turi pareikšti reikalavimą prieš kiekvieną atsakovą. Likę teisėjai laikėsi nuomonės, kad *Philip Morris* byloje suformuotos teismo taisyklės privalu laikytis iki kol Aukščiausiasis teismas priims kitokį sprendimą šiuo klausimu. Yra išreikšta teisės praktikų nuomonė, kad nėra būtina, kad kiekvienas grupės narys turėtų reikalavimą prieš kiekvieną atsakovą (jei yra atsakovų grupė), bet bent vienas grupės narys turi turėti reikalavimą visiems atsakovams.¹³³ Būtent *Bray* byloje teisėja pasakė, kad nepaisant *Philip Morris* byloje suformuoto aiškinimo, 33C straipsnis leidžia pareiškėjui, kuris turi reikalavimą prieš daugiau negu vieną atsakovą, pateikti grupės ieškinį daugiau negu vienos grupės vardu, pavyzdžiui, dviejų pogrupių nariu vardu, kai kiekviename pogrupyje kiekvienas narys turi tą patį reikalavimą bent vienam atsakovui ar atsakovams. Ši byla yra

¹²⁸ KARLGODT, P. G., *World class actions – a guide to group and representative actions around the world*. Oxford: Oxford University Press, 2012, p. 412.

¹²⁹ CLARK, S. S., HARRIS, C., *Class actions in Australia: (still) a work in progress*, Nr. 31. Australian Bar Review, 2008, p.63.

¹³⁰ Australijos Federalinio teismo įstatymas, 1976 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-20]. Prieiga per internetą: < http://www.austlii.edu.au/au/legis/cth/consol_act/fcoaa1976249/>.

¹³¹ Australija. Federalinis Australijos teismas, 2000, Nr. 229, *Philip Morris (Australia) Ltd v Nixon*. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-03-12]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: < <https://jade.io/article/101363> >.

¹³² Australija. Federalinis Australijos teismas, 2003, Nr. 317. *Bray v F Hoffmann-La Roche Ltd* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-03-12]. Prieiga per internetą: < <https://jade.io/article/100512> >.

¹³³ MORABITO, V., *Forum: The Victorian Law Reform Commission's Class Action Reform Strategy*, UNSW Law Journal Nr. 32(3), 2009, p. 1060 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-03-12]. Prieiga per internetą: < <http://www.austlii.edu.au/au/journals/UNSWLawJl/2009/55.pdf> >.

klasikinis Australijos pavyzdys situacijos, kai grupės ieškinys reiškiamas keliems atsakovams, o visi grupės nariai neturi tų pačių reikalavimų visiems atsakovams, t. y. kai vieno pogrupio nariai neturi reikalavimų atsakovui, kuris pažeidė įstatymą kito pogrupio nariu atžvilgiu, tačiau pats grupė ieškinys yra įmanomas ir tokiose bylose, atsižvelgiant ir į individualaus pobūdžio turtinius reikalavimus, grupės yra suskirstomos į pogrupius.

Jau anksčiau buvo aptarta ir *Anderson v. Wilson*¹³⁴ byla, kuri buvo išnagrinėta Kanadoje. Primintina, kad šioje byloje pareikštas grupės ieškinys dėl ligoninės pareigų nevykdymo, t. y. ligoninė neužtikrino, kad darbuotojai naudotų pirštines ligonių apžiūros metu. Teismas pažymėjo, kad iškelti bendri ginčo klausimai neužkrėstų asmenų atžvilgiu turėtų būti apriboti atsakomybės ir žalos nustatymo ribose, o užkrėstų asmenų – turėtų būti apriboti iki klausimo ar atsakovas pažeidė infekcijų kontrolės standartų praktiką. Šioje byloje ieškovams gali tekti liudyti ar jų apžiūros metu buvo naudojamos pirštinės, kaip pavyzdys nustatant bendras aplinkybes. Teismas nustatė, kad būtent šioje byloje yra atskiras pogrupis, t. y. asmenys, kurie nebuvo užkrėsti, kuri turi būti išskirta, bet teismo procesas bus bendras. Taigi tam, kad teismas galėtų tinkamai įvertinti ligoninės atsakomybę bei pagal nustatytas aplinkybes ir padarytą žalą, buvo nuspręsta grupę padalinti į du progupius.

Pogrupiai yra pakankamai naudingas grupės suskirstymas. Iš pateiktų pavyzdžių matyti, kad pogrupiai yra taikomi ne vien tik *opt-out*, bet ir *opt-in* modelio sistemose visame pasaulyje. Pogrupiai yra skirti padėti apjungti jau esančioje grupėje panašiausius reikalavimus/faktus, taip palengvinant teismo darbą bei dar labiau suteikiant galimybę labiau išreikšti kiekvieno grupės nario poziciją. Australijoje pogrupis yra skirstomos teismo tada, kai teismo nuomone visi ginčo klausimai nėra bendri grupei ir tai neleidžia nustatyti grupės reikalavimus, kai Švedijoje teismui manant, kad toks suskirstymas padės tinkamai ir efektyviai vykdyti procesą, kai skiriasi tam tikri ginčo klausimai tarp grupės narių. Lenkijoje yra nustatyta, kad pogrupis gali būti sukurti tik piniginių reikalavimų bylose.

Tiek Švedijoje, tiek Australijoje pogrupis gali arba turi turėti savo pogrupio atstovą, kuris turi teisę atstovauti atitinkamo pogrupio interesus teisme. Lenkijoje atstovo būtinumas nėra numatytas. Kiekvienoje aptartoje valstybėje, teismas gali priimti tarpinį sprendimą skirtą būtent pogrupiui.

Ar Lietuvoje gali būti pogrupiai grupės ieškinio institute? Autorės nuomone, toks institutas galėtų būti reglamentuotas CPK, kadangi jis padės užtikrinti asmens teisę į teisminę gynybą. Paminėtina ir tai, kad, autorės nuomone, įreglamentavus pogrupio sudarymo galimybę, teismams taptų lengviau sprendžiant dėl grupės ieškinio priėmimo, kai teismas analizuoja ar grupės narius sieja tapačios ar panašios aplinkybės, o taip pat tai galėtų sudaryti galimybę lengviau pasinaudoti grupės ieškinio institutu. Štai, pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje, be esamo GLO, dar egzistuoja ir kiti

¹³⁴ Kanada. Ontarijo apeliacinis teismas. 1999. Nr. 44 O.R. (3d) 673. *Anderson v. Wilson*. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-20] Prieiga per: < <https://www.canlii.org/en/on/onca/doc/1999/1999canlii3753/1999canlii3753.html>>.

grupės ieškinio modeliai, t. y. atstovaujantieji ieškiniai (angl. *Representative actions*). Šis modelis yra grindžiamas *opt-out* sistema. Deja, tačiau dėl siauro teismų aiškinimo, ieškovai retai taiko šį modelį ir dažniau renkasi GLO, kadangi, esant atstovaujajam ieškiniui, individualaus pobūdžio turtiniai reikalavimai būdavo sprendžiami individualiai.¹³⁵ Taigi didesnės galimybės pasinaudoti grupės ieškinio institutu reikš tai, kad šis institutas bus naudingas ir veikiantis.

Autorės nuomone, yra siūlytina reglamentuoti galimybę grupę skirstyti į pogrupius. Pagrindas skirstyti į pogrupius būtų tam tikrų faktinių aplinkybių panašumas tarp dalies grupės narių, kurie yra reikšmingi sprendžiant grupės iškeltus bendrus bei individualaus pobūdžio turtinius reikalavimus. Tokie pogrupiai turi turėti savo pogrupio atstovą, kurie nagrinėjant grupės ieškinį dėl bendrų reikalavimų padės grupės atstovui, o sprendžiant dėl individualaus pobūdžio turtinių reikalavimų, atstovaus pogrupio narius.

2.5. Individualaus pobūdžio turtiniai reikalavimai ir žala

Priimti CPK pakeitimai¹³⁶ neriboja kokioje srityje gali būti pareikšti reikalavimai, bei kokie tai turi būti reikalavimai, dėl šios priežasties grupės nariai gali kreiptis dėl bet kokio teisės pažeidimo ir reikalauti tiek atitinkamų veiksmų nutraukimo, tiek, pavyzdžiui, žalos atlyginimo. Grupės ieškinio reguliavimas numato, kad išsprendus bendrus grupės nariu keliamus klausimus dėl juos vienijančių faktinių aplinkybių, teismas priima tarpinį sprendimą, o grupės narių individualūs turtiniai reikalavimai bus sprendžiami individualiai ir priimant individualius sprendimus. Pagal CPK 441⁹ str. 1 d., jei grupė nereiškia individualių reikalavimų, teismas priima visai grupei bendrą sprendimą.

CPK 441³ str. 3 d. 5 p. numato, kad grupės ieškinyje turi būti pareikšti individualaus pobūdžio turtiniai grupės narių reikalavimai (jeigu jie reiškiama). CPK 441³ str. 4 d. 4 p. numato, kad prie ieškinio priedų turi būti pridėti ir įrodymai pagrindžiantis reiškiamus individualaus pobūdžio turtinius reikalavimus. Grupės atstovas, pagal CPK 441⁴ str. 1 d. bei 5 d. atstovauja visų grupės narių interesus bei teikia teismui bylos nagrinėjimo stadijoje visą informaciją apie su grupės ieškinio byla susijusius individualaus pobūdžio turtinius reikalavimus, jei jie yra reiškiama. Šios CPK nuostatos suponuoja tai, kad grupės ieškinio pagalba, kartu gali būti sprendžiami individualaus pobūdžio turtiniai reikalavimai, pavyzdžiui, žalos atlyginimas. Tačiau CPK 441⁵ str. 1 d. numato, kad grupės nariai ieškinio byloje kiekvienas atskirai negali savarankiškai vesti bylos ir veikti savo vardu, išskyrus

¹³⁵ PARSONS, M., *European class actions*. South Carolina Journal of International Law and Business Nr. 4(2), 2008, p.39

¹³⁶ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 49, 80, 182 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 261¹ straipsniu bei XXIV¹ skyriumi įstatymas. TAR, 2014-03-13, Nr. XII-771.

procesą dėl grupės narių pareikštų individualaus pobūdžio turtinių reikalavimų, kurio metu kiekvienas grupės narys savarankiškai veda bylą dėl jo pareikštų individualaus pobūdžio turtinių reikalavimų ir veikia savo vardu, 5 d. numato, kad grupės narys individualiai gali kreiptis dėl pagal jo individualaus pobūdžio turtinį reikalavimą priimto individualaus teismo sprendimo grupės ieškinio byloje priverstinio vykdymo. Būtent čia jau pradeda matytis individualaus pobūdžio reikalavimo atskyrimas nuo bendro grupės proceso. CPK 441⁵ str. 6 d. – grupės ieškinyje pareikšti individualaus pobūdžio turtiniai grupės narių reikalavimai nagrinėjami pagal bendrąsias CPK taisykles, jeigu kitokių taisyklių nenustatyta grupės ieškinį reglamentuojančiame CPK skyriuje. Taigi individualūs ginčai sprendžiami atskirai pagal bendrąsias ginčų nagrinėjimo taisykles, o pagal CPK 441⁹ str. 3 d. priimtas individualaus sprendimas individualaus grupės nario individualaus pobūdžio turtiniam reikalavimui, remiantis jau įsiteisėjusiu teismo tarpiniu sprendimu.

Individualaus pobūdžio turtiniai reikalavimai yra atskiriami nuo paties grupės ieškinio proceso. Todėl iškyla klausimas ar išvis yra įmanoma pareikšti reikalavimą dėl žalos atlyginimo grupės ieškinio būdu? Ar įmanoma pateikti grupės ieškinį dėl neturtinės žalos?

Be to, jei grupės narys nori pareikšti individualaus pobūdžio turtinį reikalavimą, kurio suma yra 10 EUR, jis viską apsvarstęs, tikėtina, kad į teismą nesikreiptų. Visai kitaip toks žmogus elgtųsi, jei būtų galimybė pareikšti grupės ieškinį, kadangi jam kaštai taptų mažesni, nes bylinėjimosi išlaidos būtų padalintos tarp visų grupės narių. Tačiau, jei yra išsprendžiamas bendras grupės reikalavimas, o tokio asmens individualus reikalavimas lieka neišspręstas, tai reikš, kad jam vis dėlto nebuvo naudinga dalyvauti net pačioje grupėje, kadangi jis apmokės savo bylinėjimosi išlaidų dalį dėl bendrų reikalavimų, o kartu teks apmokėti ir individualaus pobūdžio turtinio reikalavimo bylinėjimosi išlaidas, kas reiškia, kad tokio asmens kaštai ženkliai išauga, nebent visos bylinėjimosi išlaidos yra priteisiamos atsakovui.

Lenkijoje Reikalavimų nagrinėjimo grupės ieškinio būdu įstatymo 21 straipsnis¹³⁷ numato, kad galutiniame sprendime turi būti nurodyti visi grupės nariai, o kai yra reiškiama piniginiai reikalavimai, turi būti nurodyta kiek kiekvienam grupės nariui yra priteisiama. Taigi pats procesas nėra išskaidomas į atskirus individualius procesus, o priimamas vienas sprendimas, kuriame teismas privalo identifikuoti visus grupės narius bei nurodyti jiems priteisiamą sumą.

Iš kitos pusės, reikėtų atsiminti, kad idėja, jog grupės ieškinio procesas bei galutinis sprendimas bus privalomas visiems grupės nariams, nereiškia, kad nėra įmanoma, jog skirtingiems grupės nariams būtų skirtingi sprendimai. Iš grupės ieškinio, kaip instituto, išvis nėra reikalaujama, jog visiems grupės nariams būtų priimtas tas pats sprendimas. Raktinis klausimas yra ar teismui reikia

¹³⁷ Lenkijos įstatymas dėl reikalavimų nagrinėjimo grupės ieškinio būdu, 2009 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-03-01]. Prieiga per internetą: <<http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU20100070044&type=1>>.

numatyti pareigą palaikyti balansą tarp individualaus pobūdžio reikalavimų ir bendrų grupės reikalavimų. Patirtis tam tikrose valstybėse parodė, kad teismui tenka sunkus darbas nagrinėjant bylas, kuriose, pavyzdžiui, individualaus pobūdžio turtiniai reikalavimai dėl žalos atlyginimo ženkliai skiriasi tarp grupės narių arba tampa svarbesni nei bendri grupės klausimai/reikalavimai.¹³⁸ Esant tokioms aplinkybėms, yra rizika, kad individualaus pobūdžio turtinis reikalavimas gali tapti mažai pastebimas palyginus su grupės reikalavimais, ir taip suteikiant prielaidas netinkamam individualių grupės narių kompensavimui.

Tačiau, jei grupės būtų padalintos į pogrupius su tikslu išnagrinėti labiau specifinius klausimus atitinkamam pogrupiui, tai palengvintų bylų nagrinėjimą bei suteiktų grupės nariams daugiau garantijų, kad jų individualaus pobūdžio turtiniai reikalavimai būtų išnagrinėti nuodugniai ir tinkamai.

E. Falla pažymi, kad situacijose, pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose, kai atsiranda galimybė pareikšti nukentėjusiems asmenims masinius reikalavimus dėl sveikatos sutrikdymo, tokie reikalavimai yra kompleksiniai ir iškyla įvairių klausimų dėl kaltės ir žalos, gali būti geriau ir naudingiau tokius ieškinius išspręsti grupės ieškinio būdu, t. y. bendri grupės klausimai yra išsprendžiami grupės ieškinio būdu ir tada suteikti teismui teisę išskirstyti jus ir įsakyti, kad kiti klausimai bus sprendžiami individualia ginčo teiseną. Tokiu būdu teismas vietoj to, kad nuspręstų dėl apytikslės kompensacijos visiems grupės nariams, suteikia galimybę gauti tinkamą kompensaciją grupės nariams atskiru procesu.¹³⁹

E. Falla taip pat pažymi, kad teismui galima būtų suteikti teisę priimti galutinį sprendimą daliai grupės narių ir tarpinį sprendimą – likusiems grupės nariams, taip sukuriant naują sprendimo rūšį – mišrų sprendimą. Toks sprendimas gali ir galutinai nuspręsti dėl žalos atlyginimo daliai grupės narių, ir palikti žalos dydžio nustatymo klausimo išsprendimą kitiems teismas. Tokioje situacijoje, bendrų klausimų išsprendimo pasekmės bus vienodos visiems grupės nariams, t. y. įgis *res judicata* galią, o galutinis sprendimas dėl individualaus pobūdžio reikalavimų atitinkamai skirsis tarp grupės narių, sprendžiant pagal atitinkamas faktines aplinkybes.¹⁴⁰

Iš pateiktos E. Falla pozicijos, galima išskirti tris reikšmingus Lietuvos grupės ieškinio reguliavimui aspektus:

1. Individualaus pobūdžio reikalavimų išsprendimas atskiru procesu;
2. Deliktinė atsakomybė;

¹³⁸ FALLA, E., The role of the Court in collective redress litigation: comparative report, *Grupe Larcier*, Briuselis, 2014, p.256.

¹³⁹ FALLA, E., *The role of the Court in collective redress litigation: comparative report*, Grupe Larcier, Briuselis, 2014, p.256.

¹⁴⁰ *Ibid.*

3. Pogrupių kūrimas.

Dėl pirmo aspekto pasisakytina, kad E. Falla siūlomas variantas iš dalies atitinka esamą reguliavimą Lietuvoje, t. y. teismas išsprendžia bendrus grupės narių reikalavimus pagal tapačias ar panašias faktines aplinkybes ir priima tarpinį sprendimą, o individualaus pobūdžio grupės narių reikalavimai yra sprendžiami individualios ginčo teisenos būdu. Siūloma idėja yra ta, kad teismas neturėtų priimti vieno sprendimo, kuriame yra nurodyta bendra kompensacijos suma. Tokia suma nėra detalizuota, nėra spręsta dėl tikslų individualių grupės narių reikalavimų. Būtent tokioje situacijoje, individualaus pobūdžio grupės narių reikalavimai yra užgožiami bendrų grupės narių reikalavimų ir jie nėra sprendžiami. Lietuvoje tokio sprendimo, kai nurodoma bendra suma, neanalizuojant tiksliai individualaus pobūdžio reikalavimų, nėra, t. y. Lietuvos teismai nepriims sprendimo, kuriame būtų nurodyta suma, kuria grupės nariai turi pasidalinti tarpusavy. Taigi E. Falla nurodė problemą ir jos sprendimo būdą, Lietuvoje yra E. Falla idėjai tik sprendimo būdas, bet nėra problemos. Todėl negalima dar pagrįsti ar tikrai verta atskirti individualaus pobūdžio grupės narių reikalavimus nuo bendro grupės klausimų nagrinėjimo proceso, tačiau matyti, tokio sprendimo teigiamos pusės.

Kitas nurodytas pasiūlymas yra mišrus sprendimas, kai teismas priima vienu sprendimu tam tikriems grupės nariams, kurie gali būti teismo sudaryto pogrupio nariais, galutinį sprendimą dėl jų individualaus pobūdžio reikalavimų, o kitiems grupės nariams tarpinį sprendimą, kas reikš, kad kitų grupės narių individualaus pobūdžio reikalavimai bus sprendžiami individualios ginčo teisenos būdu. Savaime iškyla klausimas, kaip reikėtų atskirti individualus pobūdžio klausimus dėl kurių teismas gali priimti sprendimą kartu su tarpiniu sprendimu, o kuriuos reikalavimus grupės nariai turės nagrinėti atskiro proceso pagalba. Ar teismas turi apsiimti daugiau naštos sprendžiant kokį individualaus pobūdžio reikalavimą yra galima išspręsti dabar? Kitas klausimas yra susijęs su bylinėjimosi išlaidomis, t. y. kaip reikėtų jas pasidalinti, pavyzdžiui, pagal dabartinį Lietuvos grupės ieškinio reglamentavimą CPK 441¹⁷ str. 2 d. grupės nariams išlaidos yra priteisiamos lygiomis dalimis, o pagal 3 d., kai yra priimtas tarpinis sprendimas, grupės nariai lygiomis dalimis atlygina tik bylinėjimosi išlaidas, kurios atsirado iki tarpinio sprendimo priėmimo, o individualaus pobūdžio klausimų nagrinėjimo išlaidos atiteks atitinkamai kiekvienam nariui nagrinėjant jų atskirus reikalavimus. Taigi taikant mišrų sprendimą nebūtų aišku kur yra skiriamoji riba tarp tarpiniam sprendimui skirtu bylinėjimosi išlaidų ir sprendžiamų individualaus pobūdžio reikalavimų, ir ar iš vis tokia riba yra? Jei tokios ribos nėra, ar nebus pažeidžiamos kitų narių teisės, t. y. dalies grupės narių individualaus pobūdžio reikalavimai buvo išspręsti kitų grupės narių lėšomis, kai tų grupės narių individualaus pobūdžio reikalavimai privalės būti sprendžiami atskiru procesu, kas pareikalaus dar daugiau lėšų. Galima daryti išvadą, kad mišrus sprendimas būtų netinkamas būdas spręsti grupės

narių nurodytus tiek bendrus, tiek individualaus pobūdžio reikalavimus. Aptariant teismo proceso skaidymo idėją į bendrų grupės reikalavimų išsprendimą ir tada grupės narių individualaus pobūdžio reikalavimų sprendimą atskirais procesais, pasisakytina, kad nors tokiu būdu siekiama neleisti teismui priimti sprendimus, kuriais iki galo nebūtų nuodugniai išspręsti bendri grupės bei individualūs reikalavimai, o priimtas sprendimas numatytą kompensaciją grupės nariams dėl bendrų reikalavimų, bet visiškai neatlygintų patirtos žalos/nuostolių, kurių buvo prašoma priteisti nurodant individualaus pobūdžio turtinį reikalavimą. Lietuvoje teismai privalo aptarti kiekvieną ieškovų nurodytą reikalavimą bei nuodugniai pagrįsti kodėl, pavyzdžiui, žala bus priteista ar ne, todėl Lietuvoje, autorės nuomone, nebūtų jokių problemų dėl individualaus pobūdžio reikalavimų nagrinėjimo kartu su grupės ieškiniu tame pačiame procese.

Dėl antro aspekto pasisakytina, kad nors šiuo atveju yra kalbama apie masinius reikalavimus dėl sveikatos sutrikdymo, tačiau paraleliai galima lyginti ir su deliktine atsakomybe. Štai, pavyzdžiui, *Investuotojų asociacija v. UAB „Deloitte Lietuva“, BAB „Ūkio bankas“*¹⁴¹ byloje teismas pasakė, kad: nustatinėjant visas atsakovų civilinės atsakomybės sąlygas bus svarbus kiekvieno iš ieškovų amžius, išsilavinimas, investavimo patirtis, taip pat akcijų įsigijimo būdas. Tai reiškia, kad byloje sprendžiant dėl civilinės atsakomybės sąlygų egzistavimo bus svarbios individualios aplinkybės. Nors tokios faktinės aplinkybės formaliu požiūriu gali būti traktuojamos kaip atitinkančios bendrumo kriterijų, tačiau jų vidiniai turinio skirtumai, susiję su civilinės atsakomybės sąlygų diferencijavimu, teikia pagrindą išvadai (turiningu aspektu), kad tokio ginčo sprendimas pagal grupės ieškinio taisyklės neatitiktų CPK 441³ straipsnio 1 dalies 2 punkte įtvirtintų procesinių prielaidų. Teismas pasakė, kad negali vertinti atsakomybės esant grupei, kadangi, vertinant atsakomybės sąlygas yra svarbios individualios aplinkybės. Bet ar vertinant bet kokią atsakomybės klausimą, nėra svarbu tinkamai įvertinti asmens atsakomybę nukentėjusio asmens atžvilgiu? Atsakymas būtų taip. Todėl toks teismo aiškinimas kaip ir leidžia daryti prielaidą, kad vertinant bet kokią civilinę atsakomybę, tiek sutartinę, tiek deliktinę, teismas negalės to padaryti, esant grupės ieškiniui, kadangi tai yra neefektyvu, netikslinga bei netinkama. E. Falla kaip tik ir siūlo masiniams reikalavimams dėl sveikatos sutrikdymo žalos atlyginimo taikyti būtent grupės ieškinį, o ne kokią kitą būdą.

Kita panaši situacija dėl grupės ieškinio buvo *Investuotojų asociacija v. BAB Bankas Snoras ir VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“* byloje. Grupė ieškovų, atstovaujama Investuotojų asociacijos, kreipėsi į teismą su ieškiniu atsakovams BAB bankui SNORAS ir VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“ dėl obligacijų sutarčių nugalinimo ir indėlio draudimo išmokos priteisimo. Teismo prašė

¹⁴¹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2016 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje *Investuotojų asociacija v. UAB „Deloitte Lietuva“, BAB „Ūkio bankas“*, Nr. E2-158-186/2016.

ieškinį nagrinėti pagal CPK XXIV¹ skyriuje nustatytas taisykles. Prašymas nagrinėti grupės ieškinį grindžiamas tuo, jog visi grupės nariai iki 2011 m. lapkričio 16 d. įsigiję atsakovo BAB banko SNORAS obligacijų buvo sukklaidinti dėl obligacijų draustumo indėlių draudimu. Ieškovai prašė nuginčyti ir pripažinti negaliojančiomis ieškovų ir atsakovo BAB banko SNORAS sudarytas obligacijų pasirašymo sutartis, kaip sudarytas dėl apgaulės ir/arba esminio suklydimo, t. y. CK 1.90 ir/arba 1.91 straipsnių pagrindu. Ieškovų grupė nurodė, kad visi ieškovai laikytini neprofesionaliais investuotojais, obligacijų pasirašymo sutartis sudarę savo asmeniniais, su verslu ar profesine veikla nesusijusiems poreikiams tenkinti. Be to, didžioji dalis grupės narių yra pensinio amžiaus, gyvena nedideliuose miesteliuose ar rajonuose, o jų įgytas išsilavinimas negali patvirtinti žinių apie rinkos ekonomiką bei finansų rinkas. Dauguma ieškovų ginčo obligacijų pasirašymo sutartis su BAB banku SNORAS sudarė, kai atėjo į minėto atsakovo skyrių prasitęsti terminuoto indėlio sutarties, o atsakovo darbuotojai pasiūlė vietoj šios sutarties sudaryti ginčijamas obligacijų pasirašymo sutartis. Daliai grupės ieškovų atsakovo darbuotojai nurodė, kad obligacijos yra draustos indėlių draudimu, o likusiai daliai nurodė, kad obligacijos yra tie patys indėliai tik geresni. Dalis ieškovų lietuviškai beveik nesupranta, todėl vienintelis informacijos apie pasirašomas sutartis šaltinis jiems buvo atsakovo darbuotojos, kurios nurodydavo akivaizdžiai klaidingą informaciją apie obligacijų draustumą indėlių draudimu.¹⁴²

Lietuvos apeliacinis teismas nurodė, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai konstatavo, kad nagrinėjamu atveju nebus galima priimti bendro sprendimo visų grupės narių atžvilgiu. Nors nurodytos faktinės aplinkybės formaliu požiūriu tarp dalies ir/ar kai kurių ieškovų gali būti traktuojamos, kaip atitinkančios bendrumo kriterijų, tačiau jų vidiniai turinio/sąlygų individualaus suvokimo skirtumai, sudaro pagrindą spręsti, kad tokio ginčo sprendimas pagal grupės ieškinio taisykles neatitinka CPK 441³ straipsnio 1 dalyje įtvirtintų procesinių prielaidų. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad siekiant sandorį pripažinti negaliojančiu CK 1.90 arba 1.91 straipsniuose numatytais pagrindais, teismas privalo vertinti ir ištirti kiekvieno individualaus sandorio sudarymo prielaidas bei aplinkybes ir tik tada kiekvienu konkrečiu atveju priimti sprendimą, ar sandoris pripažintinas negaliojančiu (žr. pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 27 d. nutartį, priimtą civilinėje byloje Nr. 3K-3-531/2009¹⁴³). Be to, siekiant sandorį pripažinti negaliojančiu CK 1.90 straipsnio pagrindu ir vertinant, ar apskritai sandorį sudaręs asmuo suklydo, būtina atsižvelgti į sandorio šalies amžių, išsilavinimą, sveikatos būklę, sandorio sudarymo aplinkybes. Tai reiškia, jog

¹⁴² Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2016 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje *Investuotojų asociacija v. BAB Bankas Snoras ir VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“*, Nr. 2-692-407/2016.

¹⁴³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje *J. S. v. S. K., V. L., S. L., S. L., M. A.*, Nr. 3K-3-531/2009.

būtina įvertinti kiekvieno sandorio šalies individualias savybes, gebėjimą vertinti sudaromo sandorio sąlygas ir juo sukuriamas teises pasekmes. Patys ieškovai pripažino, kad atsakovo BAB banko SNORAS darbuotojų veiksmai buvo skirtingo klaidinančio laipsnio, atlikti skirtingų darbuotojų, skirtinguose šalies miestuose ir rajonuose, vadinasi, jie turėjo nevienodą įtaką ieškovų apsisprendimui sudaryti ginčo obligacijų pasirašymo sutartis. Taigi, atmetinas atskirojo skundo argumentas, kad teismas nepagrįstai konstatavo, jog paduotas grupės ieškinys neatitinka fakto bendrumo kriterijaus.¹⁴⁴

Teismas vėl nustato, kad vertinant sandorio negaliojimą apskritai, o ne vien tik obligacijų pasirašymo sutartis, reikia vertinti daugelį individualių aplinkybių, kas reiškia, kad grupės ieškinys nėra galimas ginčijant bet kokius sandorius.

Įdomu tai, kad šiuo metu Jungtinėje Karalystėje yra planuojamas grupės ieškinys, taikant GLO modelį, prieš Volkswagen automobilių gamintoją, dėl klaidingų dyzelinio variklio dujų išmetimo rodiklių.¹⁴⁵ Ši situacija, autorės nuomone, yra panaši į Snoro banko bylą, kuri buvo aptarta anksčiau. Panašumas yra tame, kad abiem atvejais reiškiami reikalavimai dėl suklaudinimo¹⁴⁶, o taip pat sutartis buvo pasirašytos ne toje pačioje vietoje, ne su tuo pačiu asmeniu, t. y. skirtingais konsultantais, skiriasi grupės narių amžius, patirtis bei išmanymas atitinkamoje srityje. Jei teismas priims grupės ieškinį ir nagrinės sandorio negaliojimą dėl suklaudinimo, tai tokiu atveju, tai bus įdomus užsienio valstybių praktikos pavyzdys, sprendžiant panašaus pobūdžio bylas.

Taigi apibendrinus antrą aspektą, galima pasakyti, kad E. Falla siūlo deliktinei atsakomybei taikyti būtent grupės ieškinį, tačiau Lietuvos teismų praktika krypsta link to, kad nagrinėjant atsakomybės klausimus ar sandorio negaliojimo klausimus, svarbu yra ištiri visas individualias aplinkybes, todėl dėl tokių klausimų grupės ieškinys Lietuvoje gali būti, autorės nuomone, neįmanomas.

Dėl trečio aspekto buvo pasisakyta šio darbo 2.3. dalyje. Tačiau paminėtina, kad, pagal šio darbo autorės nuomone, sukūrus pogrupius, tai suteiktų galimybę teismui išspręsti individualaus pobūdžio turtinius reikalavimus bendrame grupės ieškinio nagrinėjimo procese. O kartu padėtų teismui nagrinėti bylas dėl atsakomybės, nes taip būtų suteikta teismui galimybė nuspręsti dėl neteisėtų veiksmų ir kaltės, ir, tik nagrinėjant pogrupių individualaus pobūdžio turtinius reikalavimus, spręsti dėl atsiradusios žalos ir priežastinio ryšio su neteisėtais veiksmais.

¹⁴⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2016 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje *Investuotojų asociacija v. BAB Bankas Snoras ir VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“*, Nr. 2-692-407/2016.

¹⁴⁵ DAVIES, R., *Dieseltgate: UK motorists file class-action suit against VW*, The guardian, 2017-01-09 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-03-20]. Prieiga per internetą: <<https://www.theguardian.com/business/2017/jan/09/dieseltgate-volkswagen-uk-motorists-class-action-suit>>.

¹⁴⁶FRIGESSI DI RATTALMA, M., *The Dieseltgate– A Legal Perspective*. Springer International Publishing, London: 2017, p.76.

Taigi iš dalies yra sutiktina su E. Falla mintimis, tačiau vis dėlto yra siūlytina teismui išspręsti individualaus pobūdžio turtinius reikalavimus kartu su bendrais grupės ieškinio reikalavimais.

Kaip matyti iš CPK reglamentavimo bei kelio, kuriuo pradėjo eiti Lietuvos teismai, matyti, kad grupės ieškinio būdu būtų sunku išspręsti neteisėtų veiksmų bei kaltės klausimus, nespėdžiant iš karto dėl žalos dydžio. Individualaus pobūdžio turtiniai reikalavimai, nors ir teikiami kartu su grupės ieškiniu, tačiau yra nustumiami į šoną ir nagrinėjami atskiru procesu. Neturtinės žalos atlyginimo klausimai, kurie apskritai yra susiję su kiekvieno asmens individualaus pobūdžio aplinkybėmis, tikėtina irgi nebūtų nagrinėjami grupės ieškinio procese, nors grupės ieškinys Lietuvoje nėra ribojamas, t. y. jis gali būti reiškiamas dėl bet tokių reikalavimų.

Autorės nuomone manytina, kad tam, kad būtų įmanoma grupės ieškiniu nagrinėti ir turtinius individualaus pobūdžio reikalavimus, siūlytina reglamentuoti grupės narių skirstymą į pogrupius bei numatyti, kad individualaus pobūdžio reikalavimai būtų nagrinėjami kartu su grupės ieškiniu, o tiksliau, pavyzdžiui, sprendžiant dėl atsakomybės, galima būtų išnarinėti atsakovo neteisėtus veiksmus bei kaltę ir tada nagrinėti ar yra priežastinis ryšys tarp padarytų veiksmų ir atsiradusios žalos kiekvieno individualaus grupės nario, kuris reiškia individualaus pobūdžio turtinius reikalavimus, ar pogrupio atžvilgiu. Siūlytina numatyti, kad teismas turėtų priimti tarpinį sprendimą ir galutinį sprendimą, kuriame būtų nurodyta kaip teismas išsprendė visų grupės narių individualaus pobūdžio reikalavimus, jei tokie reikalavimai buvo reiškiama.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI ĮSTATYMŲ LEIDĖJUI

1. Grupės ieškinio instituto egzistavimas yra vertinamas palankiai, tačiau yra išvelgiamos problema su teismui nustatyta pareiga įvertinti grupės ieškinio faktų ir aplinkybių panašumą ir tapatumą, grupės atstovo tinkamumą. Grupės ieškinio priėmimas priklauso nuo teismo subjektyvios nuomonės. Pagal susiklosčiusią teismų praktiką matyti, kad teismas vertina faktų tapatumą ir panašumą griežtai, o tiksliau, keliose bylose teismas pasakė, kad formaliai faktinės aplinkybės yra panašios, tačiau to neužteko tam, kad teismas priimtu grupės ieškinius. Atstovo tinkamumo vertinimo kriterijai yra pertekliniai bei atstovo tinkamumo reglamentavimas turi teisės spragų. Todėl siūlytina pakeisti esamas nuostatas, palengvinant atstovo tinkamumo vertinimą. Tokiu būdu grupės ieškinio priėmimo klausimas būtų sprendžiamas greičiau. Esant situacijai, kai matytųsi, kad grupės atstovas nėra tinkamas, nes neatlieka savo pareigų, būtų galima jį pakeisti nauju atstovu pagal dabar galiojančią tvarką.
2. Pasirinktinai *opt-in* modelis, kurį kartu rekomenduoja ir Europos Komisija yra vertinamas teigiamai. Tačiau nereikia atmesti ir *opt-out* modelio, t. y. iš Europos valstybių, pasirinkusių taikyti būtent šį modelį, matyti, kad blogoji JAV praktika nebuvo perimta. Pažymėtina, kad Lietuva neturi grupės ieškinio tradicijų ir dėl šios priežasties Lietuvos teisės mokslininkų buvo siūloma, praėjus penkiems metams po grupės ieškinio įsigaliojimo, įvertinti kitų sistemų naudą ir tinkamumą. Tačiau įvertinus kitų valstybių praktiką bei naudą, matyti, kad mišrios sistemos reglamentavimas atneštu daugiau naudos. Dėl šios priežasties siūloma numatyti *opt-out* modelį vartotojų teisių pažeidimo bylose, numatant, kad grupę atstovauti gali tik įstatymu numatytas viešosios teisės subjektas. Numačius tokias pataisas, būtų apginti vartotojų interesai, suteikta galimybė už pažeistas teises gauti kompensaciją didesniai ratui vartotojų. Tam, kad tokie pakeitimai būtų efektyvus, siūlytina CPK numatyti naują skyrių XXIV² Vartotojų teisių apsaugos bylų nagrinėjimo grupės ieškinio būdu ypatumai.
3. Pogrupių sukūrimas padėtų išspręsti kylančias problemas dėl individualaus pobūdžio turtinių reikalavimų, kurių šiuo metu nėra galimybės kartu išspręsti su grupės ieškiniu. Taip pat pogrupių kūrimas gali palengvinti grupės ieškinio priėmimą, t. y. tokiose bylose, kuriose reikia vertinti individualaus pobūdžio aplinkybes, pavyzdžiui, dėl atsakomybės nustatymo grupė gali būti padalinta į pogrupius, kuriuos vienija tam tikros individualios aplinkybės, taip teismui suteikiant galimybę išspręsti atsakomybės klausimą grupės ieškinio būdu.
4. Siūlytina pakeisti CPK 441³ str. 1 d. 4 p., numatant, kad tarp grupės atstovo ir grupės narių. Atitinkamai pakeisti CPK 441³ 3 d. 6 p., numatant, kad teikiant grupės ieškinį, grupės atstovas

- turi pateikti teismui grupės narių sutikimą dėl jo buvimo grupės atstovu, bei grupės pareiškimą, kad tarp atstovo ir grupės narių nėra interesų konflikto;
5. Siūlytina numatyti galimybę grupę skirstyti į pogrupius atitinkamai papildant/pakeičiant toliau nurodytas CPK nuostatas:
 - a. Papildyti CPK 441⁴ str. 10 d., numatant, kad jei yra suformuojami pogrupiai, pogrupiai turi turėti savo atstovą. Pogrupio atstovui yra taikomi *mutatis mutandis* CPK 441³ str. 1 d. 4 p. reikalavimai.;
 - b. Papildyti CPK 441⁴ str. 11 d., numatant, kad:
 - i. Pogrupio atstovas veikia pogrupio interesais;
 - ii. Pogrupio atstovas padeda grupės atstovui bei teikia visą jam žinomą informaciją susijusia su bendrų reikalavimų nagrinėjimu;
 - iii. Pogrupio atstovas atstovauja pogrupį kai sprendžiami pogrupio individualaus pobūdžio reikalavimai. Pogrupio atstovui *mutatis mutandis* taikoma CPK 441⁴ str. 5 d.;
 - c. Papildyti CPK 441⁵ str. 7 d., numatant, kad teismas teismo nutartimi, nuspręsti, kad grupė gali būti padalinta į pogrupius pagal dalį grupės narių vienijančius faktus, jei tai padės teismui efektyviau, teisingiau ir tinkamiau išnagrinėti grupės ieškinį bei individualaus pobūdžio reikalavimus;
 6. Siūlytina pakeisti CPK 441⁷ str. 1 d. panaikinant sakinį: „Teismas, spręsdamas grupės atstovo tinkamumo klausimą, įvertina atstovo sąžiningumą, reputaciją, kompetenciją atstovauti grupei, atstovo patirtį kitose bylose dėl grupės ieškinio, jeigu grupės atstovas ją turi, jo procesinį elgesį nagrinėjant tokias bylas, ar nėra grupės atstovo ir grupės narių interesų konflikto.“;
 7. Siūlytina pakeisti CPK 441⁹ str.:
 - a. Pakeisti 1 d. numatant, kad „Bendras sprendimas – teismo, žodinio proceso tvarka išnagrinėjusio grupės ieškiniu reiškiamus reikalavimus bei individualaus pobūdžio reikalavimus, jei tokie yra reiškiama, priimtas galutinis sprendimas, kuriame yra aptarti visi reiškiama reikalavimai;
 - b. Panaikinti 3 d.;
 8. Siūlytina pakeisti CPK 441¹³ str.:
 - a. Pakeisti 2 d., nurodant, kad subjektas turintis teisę nurodytą šio straipsnio dalyje yra ne tik kiekvienas grupės narys, bet ir pogrupis;
 - b. Pakeisti 7 d., nurodant, kad subjektas turintis teisę nurodytą šio straipsnio dalyje yra ne tik kiekvienas grupės narys, bet ir pogrupis.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

1. Teisės norminiai aktai:

1.1. Lietuvos teisės norminiai aktai:

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000. Nr. 74-2262 (su pakeitimais ir papildymais).
2. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002. Nr. 36-1340.
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002. Nr. 36-1340 (su pakeitimais ir papildymais).
4. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 49, 80, 182 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 261¹ straipsniu bei XXIV¹ skyriumi įstatymas. *TAR*, 2014, Nr. XII-771.
5. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos. *Valstybės žinios*, 2009, Nr. 33-1268.
6. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl grupės ieškinio koncepcijos. *TAR*, 2011, Nr.885.
7. Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro įsakymas dėl Lietuvos advokatų etikos kodekso skelbimo. *TAR*, 2016, Nr. 10280.

1.2 Tarptautiniai teisės aktai:

8. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. OJ 2012, Nr. C 326.

1.3. Užsienio valstybių teisės norminiai aktai

9. Australijos Federalinio teismo įstatymas, 1976. [Žiūrėta 2017-02-20]. Prieiga per internetą: <http://www.austlii.edu.au/au/legis/cth/consol_act/fcoaa1976249/>.
10. Australija. Viktorijos Aukščiausiojo teismo grupės ieškinio taisyklės (Practice Note SC GEN 10 Conduct of Group Proceedings (Class Actions)), 2017
11. Jungtinių Amerikos Valstijų Federalinės civilinio proceso taisyklės, 23 taisyklė;
12. Jungtinės Karalystės Civilinio proceso taisyklės, 1998. [Žiūrėta 2017-02-21]. Prieigą per internetą: <<https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules>>.
13. Kanados (Ontarijo) Grupės proceso įstatymas, 1992. [Žiūrėta 2017-02-20]. Prieigą per internetą: <<https://www.canlii.org/en/on/laws/stat/so-1992-c-6/latest/so-1992-c-6.html>>.

14. Lenkijos įstatymas dėl reikalavimų nagrinėjimo grupės ieškinio būdu, 2009. [Žiūrėta 2017-03-01]. Prieiga per internetą:
<<http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU20100070044&type=1>>.
15. Naujojo Pietų Velso (Australija) Civilinio proceso įstatymas, 2005. [Žiūrėta: 2017-02-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislation.nsw.gov.au/#/view/act/2005/28>>.
16. Nyderlandų civilinis kodeksas, 3 Knyga, Nr. 1992-L-91671.[Žiūrėta 2017-01-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.dutchcivillaw.com/legislation/dcctitle331111.htm>>
17. Nyderlandų civilinis kodeksas, 7 Knyga, Nr. 1992-L-91671. [Žiūrėta 2017-01-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.dutchcivillaw.com/civilcodebook077.htm>>.
18. Norvegijos ginčų įstatymas, 2005. [Žiūrėta 201-03-07]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=372075>.
19. Portugalijos Karalystės Grupės ieškinio įstatymas Nr. 83/95. [Žiūrėta 2017-01-14]. Prieiga per internetą:
<http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=722&tabela=leis>.
20. Švedijos Grupės proceso įstatymas, 2002. [Žiūrėta 2017-02-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.government.se/government-policy/judicial-system/group-proceedings-act>>.
21. Švedijos Teisminio proceso kodeksas, 1942. [Žiūrėta 2017-02-22]. Prieiga per internetą: <http://www.government.se/contentassets/a1be9e99a5c64d1bb93a96ce5d517e9c/the-swedish-code-of-judicial-procedure-ds-1998_65.pdf>.
22. Viktorijos (Australija) Aukščiausiojo teismo įstatymas, 1986. [Žiūrėta 2017-02-20]. Prieiga per internetą: <http://www.austlii.edu.au/au/legis/vic/consol_act/sca1986183/>

2. Specialioji literatūra:

23. BAKANAS A., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2001;
24. DAUJOTAS, R., *Grupės ieškinys Lietuvoje – praktinės įgyvendinimo problemos*. Teisė, 2016;
25. DRIUKŠAS A., JOKŪBAUSKAS Č., KOVEROVAS P., LAUŽIKAS, E., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio proceso komentaras. 1 Dalis. Bendrosios nuostatos*, Vilnius: Justitia, 2004;
26. LAUŽIKAS E., MIKELĖNAS V., NEKROŠIUS V. *Civilinio proceso teisė, I tomas*. Vilnius: Justitia, 2003;
27. MILIAUSKAS, P., *Interesų konfliktas: sąvoka ir galimi sprendimo būdai*. Teisė, 2010;

28. MONTVYDIENĖ, I., *Pacta de quotis, kaip alternatyva valstybės garantuojamai teisinei pagalbai užtikrinti civilinėse bylose*. Jurisprudencija, Nr. 7(109), 2008;
29. CLARK, S., HARRIS, C., *Class actions in Australia: (still) a work in progress*, Nr. 31. Australian Bar Review, 2008;
30. DODSON, S., *An opt-in option for class actions*, Michigan Law Review. 2016;
31. FALLA, E., *The role of the Court in collective redress litigation: comparative report*, Grupe Larcier: Briuselis, 2014;
32. FRIGESSI DI RATTALMA, M., *The Dieselgate– A Legal Perspective*. London: Springer International Publishing, 2017;
33. GAJDY, A., MAJCHROWSKI, J. M., *Państwo i Społeczeństwo 2009/3*, Oficyna Wydawnicza AFM, 2003;
34. GARNER, B. A., *Black's Law Dictionary, 9th Edition*. West: USA, 2009;
35. HARSAGI V., VAN RHEE C.H. *Multi-party redress mechanism in Europe: squeaking mice?*, Cambridge: Intersentia Ltd, 2014;
36. HODGE, C., *The reform of class and representative actions in European legal systems. A new framework for collective redress in Europe*. Oxford: Hurt Publishing, 2008;
37. KARLGODT, P. G., *World class actions – a guide to group and representative actions around the world*. Oxford: Oxford University Press, 2012;
38. KOČMANEK J., *Class action – a way to go?*. Common Law Review, 2009, t. 11;
39. LINDBLOM, H., *Global class actions. National report: Group litigation in Sweden, update paper sections 2.5 and 3*. Global class action exchange, 2008 [ineraktyvus]. [žiūrėta 2017-03-20]. Prieiga per internetą:
<http://globalclassactions.stanford.edu/sites/default/files/documents/Sweden_Update_paper_Nov%20-08.pdf>;
40. McCHARTY TERAULT LLC, *Defending class action in Canada*. Second edition, CCH Canadian Limited, Ontario: 2007;
41. MORABITO, V., *Forum: The Victorian Law Reform Commission's Class Action Reform Strategy*, UNSW Law Journal Nr. 32(3), 2009;
42. MULHERON, Rachel. *The case for an opt-out class action for European Member states: a legal and empirical analysis*. Columbian Journal of European Law, 2009;
43. NEBAUER, R., *Nordic class action institute*. NFT, 2006, p. 342.
44. PARSONS, M., *European class actions*. South Carolina Journal of International Law and Business Nr. 4(2), 2008;

45. WATSON, G. D. Class actions: the canadian experience. *Duke Journal of Comparative & International Law*, 2001, t.11;

3. Teismų praktika:

3.1. Lietuvos teismų praktika:

46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje *J. S. v. S. K., V. L., S. L., S. L., M. A.*, Nr. 3K-3-531/2009.
47. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2009 m. birželio 2 d. nutartis civilinėje byloje *V. J. v. Lietuvos Respublika*, Nr. 2-492/2009
48. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. liepos 10 d. nutartis civilinėje byloje *Ukmergės rajono savivaldybė v. UAB „Energijos taupymo centras“, UAB „Miesto energija“*, Nr. E2-816-157/2015
49. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2016 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje *Investuotojų asociacija v. UAB „Deloitte Lietuva“, BAB „Ūkio bankas“*, Nr. E2-158-186/2016
50. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2016 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje *Investuotojų asociacija v. BAB „Snoras“ ir VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“*, Nr. 2-692-407/2016
51. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjos 2014 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje *R.K. v. S.K.*, Nr. 2S-2001-823/2014

3.2. Užsienio valstybių teismų praktika:

52. Australija. Federalinis Australijos teismas, 2000, Nr. 229, *Philip Morris (Australia) Ltd v Nixon*. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-03-12]. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://jade.io/article/101363>>.
53. Australija. Federalinis Australijos teismas, 2003, Nr. 317. *Bray v F Hoffmann-La Roche Ltd* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-03-12]. Prieiga per internetą: <<https://jade.io/article/100512>>.
54. Jungtinė Karalystė. Anglijos ir Velso Aukščiausiojo teismo Kanclerio skyrius. 2010. Nr. CH/2009/PTA/0603. *Tew & Ors v BoS (Shared Appreciation Mortgages) No 1 Plc & Ors*. [Žiūrėta 2016-02-21]. Prieigą per internetą: <<http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Ch/2010/203.html>>.

55. Jungtinė Karalystė. Competition Appeal Tribunal. 2007, Nr. 1078/7/9/07 *The Consumers Association v JJB Sports PLC*. [Žiūrėta 2017-01-16] Prieiga per internetą: <<http://www.catribunal.org.uk/237-640/1078-7-9-07-The-Consumers-Association.html>>.
56. Jungtinė Karalystė. Anglijos ir Velso Aukščiausiojo teismo Karalienės suolo skyrius. 2006, Nr. IHQ06X0240. *Hobson & Others v Ashton Morton Slack Solicitors and Others*. [Žiūrėta 2017-02-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/QB/2006/1134.html>>.
57. Kanada. Ontarijo Aukščiausiasis Teisingumo Teismas. 2008. Nr. 05-CV-287428CP. *Sauer v. Canada (AG)*. [Žiūrėta 2017-02-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.canlii.org/en/on/onsc/doc/2008/2008canlii43774/2008canlii43774.pdf>>.
58. Kanada. Ontarijo apeliacinis teismas. 1999. Nr. 44 O.R. (3d) 673. *Anderson v. Wilson*. [Žiūrėta 2017-02-20] Prieiga per internetą: <<https://www.canlii.org/en/on/onca/doc/1999/1999canlii3753/1999canlii3753.html>>.
59. Kanada. Ontarijo apeliacinis teismas, 2004, Nr. C40771. *Cloud v. Canada (Attorney General)*. [Žiūrėta 2017-03-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.canlii.org/en/on/onca/doc/2004/2004canlii45444/2004canlii45444.html>>.
60. Kanada. Ontarijo teismas, 2004, Nr.2242, *Bellaire v. Independent Order of Foresters*. Žiūrėta per McCHARTY TERAULT LLC, *Defending class action in Canada*. Second edition, CCH Canadian Limited: Ontario,2007;
61. Švedijos Aukščiausiasis teismas, 2011, Nr. O 185-06, *National Board for Consumer Disputes v. Kraftkommission*.
62. Švedija. Nacka apygardos teismas, 2007, Nr. T 1286, *Pär Wahlborg v The Swedish State through the Chancellor of Justice* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-03-20]. Prieiga per internetą: <http://globalclassactions.stanford.edu/sites/default/files/documents/Sweden_Update_paper_Nov%20-08.pdf>.
63. Švedija. Stokholmo apygardos teismas, 2005, Nr. T 17333-04 (ir T 10992-04), *Linus Broberg and Henrik Skepland v. Aftonbladet Nya Medier AB*. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-03-07] Prieiga per internetą: <<https://www.law.ox.ac.uk/sites/files/oxlaw/sweden.docx>>.

4. Kita praktinė medžiaga:

4.1 Tarptautinių institucijų priimti aktai:

64. 2013 m. birželio 11 d. Europos komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. *Europos horizontaliosios kolektyvinio teisių gynimo sistemos kūrimas*, COM(2013) 401 Final. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-01-15]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013DC0401&from=EN>>.
65. 2013 m. birželio 13 d. Europos Komisijos rekomendacija Nr. 2013/396/ES dėl Sąjungos teisės aktuose įtvirtintų teisių pažeidimo atvejais taikytinų valstybių narių įpareigojamųjų ir kompensacinių kolektyvinio teisių gynimo mechanizmų bendrųjų principų. 2013 L 201/60. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-01-15]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0396&from=EN>>.

4.2. Interaktyvi medžiaga:

66. AZELIUS, K., MAANIIDI, M., *The International Comparative Legal Guide to: Class & Group Actions 2014 6th edition. Sweden*. Global legal group [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-22] Prieigą per internetą: <<http://www.vinge.se/Global/Publikationer/Artiklar/ICLG%20CA14%20Chapter-26%20Sweden.pdf>>;
67. BERNT-HAMRE, C., *Class Actions, Group Litigation & Other Forms of Collective Litigation in the Norwegian Courts*. Pranešimas paruoštas Stanford-Oxford konferencijai tema „Globalisation of class action“, 2007, p. 14 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-03-07]. Prieigą per internetą: <<http://globalclassactions.stanford.edu/content/class-actions-group-litigation-other-forms-collective-litigation-norwegian-courts>>.
68. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-02-25]. Prieigą per internetą: <<http://lkiis.lki.lt/dabartinis>>.
69. DAVIES, R., *Dieselgate: UK motorists file class-action suit against VW*, The guardian, 2017-01-09 [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-03-20]. Prieiga per internetą: <<https://www.theguardian.com/business/2017/jan/09/dieselgate-volkswagen-uk-motorists-class-action-suit>>.
70. GAUDET Jr., R., Lessons learned from swedish, danish, dutch, and norwegian class action. Comments on the White Paper on Damages Actions for Breach of the EC Antitrust Rules

- COM(2008) 165 Final, 2008, [interaktyvus]. [žiūrėta 2017-04-03]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/white_paper_comments/gaudet_en.pdf>.
71. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 49 straipsnio pakeitimo ir Kodekso papildymo 261¹ straipsniu bei XXIV¹ skyriumi įstatymo projekto aiškinamasis raštas. [interaktyvus. Žiūrėta 2017-01-15]. Prieigą per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.429220>>.
72. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. Taikomas mokslinis tyrimas: Grupės ieškinio reguliavimo analizė ir pasiūlymai dėl šio instituto tobulinimo, Vilnius, 2008, p. 3. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2017-01-11]. Prieiga per internetą: <http://www.tm.lt/dok/tyrimai/Moksl_tyrimas_grupes_ieskinys.pdf>.
73. VITKUS, R., ŠIUPARYS, G., *Po žemiškų keiksmų – dar neregėtas ieškinys*. Lietuvos rytas, 2017-01-11, [interaktyvus. Žiūrėta 2017-01-15]. Prieiga per internetą: <<http://lietuvosdiena.lrytas.lt/aktualijos/po-ziemisku-keiksmu-dar-neregas-ieskinys.htm>>

SANTRAUKA

Magistro darbas GRUPĖS IEŠKINYS CIVILINIAME PROCESSE

Grupės ieškinys Lietuvoje įsigaliojo nuo 2015 m. sausio 1 d. Praėjo visai nedaug laiko, tačiau jau galima išvelgti, iš besiformuojančios teismų praktikos, kylančias problemas. Todėl pagrindinis šio magistro darbo tikslas buvo įvertinti grupės ieškinio reglamentavimo nuostatas bei atlikti probleminių klausimų analizę. *Opt-out* sistemos taikymas yra plačiai diskutuojamas ir iškritikuotas klausimas, dėl šios sistemos sukuriama piktnaudžiavimo grupės ieškiniu galimybių JAV. Šiame darbe buvo aptarta ar vis dėlto ši sistema iš tikro yra netinkama spręsti grupės ieškinius, bei tai ar ji yra pritaikoma Lietuvoje. Iki šios dienos dar nebuvo priimtas nei vienas grupės ieškinys, kadangi neatitiko grupės ieškinio priėmimo prielaidų: faktų tapatumas ar panašumas tarp grupės narių, grupės ieškinys bus tinkamesnis, efektyvesnis bei tikslingesnis būdas išspręsti grupės ginčą nei individualus ieškinys, buvo laikytasi išankstinio ginčų sprendimo ne teisme tvarkos bei grupė turi tinkamą atstovą. Šiame darbe dėmesys buvo skiriamas faktų tapatumo ir panašumo vertinimo klausimui bei grupės atstovui numatytų vertinimo kriterijų analizei.

Lietuvoje nėra numatyta kokiose srityse gali būti reiškiamas grupės ieškinys bei kokie reikalavimai gali būti juo reiškiama. Tačiau pastebėtina, kad individualaus pobūdžio turtinius reikalavimus grupės ieškiniu gali būti sunku pareikšti. Atsižvelgus į kitų valstybių grupės ieškinio reglamentavimą bei teismų praktika, buvo pasiūlyta reglamentuoti pogrupių sukūrimą, taip išsprendžiant faktų tapatumo ir panašumo vertinimo klausimus bei individualaus pobūdžio reikalavimų sprendimo klausimą.

SUMMARY

Master's final thesis GROUP ACTION IN CIVIL PROCEDURE

In January 1st, 2015 Group action was implemented in Lithuanian civil procedure legal system. Now, after few years, problems, which arise from still formulating court judgments, can clearly be seen. Due to this fact, group action regulation and identified problem analyse was the main purpose of this master thesis. *Opt-out* system is one of the most discussed questions due to its infamous problems which are seen in United States of America, when deciding how to regulate group action. The questions: is *opt-out* still problematic system which may not be used and is it possible to incorporate *opt-out* system in group action regulation of Lithuania, were discussed in this master's thesis. Also, there is still no group action, which is proceed at court. Where was a few tries to bring a group action, however no one was certified. The certification requirements are these: factual ground must be common or similar, group action is more proper, effective and purposeful way to proceed an action than individual proceeding, the requirement must be met to have before court a non-court dispute proceeding and proper representative of the group. Commonality and similarity of factual ground was analysed, also the criteria of how to decide if representative of group is proper.

Group action regulation in Lithuania does not state in which area of law group action can arise, also it is not stated what claims can be brought with group action. In this thesis, it was brought to attention, that it is almost impossible to bring individual monetary claim. According to analysed group or class action regulation in other countries also court judgments, it was suggested to implement subgroups in the group action regulation. Due to these subgroups, it would be more easily to certificate group action on factual ground (common or similar) or for court to make a judgment for individual claims.